

T.C.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ KOORDİNASYON BİRİMİ

PROJE BAŞLIĞI

RADİKAL İSLAMCILAR VE ŞİDDETİN DİNİ REFERANSLARI:

İŞİD ÖRNEĞİ

Proje No:

SBA-2019-7452

Proje Türü

Temel Araştırma Projesi

SONUÇ RAPORU

Proje Yürütücüsü:

Doç. Dr. Hanifi ŞAHİN

İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri Bölümü

Araştırmacının Adı Soyadı

Birimi/Bölümü

Prof. Dr. Mustafa MACİT

İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

Dr. Ahmet ÇAKMAK

İlahiyat Fakültesi/Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

Arş. Gör. Zeynep KELEŞOĞLU

İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri Bölümü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	5
ABSTRACT	6
ÖNSÖZ.....	7
GİRİŞ	9
Araştırmanın Konusu; Sınırlılıkları ve Problemleri	9
Araştırmanın Amacı	10
Araştırmanın Yöntemi.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM

İŞİD VE TARİHİ ARKAPLANI

1.1. Din-Şiddet İlişkisinde Temel Kavramlar	13
1.1.1. Terör	13
1.1.2. Terörizm	15
1.1.3. Uluslararası terörizm	16
1.1.4. Dinî Terörizm	16
1.1.5. Fundemantalizm/Kökencilik	19
1.1.6. Radikalizm	20
1.2. Kökencilik/Köktencilik'in Temel Özellikleri.....	22
1.3. İŞİD'in Ana Rahmi Olarak El-Kaide	23
1.4. İŞİD'in Farkları ve Avantajları	30
1.4.1. İdeolojik ve Toplumsal Bağları.....	35
1.4.2. Örgüte Katılımı Etkileyen Faktörler ve Katılımın Psikolojisi	37
1.5. İŞİD'in Düşüncesinde Temel Kavramlar	42
1.5.1. İŞİD'in Cihad Anlayışı.....	43
1.5.2. İŞİD'in Tağut Anlayışı	49
1.5.3. İŞİD'in Tekfir/ Mürted Anlayışı.....	62

İKİNCİ BÖLÜM

İŞİD VE DÜŞÜNCE YAPISI

2.1. İŞİD'in İdeolojik Çerçevesi.....	68
2.1.1. Selefilik	73
2.1.2. Kur'an Anlayışları	85
2.1.3. Hadis-Sünnet Anlayışları	86
2.2. Din-Şiddet İlişkisinin Şahıs Merkezli Referansları	88
2.3. Din-Şiddet İlişkisinin Metin Merkezli Referansları.....	95

SONUÇ VE TEKLİFLER.....	108
KAYNAKÇA	114

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

İŞİD, el-Kaide'nin ana rahminde vücut bulmuş, sonradan Suriye'yi de içine alacak şekilde genişlemiş Irak merkezli radikal İslamcı bir gruptur. İŞİD, silahlı İslami hareketlerin tamamını değiştiren bir örnek olarak görülebilir. Örgüt şöhretini, hilafetin kurulmasını dillendirmesine değil, bu ütopyaı 29 Haziran 2014'te ilk defa gerçekleştirmesine borçludur. İŞİD, küreselleşmenin getirdiği imkânlardan üst düzeyde istifade eden bir yapıdır. Bu bağlamda iletişim araçlarını etkili bir şekilde kullanmakta, eylemlerini dünyaya yazılı veya görsel medya üzerinden servis etmektedir. İŞİD, din anlayışını temel alarak kendisi gibi düşünmeyen İslami grup ve mezhep mensuplarını rahatlıkla öldürmektedir.

İŞİD'in saldırılarına hedef olan kitleler gayri Müslümler değil, aynı dine inanan diğer Müslümanlardır. İŞİD, diğer müslüman grupları teolojik olarak farklı bir alana yerleştirmekte, onların İslamiyetinin niteliğini tartışmaktadır. Bu çalışmada İŞİD'in dergileri *Kostantiniyye* ve *Dabiq* adlı dergileri ile bu harekete yön veren bazı isimlerin eserlerinde İŞİD'in zihni yapısı belirlenmeye çalışılmıştır. Öne çıkan ana temalar tespit edilmiş, içerikler bu başlıklar altında bağlamından koparılmadan değerlendirilmiştir. Gerçekleştirilen analizde, İŞİD'in tüm söylemlerinin merkezinde kendilerine katılmayan diğer Müslüman grupların tamamen ortadan kaldırılmaları gereken öncelikli hedef olduğu tespit edilmiştir. İŞİD'in zihni yapısının şekillenmesinde en büyük etkiyi İbn Teymiyye'nin düşünceleri oluşturmuştur. İbn Hanbel selefi düşüncenin ilk halkası olarak hürmet görmektedir. İbn Vehhab ise selefi çizgiyi fikir ve eylemleriyle günümüze taşıyan ve selefiligi yeniden aktivist karaktere sokan bir alim olarak görülür.

Anahtar Kelimeler: İŞİD, Cihad, Dabiq, Kostantiniyye, Ahmed b. Hanbel, İbn Teymiyye, İbn Vehhab, Üsame, Zerkâvî, Zevâhirî, Ebu Bekir el-Bağdadi.

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

ABSTRACT

The Islamic State of Iraq and al-Sham (ISIS) is an Iraq-centred radical Islamic group which was mainly shaped in the body of the terrorist group, Al-Qaeda and then extended to a large region involving Syria. ISIS may be regarded as a sample changing the all armed Islamic movements. The group became famous not for being the first to announce caliphate but for making it real on the June 28, 2014. ISIS is a high-level organisation making the most of the opportunities presented by globalization. In this respect, it uses mass media efficiently and announces its actions as printed and visual to all around the world. As a result of its religious perspective, ISIS easily kills the members of other Islamic groups and sectarians which become contrary to its views.

The masses targeted by ISIS attacks are not non-Muslims, but other Muslims who believe in the same religion. ISIS places other Muslim groups in a theologically different field and discusses the nature of their Islam. The main themes were determined and they were evaluated in terms of those themes without separating them from their context. In the analysis carried out, it has been concluded that the other Muslim groups that do not participate in ISIS are the primary target that should be completely eliminated by identifying with various concepts at the center of all the discourses of ISIS. In the analysis carried out, at the center of all the discourses of ISIS it has been determined that the other Muslim groups that do not agree with them are the primary target that should be eliminated completely. In the shaping the mental structure of ISIS, the thoughts of Ibn Taymiyya have the greatest impact. Ahmad bin Hanbal is revered as the first patriarch of Salafist thought. On the other hand, Ibn Wahhab is seen as a scholar who brought the Salafist line to the present with his ideas and actions and transformed Salafism into an activist character.

Key Words: ISIS, Jihād, Dabiq, Kostantiniyye, Ibn Taymiyyah, Ahmad b. Hanbal, Ibn Wahhab, Osame, Zarqāwī, Dhawāhirī, Abu Bakr al Baghdādī.

ÖNSÖZ

Günümüzün en önemli sorunlarından biri dünyanın birçok yerinde yazılı ve görsel medyada, sosyal platformlarda İslam'ın sürekli terörle birlikte anılmasıdır. Bu, bazen Müslümanların ortaya koydukları eylemler nedeniyle haklı bir iddia gibi durmaktayken bazen de tüm sıkıntıların, olayların, patlamaların ve savaşların dünyanın önemli enerji koridorunda yer alan İslam dünyasının kaosa sürüklenerek buradaki enerjilerin transferi için yapılmış *kasıtlı bir kurgu* olup olmadığı hususu zihinlere takılmaktadır. Hâkim güçlerce İslam dünyasının yakısına yapıştırılan birçok olumsuzluk maalesef Müslümanlar tarafından yeterince savunulup İslam'ın ve Müslümanların terör ve şiddetten ari oldukları bir türlü ikna edici kanıtlarla ortaya konulmamaktadır. Batılı az sayıda insaf sahibi araştırmacıların da Müslümanları savunmak adına yaptıkları yetersiz kalmaktadır.

11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'un bombalanmasından sonra artık hiçbir şey Müslümanların istediği gibi olmayacaktı. Bunda Samuel Huntigton'un Soğuk Savaş sonrası Batı'nın karşısına yeni düşman konsepti olarak Müslümanları ve İslam medeniyetini hedefe koyan tezinden de hareketle dünyanın birçok yeri Müslümanlara dar edilecekti. Bu olay, Amerika'ya bir yandan Taliban'a saldırma fırsatını sunarken, diğer yandan jeo-stratejik açıdan oldukça önemli bir lokasyonda olan Afganistan üzerinden Rusya ve Çin'i kontrol edebilme imkânı da sundu. Öte yandan 2003'te Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in kimyasal silah bulundurma gerekçesiyle ve ilaveten Irak'a demokrasi götürme iddiasıyla Irak'a yapılan saldırılarda İslam dünyası çoklu bir kuşatma altına alındı. Afgan cihadı sonrası gelecek mecra arayan yaklaşık 35 bin civarındaki Afgan mücahitleri için küresel cihadın imkânını yakalayabilecekleri yeni adresleri Irak topraklarında Amerikan ve müttefiklerine karşı yapılacak savaş olacaktı. Bu savaşa katılanlar önce Üsame bin Ladin etrafında El-Kaide'yi oluşturacak, daha sonra onun rahminden neşet edecek olan IŞİD varlık bulacaktı.

IŞİD'in köklerini 1999'da Ürdün'de Ebu Musab ez-Zerkâvî tarafından kurulan *Cemaatu't-Tevhid ve'l-Cihad'a* kadar götürmek mümkündür. Zerkâvî, Afganistan'da Üsame bin Ladin ile anlaşıp örgütünü el-Kaide ile bütünleştirdikten sonra kadrosuyla birlikte el-Kaide adına 2003'teki ABD işgaline karşı direnişi örgütlemek için Irak'a gitmiştir. İşte bu süreç, küresel cihat fikrinin en önemli ürünü olarak tarih sahnesine çıkan IŞİD'in teşkilatlanmasının başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Zerkâvî'nin Üsame bin Ladin ile anlaşması sonucu el-Kaide'ye katılmasıyla örgütün yeni adı *Tanzimu'l-Kaide fi Bilâdi'r-Râfideyn* (İki Nehir Arasındaki el-Kaide) şeklinde değişmiştir. Ancak zamanla Irak

Mezopotamya El-Kaidesi olarak 2006 yılına kadar kullanılmıştır. *Irak El Kaidesi* (IEK) olarak adlandırılan örgüt bu dönemde önemli bir güç elde etmiş, buna dayanarak ABD ve işgal güçlerine karşı büyük saldırılar gerçekleştirmiştir. Söz konusu dönemde kullandığı profesyonel yöntemleri ile IEK, ülkedeki en büyük silahlı yapı halini almıştır. Zerkâvî'nin 7 Haziran 2006'da ABD'nin hava saldırıları sonucunda öldürülmesiyle liderliğe Ebu Ömer el-Bağdadi getirilmiştir. Bu dönemde toplanan şura sonucu çeşitli Sünnî örgütlerin aynı çatı altında birleştirilmesi amaçlanmış, örgüt Irak İslam Devleti adını almıştır. 2010'da hava saldırılarında öldürülen örgüt lideri Ömer el-Bağdâdî'nin yerine getirilen Ebubekir el-Bağdâdî ile örgüt kısa sürede toparlanmıştır. 2011'de ABD'nin Irak'tan çekilmesiyle rahatlayan örgüt, keskin bir şekilde hedefine Batı'yı koymuş olan el-Kaide'den ayrılmıştır. El-Bağdâdî'nin bu dönemde Suriye'ye geçmesiyle örgütün adı Irak ve Şam İslam Devleti olarak değiştirilmiştir. Bu adlandırma ile örgüt bir coğrafi alanı nitelemiş ve devlet olma amacına da işaret etmiştir. Ebubekir el-Bağdâdî'nin 29 Ekim 2019'da ABD operasyonu ile öldürülmesi sonrasında yerine 31 Ekim 2019 tarihinde Ebu İbrahim el-Hâşimî el-Kureyşî'nin yeni halife olarak geçtiği açıklanmıştır.

Çağımızın en büyük sorunlarından biri, niteliği ne olursa olsun, kimden gelirse gelsin, insanlık suçu olarak görülmesi gereken terör ve terörizmin tanımlanmasında ortak bir duruluş sergilen(e)memesidir. Bu kavramların İslam dini ve Müslümanlarla irtibatlı olarak sunulması bizim açımızdan problemin çok daha büyük olduğunu göstermektedir. Atatürk Üniversitesi BAP Birimince desteklenen bu çalışmada son dönemlerde Irak ve Suriye'de ortaya çıkan radikal İslamcı hareket olarak nitelendirilen IŞİD inceleme konusu yapılmıştır. Onun anlam dünyasına ışık tutacak kavramlar açıklanmış, IŞİD'in türedi bir yapı olmadığı, tarihi kökenlerine inilerek varlığı ortaya konulmuştur. IŞİD'e özgü özelliklere, IŞİD'in kendini meşrulatırmak için kullandığı kavramlara, ideolojisine, doktrinel boyutuna, bu düşüncenin referans noktaları olan nasslara ve idol isimlerden etkilenme biçimlerine yer verilmiştir. Böylece IŞİD örneğinde dini radikalizmin zihni yapısı, düşünce kodları, kendisini var eden, meşrulaştıran teolojik planını ve referanslarını nelerin oluşturduğu araştırılmaya çalışılmıştır.

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu; Sınırlılıkları ve Problemleri

Üsame b. Ladin (ö 2011) tarafından biri 1996'da diğer 1998'de olmak üzere Amerikalıların ve Yahudilerin bulundukları her yerde hedef olacaklarını belirten iki meşhur fetva yayınlandı. Bu fetvalarla birlikte Afganistan ve diğer bölgelerde gayri Müslümlere karşı yürütülen lokal düzeydeki cihad anlayışı artık küresel cihada evrilerek özellikle 11 Eylül olaylarının yaşanmasıyla birlikte Batı'da İslam dini ile irtibatlı hareketlerin yakından takip edilmelerine yol açmıştır. Bir kısmı varlığını tamamlayan, bir kısmı aktif olan çok sayıda İslami grup söz konusudur. Proje, el-Kaide'nin oluşturduğu zeminde yeniden varlık bulan IŞİD örneği ile sınırlandırılmıştır. IŞİD'in örneği üzerinden dini radikalizmin amaçları, hedefleri, muhatapları, beslendiği kaynakların tespiti hem IŞİD'i hem de benzer teolojik arka planı kullanarak varlık bulması muhtemel diğer dini hareketlerin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Tarihte ve günümüzde ortaya çıkan çok sayıda dini grubun varlığı söz konusudur. Ancak bilhassa klasik dönemlerdeki dini hareketler çoğunlukla sınırlı bir alanda faaliyet göstermekte, buna bağlı olarak bundan etkilenenler de sınırlı olmaktadır. Diğer yandan bu gruplar "kitlesel bir hareket" haline dönüşmeden bastırılmakta, vatandaşlar ve dindaşlar bu grupların tehlikesinden korunabilmekteydiler. Ama uluslararası özellik taşıyan, terör merkezli, dünyadaki diğer terör örgütleri ve silahlı gruplarıyla aynı dünya görüşü/tarzını benimseyen örgütlerin öncekiler gibi değerlendirilmesi sağlıklı sonuçlar vermeyecektir. Bu yüzden IŞİD'in araştırma konusu olarak seçilmesinin arkasında yatan temel unsur, bu yapının paylaştığı, benimsediği bir paradigmasının olması, tarihte ve günümüzdeki radikal İslamcı gruplar içinde ayrı bir evreni oluşturuyor görülmesidir. Benzerlerinden ayrı bir evren olarak görülmesine neden olan husus, onun geçirmiş olduğu süreçlerde kendini, varlık bulduğu zeminlerden farklılaştırarak sunmasıdır. IŞİD, teolojik olarak benzer paradigmatik alana sahip olsa da, kendinden önceki radikal dini gruplarca kullanılmayan "demir kafes içerisinde insan yakma, sıraya dizilmiş rehinelerin kafalarının kesilmesi" ve bunların sosyal medya aracılığı ile canlı yayınlanması uygulamaları, IŞİD'in farklı bir evreni oluşturduğunu göstermektedir. Eskiden sosyal medya ve internet olmadığı için tanınma, duyulma dolayısıyla etki alanı bugünkü kadar olmayan üstelik yeni metotlarla terörü benimsemiş bir örgütün varlığıyla açıkça görülmektedir.

Projenin araştırma sorusu veya temel problemi:

➤ IŞİD örneğinde dini radikalizmin zihni yapısı, düşünce kodları, kendisini var eden, meşrulaştıran teolojik planını ve referanslarını nelerin oluşturduğudur.

Projeyi geliştirici sorular da şöyle sıralanabilir:

- Şiddeti/terörü bir yöntem olarak kabul eden ve uygulayan IŞİD, fikri meşruiyetini nasıl elde etmektedir?
- IŞİD tarafından referans noktası olarak görülen nasslar ve dini metinler nelerdir?
- IŞİD kimlerin düşüncelerini ve yöntemlerini benimsemektedir?
- Bağlamından koparılmış nass (Kur'an ve Hadisler) veya fikirlerin hâlihazırdaki bir gerçeklik olarak görülmesi nasıl değerlendirilmelidir?
- Din ve dini metinlerin terör ve şiddete kaynaklık etmesi neden ve nasıl mümkün kılınmıştır. Bunu sağlayan iç, dış ve uluslararası destekçiler var mıdır?

Araştırmanın Amacı

Projenin amacı IŞİD örneğinde radikal grupların dini temelleri ve anlayışları, düşünce yapısı ve beslenme kaynaklarının betimlenmesi, bu betimleme sonucunda ortaya çıkan din anlayışının derinlemesine eleştiri ve analizinin yapılmasıdır. Bu zihni yapının nasıl işlediği ve nerelerden beslendiğinin tespiti önemlidir. Çünkü her türlü düşünce toplumda veya müntesipleri arasındaki meşruiyetini buradan almaktadır. Bu bulunup teslim edilmediği takdirde “İslam/din, şiddet/terör” ilişkisinin arasını açmak mümkün olmayacak, adı barış olan bir dinin, *radikal*, *fundamentalist*, *cihadist*, *İslami terör* ve benzeri kavramlarla tanıtılması veya öne çıkıp insanları istismar etmesi sürüp gidecektir. İşte bu çalışmayla Müslüman olup da şiddeti bir çözüm olarak gören yapıların bugün en etkililerinden biri olarak gösterilen IŞİD'in zihin dünyası, beslendiği dini ve sosyolojik kaynaklarına giderilerek tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmanın hedefleri arasında şu başlıklara yer verilecektir:

- Din-şiddet ilişkisinin tanımlanmasında kullanılan terimler ve bunların IŞİD bağlamını tespit etmek
- Din-şiddet ilişkisinin metin merkezli referanslarını ve bunların IŞİD bağlamını ortaya koymak
- Din-şiddet ilişkisinin şahıs merkezli referanslarını ve bunların IŞİD bağlamını ortaya koymak

- Din-şiddet ilişkisinin psiko-sosyal arka planını IŞİD bağlamında aydınlatmak
- Dini düşünce ile radikalizm arasındaki ilişkiyi IŞİD bağlamında sorgulamak
- Radikalizmi besleyen unsurları IŞİD bağlamında tespit etmek

Araştırmanın Yöntemi

Projede ilgi duyulan konunun betimlemesini, tasvirini elde etmeyi amaçlayan *Betimleyici ve Keşfedici Araştırma Tasarımı* temel yaklaşım olarak benimsenmiştir. Betimleyici araştırmalar, sistematik ve daha yapısaldır, araştırılan konu ya da grup, araştırmacı tarafından hiçbir şekilde etkilenmeden, doğal haliyle gözlemlenir ve betimlenir. Bu bağlamda takip edilerek gözlenecek ve betimlenecek olan, literatürün ortaya koyduğu malzemedir. Bu yüzden projenin yönteminin nitel bir yöntem olması tercih edilmiştir. Nitel araştırma, “ilişkilerin anlamını ve türünü keşfetmek için gözlemlerin sayısal olmayan bir biçimde incelenmesi ve yorumlanmasıdır. Nitel araştırmalarda özellikle doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olayların kendi ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir süreci izlendiği için oldukça kıymetlidir. Nihayetinde bu yöntem ile insan ve grup davranışlarının “Niçin”ini anlamaya yönelik araştırmalara imkân tanınmaktadır.

Her araştırma, ifade edilsin veya edilmesin, bir desene sahiptir. Desen; araştırma sorularını, verilerini ve sonuçta ulaşılan bulguları birbirine bağlayan mantıksal bir kurgudur. Bu kurgu temel bileşeni araştırılacak sorulardır. Bu sorular çalışma planındaki diğer bütün adımları (veri toplama araçları, veri analizi vb.) etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı da IŞİD’in dini metinleri nasıl ele aldığını ve bu çerçevede metinlerdeki dini zihniyeti anlamayı hedeflediğinden projede nitel araştırma yöntemlerinin desenlerinden olan *durum çalışması* kullanılmıştır. Durum çalışmasının ne çalışılacağına ilişkin bir seçim olduğunu ifade edenler olduğu gibi onu nitel araştırma desenlerinden bir metodoloji olarak görenler de bulunmaktadır. Onlara göre durum çalışması; araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistemler hakkında çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı bir durum betimlemesi ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır.

Projede nitel araştırmalarda önemli olan veri analizi ve içerik analizi kullanılmıştır. *İçerik analizi* metnin açık anlamlarının yanı sıra örtük anlamlarının da anlaşılmasını sağladığı için

ilgili metinlerin ve içeriklerinin her dönem ortaya çıkan yeni dinsel ve siyasal temelli anlayışlara etkisinin daha iyi bir şekilde ortaya koyulabilecektir. İçerik analizinin çıkış noktası zaten iletişim ve propaganda olduğu için, proje için de uyum sağlayan bir veri analizidir. Çünkü temelde bu metodun, “kimin kime ne dediğiyle ve bunun nasıl bir etki doğurduğu ile ilgilenmesi” tam da projenin amacıdır.

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

İŞİD VE TARİHİ ARKAPLANI

1.1. Din-Şiddet İlişkisinde Temel Kavramlar

Çağımızda *terör*, *terörizm*, *fundamentalizm*, *radikalizm*, *İslami*, *terör*, *İslami radikalizm* gibi yaşanan süreçler neticesinde açıktan veya gizlice günlük kelime dağarcığımızı, bir kısmı bilerek ve isteyerek sokulan bir kısmı kendiliğinden giren çok sayıda kavramın varlığı söz konusudur. Bunların bazılarının somut çıktılarını hayatımızda görebilmekteyiz; ancak neliği konusunda belirsizliklerin olduğu görülmektedir. Daha ilginç olanı terim özelliği kazanan bu kelimelerin somut ve gerçekten açıklayıcı bir tanımla yapı(a)mamaktadır. Bunda temel problem, örneğin terör kavramı bağlamında ifade edilecek olursa; mahiyeti, şekli, kullandıkları araç-gereçleri, etki boyutları ve temel hedefleri gibi birden çok değişkenin etkili olmasıdır. Bir de buna tanımlayanların bakış açılarını da kattığımızda mahiyete ilişkin farklılıkları normal kabul etmek gerekecektir. Bu durum terör ve benzeri kavramların tanımlanmasında birden çok açıklamanın ve çok sebeplilik ilkesinin merkeze alınması gerektiği imler. Çünkü bu kavramların toplumun gündemine gelmesinde dini, siyasi, ekonomik, coğrafi, etnik ve daha pek çok faktörün varlığın söz konusudur. Dolayısıyla “faktörlerin bazıları uzak arka planla ilgili duruma, bazıları hazırlayıcı ve kolaylaştırıcı unsurlara, bazıları engelleyici şartlara işaret ederken diğer bazıları ise hala normal şartlarla ilgili olabilmektedir. Bu noktada, metodik ilkeler olarak faktörlerin açıklama gücüne odaklanmanın ve çoğul düşünme zorunluluğunun önemi ortaya çıkmaktadır.”¹ Bu bağlamda şiddet ile ilişkilendirilen ve öne çıkan bazı kavramların tanımlarına bakılacaktır.

1.1.1. Terör

Latince “terrere” sözcüğünden gelen terör; “korkudan sarsıntı geçirme, korkudan dehşete düşmeye sebep olma” anlamlarını taşır. *Terörist* kavramı bu kelimedenden türetilmiştir. Kavramın dil, akademi, hukuk, psikolojik ve çeşitli bağlamalar dikkate alındığında birden çok tanımına ratslamak mümkündür. Eski Türkçede “tedhiş”, Arapçada “irhâb”, Batı dillerindeki karşılığı ise “terror” şeklindedir. Günümüz Türkçe sözlüklerinde de kavram “korkutma, yıldırma, tedhiş” olarak tanımlanmaktadır.²

¹ Halil Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör* (Ankara: Birleşik Yayınevi, 2011), 40.

² “Terör”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a3028e10c5ce2.79615890 (Erişim Tarihi: 09.11.2020).

Terim olarak terör³; “Saldırılan veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile hedeflenenenden daha büyük bir kitleyi yıldırıp, korkutarak yasa dışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için bir grubun veya devletin, bilinçli ve planlı bir biçimde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunmaktır.”⁴ Bir başka tanımda da “Bireyleri, grupları, toplulukları ya da hükümetleri, teröristlerin siyasal amaçlarına hak versinler diye düzenli olarak yıldırmaya dönük öldürme ve yok etme eylemleri ya da öldürme ve yok etme tehdidine başvurulmasıdır.”⁵

Literatürde kabul gören bir yaklaşıma göre bir eyleme ‘terörist’ nitelemesi yapabilmek için şu üç hususun⁶ bulunması gerekir:

- Eylemde intikam ve tedhiş amaçlı öldürmeler gibi belli düzeyde- meşru otoritenin kullandığının dışında -mutlaka şiddet kullanımının olması,
- Eylemin siyasi, dini veya ideolojik bir amacının olması,
- Eylemin masum insanları hedef alması

Kısaca terörü “ meşru olmayan güç ve şiddet kullanmak biçiminde tanımlarken terörizmi de; ister meşru otoriteye karşı, isterse bunu devirip yerine kendi meşru olmayan otoritesini kurmaya yönelik olsun, siyasal mesajı iletmek ya da siyasal amaçlarını topluma dayatmak suretiyle kurban seçilen kesimden daha geniş bir topluluğu korkutup sindirerek nüfusun belli bir bölümünde davranış değişikliği husule getirmek için tehdit veya şiddet kullanımı şeklinde tanımlayabiliriz.”⁷

Terörün diğer dillerdeki türevlerinin tanımları için bk. Mark Juergensmeyer, *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence* (California: University of California Press, 2000), 5; Hasan Eren vd., *Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988), 2/1459; Ahmet Özel, *İslam ve Terör: Fikhi Yaklaşım* (İstanbul: Küre Yayınları, 2007), 16.; Şemsettin Sami, *Kamûs-ı Türkî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1996), 390; *Modern Toplumsal Düşünce Sözlüğü*, editör William Outhwaite; Türkçe çeviriyi yayına hazırlayan Melih Pekdemir (İstanbul: İletişim Yayınları, 2008), 774-775; Bruce Hoffman, *Inside Terrorism* (New York: Colombia University Press, 2006), 1-20; Aydınalp, 42-46; Atahan Birol Kartal, “Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye’de DAESH ve YPG Örneği”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 14/27, (2018), 46 vd; Mesut Hakkı Çaşın, *Uluslararası Terörizm* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2008), 99-100; <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf> (Erişim: 23.11.20 20).

³ Literatürde yer alan bireysel ve kurumsal bazı terör tanımları için bk. *Türkiye ve Terörizm Raporu*, Haz. Türkiye Barolar Birliği (Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2006), 4-9.

⁴ Bk. Doğu Ergil, “Terörizmin Mantığı ve Hedefi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 46/1-2, (1991), 171; Doğu Ergil, “Uluslararası Terörizm”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 47/3, (1992), 140.

⁵ Naom Chomsky ve öte.) *Terörizm Efsanesi*, çev. Bahadır Sina Şener (Ankara: Ayraç Yayınevi, 1999), 107; Ercan Çitlioğlu, *Gri Tehdit, Terörizm* (Ankara: Umit Yayıncılık, 2005), 82.

⁶ M. Ali Kirman, “Küresel Bir Sorun Olarak Din ve Şiddet”, *Dini Araştırmalar* 7/20, (2004), 319.

⁷ H. Ezber Bodur, “Dini Motifli Terör Fenomeni ve İslam’ın Siyasal İstismarı”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3/5 (2005), 67.

1.1.2. Terörizm

Terörizmin farklı özellikleri dikkate alınarak çok sayıda tanımı yapılmıştır. Bir tespiti göre 1936-1981 yılları arasında 109 terörizm tanımı yapılmıştır. Bu tespiti yapan siyaset bilimci Alex P. Schmid, bu tanımlarda en sık sözü edilen ve daha çok öne çıkan beş ögeyi şöyle sıralar:

- Terörde şiddet ve zor kullanımı vardır.
- Siyasi bir amaç güdülür.
- Dehşet ve korku yaratılır.
- Tehdit içerir.
- Üçüncü kişilerde psikolojik etki uyandırarak toplumda reaksiyon uyandırma beklentisi mevcuttur.⁸

Terörizm; örgütlü bir grup ya da partinin, bireylerin veya azınlıkların, siyasî amaçlarına ulaşmak için, şiddeti sistemli bir biçimde kullanma tavrı ve yöntemi, söz konusu tavrın gerisindeki teori, bir hükümet, yönetim veya toplumu radikal bir siyasî ya da sosyal değişmeyi kabul etmeye zorlamanın bir aracı olarak şiddeti kullanma tavrı olarak tanımlanır.⁹

Batılı literatürde “terörizm, yerel gruplar veya gizli ajanlar tarafından muharip olmayan hedeflere karşı yapılan önceden tasarlanmış, siyasi olarak motive edilen şiddet” anlamında tanımlandığı gibi “genellikle muayyen bir kitle üzerinde etki yaratmak niyetiyle, önceden planlanmış bir şekilde, siyasi güdülerle hareket eden şiddet unsurunun, ulus altı gruplar ya da gizli ajanlar tarafından sivil hedeflere yönelik kullanılması” şeklinde de tanımlanmaktadır.¹⁰

Sosyal teori açısından terör kavramı olayı/özeli, terörizm kavramı ise geneli/olguyu ifade etmektedir.¹¹ Terörizm, benzer şekil ve mahiyetteki münferit terör eylemlerinin belirli bir zaman süreci içinde yapılaşarak kendine özgü bir tip ve model oluşturmuş, başka bir ifadeyle, terörün kurumsallaşmış halini ifade etmektedir. Terörde bir olaya ve bu olayın simgelediklerine gönderme yapılırken, terörizmde, terörün oluşma sürecindeki yol, yöntem, düşünce ve tekniklere gönderme yapılmaktadır.¹²

⁸ Bruce Hoffman, *Inside Terrorism* (New York: Colombia University Press, 2006), 40.

⁹ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000), 928.

¹⁰ Barry Cooper, *New Political Religions, or an Analysis of Modern Terrorism* (Columbia: University of Missouri Press, 2004), 30.

¹¹ Zafer Cihirlioğlu, *Terör ve Toplum* (İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2004), 24-25.

¹² M. Ali Kirman, “Küresel Bir Sorun Olarak Din ve Şiddet”, *Dinî Araştırmalar* 7/20 (2004), 319; Halil Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör* (Ankara: Birleşik Yayınevi, 2011), 42.

1.1.3. Uluslararası terörizm

Uluslararası terörizm “gözetilen hedef, gerçekleştirilen eylemler ve kaynakları itibariyle birden fazla devleti ilgilendiren ve uluslararası sonuçlar doğuran terörist faaliyetler”¹³ ya da yabancı bir hükümetin veya örgütün desteği ile yürütülen ve/veya yabancı uluslara, kurumlara ya da hükümetlere yönelik terörizm şeklinde tanımlanır.¹⁴ Uluslararası terörizm; sınırları aşan, elemanları çok uluslu olan, yaptığı eylemler birden çok ülkeyi kapsayan, ortaya çıkardığı sorunların birçok ülkeyi ilgilendirdiği, yerel hedefler dışında yabancı hedeflere yönelen, başka devletler tarafından desteklenen ve uluslararası örgütleri, devletleri ve hukuku etkileyen terör faaliyetleri olarak da tanımlanabilir.¹⁵ Uluslararası nitelikli terörizm, yaygın ve bulaşıcı bir sorun olarak 1960’ların sonlarında dünya sahnesine çıkmıştır. Her türlü resmi önleme karşın günümüzde de önemini ve etkinliğini sürdürmektedir.¹⁶ Uluslararası terörizme karşı, devletler uzun bir süre uluslararası kamuoyu önünde görünürde sert bir tutum alırken, perde arkasında gevşek davranmışlardır. Son yıllarda uluslararası işbirliğini geliştirmek için yoğun çabalar harcanmış ve belirli bazı ülkeler (özellikle ABD ve İngiltere) terörizmi desteklemekle ya da uygulamakla suçlanan devletler üzerinde baskı uygulamışlardır.¹⁷

1.1.4. Dinî Terörizm

Bir dini gelenek içerisinde aşırı uçlarda yer alan marjinal düşünceler veya inanç sistemlerinin, bazı davranışları, özellikle saldırganlığı kutsaması ve yüceltmesi durumunda ortaya çıkan terör ve şiddet eylemlerini “dini terörizm” olarak adlandırmak mümkündür.¹⁸ Tarih boyunca din unsuru terörizmin temel özelliklerinden biri olarak gösterilmiştir. En basit şekliyle İngilizce’deki terörizm ve şiddeti tanımlayan birçok kelimenin dinî bir etimolojisi olması bunun göstergesidir. *Zealot*, *Assasin* ve *Thug* kelimeleri sırasıyla Yahudi, Müslüman ve Hindu inançlarını referans alan terörist gruplarla ilişkilidir. Aslında 19’uncu yüzyıla kadar terörizmin haklı gösterilmesini sağlayan tek olgu dindir.¹⁹ Günümüzde terörizm doğrudan İslam dini ile ilişkilendirilmektedir. Fakat uzun bir tarihi paylaşan din ve terörizm ilişkisinde

¹³ Harun Semercioğlu, “Uluslararası Terörizmde Küresel İşbirliği: Bir Ütopya”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 34/2 (2016), 100.

¹⁴ Chomsky ve öte. *Terörizm Efsanesi*, 68.

¹⁵ Atahan Birol Kartal, “Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye’de DAEŞ ve YPG Örneği”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 14/27, (2018), 50.

¹⁶ Doğu Ergil, “Terörizmin Mantığı ve Hedefi”, *A.Ü.S.B.F. Dergisi*, 46/1-2 (1991), 171.

¹⁷ *Modern Toplumsal Düşünce Sözlüğü*, editör William Outhwaite; Yayına haz. Melih Pekdemir (İstanbul: İletişim Yayınları, 2008), 775.

¹⁸ Kirman, “Küresel Bir Sorun Olarak Din ve Şiddet”, 320.

¹⁹ Engin Avcı, *Radikal İslamcı Terörizmin Meşru Gösterilmesi: Türkiye Hizbullahı Örneği* (Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 66.

İslam dini dışındaki inançların da önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Özellikle Batı'daki karşılaştırmalı din ve terörizm çalışmalarında bu durum ortaya konulmuştur.²⁰

Dini terörizm, aşkın karakterde bir eylem olarak tasarlanmıştır. Dinsel otoriteler tarafından meşru gösterilerek, sonunda kutsalın araçları haline gelen aktörlere her türlü ruhsatı verir. Kurbanların sayısının, kimliklerinin artık bir önemi yoktur. Teröristin uğruna kendini feda ettiği Dava'nın üzerinde bir yargıç yoktur. 1993'te sadece kısmi bir başarıya ulaşabilen Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan ilk saldırının failleri, işe koyulmadan önce, ABD'de hapiste bulunan Şeyh Ömer Abdurrahman'dan bir fetva almışlardı.²¹

Genel anlamda “dini inancın onayladığı, emrettiği ya da ilahi emirle gelmiş bir amacı yerine getirmek maksadıyla gerçekleştirilen şiddet” faaliyetleri anlamına gelen dini terör, farklı dini ve mistik geleneklerde görülen köktenci fanatizmin ürünü olarak sunulmaktadır. Kutsal metinler -ki genelde tarih ve kültürü devreden çıkaran literal bir anlayışla- ya da bir din veya kült liderinin onayıyla meşruiyet kazanan dini terörde ölme ve öldürme davranışı, aşkın bir anlam evreni içinde, kendini kurban etme, ulvi bir fedakârlık ve ilahi güce kendini sunma şeklinde anlaşılmaktadır. Çağdaş terör tartışmalarının, önemli ölçüde, kutsal terör çevresinde cereyan ettiği dikkat çekerken, bir din ya da külte dayanarak eylemlerde bulunulması, günümüz terörist grupların temel belirleyici vasfı olarak sunulmaktadır.²²

Dinin terör lehine motivasyon kaynağı olarak görülmesi teröre ciddi bir ivme ve hedef kazandırmaktadır; çünkü dini nedenlerle işlenen terör olaylarının çok daha fazla ölümle sonuçlanmasının nedenleri, radikal olarak farklı değer sistemlerinde, meşruiyet ve meşrulaştırma mekanizmalarında, ahlak kavramlarında ve dini terörist ve laik muadili tarafından benimsenen dünya görüşlerinde bulunabilir. Dinci teröristler için şiddet her şeyden önce bazı teolojik taleplere veya zorunluluklara doğrudan yanıt olarak uygulanan kutsal bir eylem veya ilahi bir görevdir. Böylece terörizm aşkın bir boyut kazanır ve bu nedenle failleri, diğer teröristleri etkileyebilecek siyasi, ahlaki veya pratik kısıtlamaları genellikle göz ardı eder. Laik teröristler, bunu yapma kapasitesine sahip olsalar bile, nadiren gerçek anlamda kitlesel bir ölçekte ayırım gözetmeksizin öldürmeye teşebbüs ederken, bu tür taktikleri siyasi amaçlarıyla uyumlu görmezler ve bu nedenle bunun ters etkisi olacağı kabul edilir. Ancak dinci teröristler genellikle geniş tanımlanmış düşman kategorilerinin ortadan kaldırılmasını

²⁰ Avcı, *Radikal İslamcı Terörizmin Meşru Gösterilmesi*, 67.

²¹ Ariel Merari, “Ayaklanma Stratejisi Olarak Terörizm”, *Terörizmin Tarihi*, ed. Arnaud Blin, Gerard Chaliand (İstanbul: Nora Kitap, 2016), 15.

ararlar ve bu nedenle bu tür büyük ölçekli şiddeti yalnızca ahlaki açıdan haklı değil, aynı zamanda amaçlarına ulaşmak için de son çare olarak görürler.²³

Şiddet en basta ve her şeyden önce kutsal bir eylem, herhangi bir ilahi istek veya emre karşılık gerçekleştirilen kutsal bir vazifedir. Dini terörün değer sistemleri, farklı meşrulaştırma/haklılaştırma mekanizmaları, moralite anlayışları ve alternatif dünya görüşleriyle, seküler terörden daha ölümcül bir şiddet türü olduğu ileri sürülmektedir. Terörün aşkın bir nitelik kazanması, eylemcinin önündeki siyasi, ahlaki ve pratik sınırları yok ederken, dini referanslarla hareket eden eylemci için ayırım yapmaksızın şiddet kullanma, ahlaki açıdan kabul edilebilir olmanın ötesinde, amaca ulaşmada bir zorunluluk haline gelmektedir. Bu çerçevede, din ya da kült eylemi meşrulaştıran, eylemciyi kutsayan çok kuvvetli bir mekanizma olarak belirmektedir.²⁴

Radikal hareketler kendilerini asla terör ya da terörist kavramlarıyla tanımlamamakta, uluslararası sistemde yaratılan terör kavramsallaştırmasına kabul etmemektedirler. Bu sadece İslam ile ilgili terör konuları için değil diğer dinlerle için de geçerlidir. Örneğin kürtaj kliniklerini bombalamaktan mahkum olan Lutheran bir papaz, kendi terörist olarak görmemekte, o uyguladığı şiddeti kendi iyiliği için değil, “doğmamışlar” adına “savunma eylemleri” olarak nitelendirerek şiddetinin bir amaca matuf olduğu kanaatindedir. Yine Belfast’ta diğer bir Hıristiyan kendilerini “para-militer grup” olarak tanımlarken, Filistin’deki intihar eylemleri ise “operasyon” ya da “gönüllü şehitlik” (self-chosen martyrdom) olarak tanımlanmaktadır.²⁵ Dini referanslara dayanan bir sembolizmle hayat bulan dini terörün mücadelesi şeytanladır ve şeytanı yolundan çevirinceye ya da çeviremiyorsa yok edinceye kadar mücadeleye devam edecektir.²⁶

Dinin ve özellikle günümüzde İslam dininin şiddeti teşvik ettiği yönünde bir önyargıya sahip olanlar için destekleyici veri bulmak oldukça kolaydır. En pratik yollarından biri kutsal kitap ve metinlerdeki şiddet temalarını ön plana çıkarmaktır. Diğer bir yöntem ise terörizm konusundaki istatistikleri kullanmaktır. Çünkü hem tarihte hem de günümüzde dünya üzerindeki çatışmaların çoğunluğu dinlerle irtibatlıdır. Bunun yanında dinin barışçıl yönüne vurgu yapan araştırmacılar da vardır. Birçok dinî geleneğin savaştan çok barışı, misillemeden

²² Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 67. Ayrıca bk. K. Lerner and Brenda Lerner (Edt), “Introduction to Religious Terrorism”, *Terrorism: Essential Primary Sources* (Detroit: Thomson Gale, 2006), 187.

²³ Hoffmann, *Inside Terrorism*, 88-89.

²⁴ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 67.

²⁵ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 165. Ayrıca bk. Mark Juergensmeyer, *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence* (California: University of California Press, 2000), 9,13,72;

çok uzlaşmayı destekleyen öğretilere sahip olduğunu savunanlara göre dinin çatışmaları motive ettiği, yasallaştırdığı ve şiddetin seviyesini artırdığı fikri reddedilmelidir.²⁷

1.1.5. Fundemantalizm/Kökencilik

Bildirilmiş dinin temel metinlerine ya da temellerine (fundamentals) geri dönmeyi isteyen bir hareket ya da inanç olarak tanımlanır. Dolayısıyla fundamentalizm, dinde modernizm ve liberalizme zıt bir çizgidir. Terim 1920'lerden beri Hristiyanlık içindeki Protestan eğilimler ve son zamanlarda İslamiyet içindeki eğilimler söz konusu olduğunda kullanılmaktadır. Teolojik bir nitelik taşımasına rağmen, genellikle toplumsal reform ve siyasal iktidarın ele geçirilmesi projeleriyle bağlantılıdır.²⁸ Fundamentalizm kavramı özellikle 11 Eylül olayları sonrası İslâm toplumlarındaki dini hareketleri tanımlamak için bilinçli olarak tercih edilmektedir. Kavram, Hristiyanlık için kullanıldığında olumlu anlam içeriğine sahip iken diğer din ve toplumlar için kullanıldığında özellikle Müslümanlar söz konusu olduğunda olumsuz içeriklere sahiptir.

Köklere vurgu yaptığı için kavramın Türkçe karşılığı “kökencilik” olarak tespit edilmesi daha doğrudur. *Köktencilik* ise “bilimde siyasette ve dinde kökten yenilik yapma eğilimi” olduğu için ona uygun olan radical/radikal kelimesiyle karşılanmıştır. (TDK). Oysa kökencilik, kök kelimesinden hareketle “dip, temel esas kaynak, köken bir kimseyi bir yere bağlayan manevi temel güçlerin tümü” şeklinde tanımlanabilir. Bu anlamıyla *kökencilik*, aslına geri dönmeyi önerdiği için olumlu içerikli iken, *köktencilikte* yıkma vb. olumsuz içerikler söz konusu olduğu için olumsuz anlam içeriğine sahiptir.²⁹

Kavram, İslâm toplumlarının, genellikle son yirmi yılda gözlemlenen yöneliş ve tutumlarını açıklamada elverişsiz ve kullanışsız bulunsa da şimdilerde verili bir sosyal durum olarak söz konusu görüntüleri karşılamada rahatlıkla ve ısrarla kullanılmaktadır. Kavramın önemli derecede problem teşkil eden içeriğinin gözardı edilmesiyle birlikte gündelik toplumsal ilişkilerde, fundamentalizm ekseni ayrışmalar yaşanmakta, hatta kimi Müslümanlar fundamentalist olmadıklarını kanıtlama konusunda zorluk çekmektedirler. Fundamentalizmi kabullenmiş görünenler de, reddedenler de, kelimenin köken ve anlam bağlarından hareket

²⁶ Juergensmeyer, *Terror in the Mind of God*, 220.

²⁷ Engin Avcı, *Radikal İslamcı Terörizmin Meşru Gösterilmesi: Türkiye Hizbullahı Örneği* (Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 63.

²⁸ Gordon Marshall, *Sosyoloji sözlüğü*, çev. Osman Akinhay- Derya Kömürcü (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999), 251.

²⁹ Konuya ilişkin özel sayıda bu kavram tartışılmıştır. Bk. *İslâmiyat*, “Kökencilik”, 10/1 (2007).

edildiğinde, kendilerini izah etmekte aceleci genellemelere başvurmadan kaçınmamaktadırlar.³⁰

Fundamentalizmi kendi aslî ve gerçek tarihi içindeki gerginlikler temelinde tanımlayarak dışlayan Batılı yaklaşımlar, İslâm dünyasında da benzer öğeleri bulup çıkartmada hiç de zorluk çekmemişlerdir. Nitekim “karşılaştırmanın bir unsurunu ötekinin kuralı gibi ele alma eğilimi” sonucunda ortaya çıkan eşleştirmelere bağlı olarak da *İslâm fundamentalizmi* kavramı kabul edilerek yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.³¹ Kavram, “İslam devleti” gibi modern radikal İslamcı hareketlerin hülyasını besleyen bir kavram olsa da aynı zamanda kavramın Batı’daki algısı nedeniyle bazı Müslümanlar kendilerini fundamentalistlerden ayırma çabaları içinde olmuşlardır. Zira batıda Müslüman kavramının fundemantalist kavramıyla kolayca özdeşleştirilmesi bu düşünceye mesafeli olan Müslümanları tedirgin etmektedir.

Son zamanlarda İslami Fundamentalizmin Batı üzerinde diğer tüm Üçüncü Dünya hareketlerinden daha büyük bir etkisi oldu. Bunun nedeni kısmen, bunu yaşayan ülkelerin çoğunun stratejik öneme sahip Orta Doğu’da yer alması ve kısmen de buraların bir kısmının, Batı ekonomilerinin büyük ölçüde bağımlı olduğu bir meta olan petrol açısından zengin olmasıdır. Batı’daki popüler inanç, *İslami Fundamentalizmi* 1979 İran devrimiyle ilişkilendirme eğilimindedir ve onu Batı’nın çıkarlarına zarar verme eğiliminde olan fanatiklerin bir hareketi olarak görür. Yine de günümüzün en eski İslami kökenci devleti olan Suudi Arabistan, Batı ile sıkı bir müttefiktir. Afganistan’da, Batı’nın silahları ve fonları, Kabil’deki Marksist rejime karşı savaşında Afgan köktendinci kampını güçlendirmede çok önemli bir rol oynadı.³²

1.1.6. Radikalizm

Radikal, *radikalizm* ya da *radikalleşme*, genel olarak egemen bir toplumsal düzende köklü değişimleri arayan, belirli politik tutumları ifade eden bir terimdir. Latince radix kökeninden (kök) türemiş ve 19. yüzyılda, her şeyden önce burjuva-liberal özgürlük ve demokrasi hareketinin bir yönü olarak kullanılmıştır. Sözlükte köklü, kesin ve kökten anlamlarına gelir. 20. yüzyılın başlarında, radikalizm terimi temel olarak radikalizm adı altında Marksizmin, Leninizmin ve Anarşizmin destekçilerini nitelemek için kullanılmıştır. Bu sözün bir başka anlamı da felsefede yaşama biçimlerini, yaşama ilişkilerini eleştirip kökten

³⁰ Necdet Subaşı, “Fundamentalizm, İslâm ve Hayat”, *İslâmî Araştırmalar*, 8/3-4 (1995), 250-262, 250

³¹ Necdet Subaşı, “Fundamentalizm, İslâm ve Hayat”, *İslâmî Araştırmalar*, 8/3-4 (1995), 253

³² Dilip Hiro, *Holy Wars The Rise of Islamic Fundamentalism* (New York: Routledge, 2013), 22.

değiştirme eğiliminde olan kimsedir. Günümüzde daha dar anlamıyla radikalleşme, başkalarının tutum ve değerlerine tahammül edemeyen temel konumlar üzerinde uzlaşmaz bir ısrar anlamına gelmektedir. Bu tanım aynı zamanda radikalizmde demokratik temel değerlerin reddedildiğini ve şiddet eylemlerinin savunulacağını varsayar.³³

Radikalizm, “kültür değişmelerine ve toplumun bünyesine ait sosyal hareketlerde kökten değişmelere yer veren doktrin veya tavır”; “mevcut toplumsal ve ekonomik düzenden ve statükodan hoşnut olmayan ve mümkün olan en kısa zamanda sert yöntemlerle değiştirilmesini savunma; köktencilik”; “bilimde, dinde, siyasette ya da herhangi bir alanda kökten yenilikler yapma” şeklinde tanımlanmaktadır.³⁴

Bazı sözlüklerde radikalizmle (köktencilik) fundamentalizmin (kökencilik) aynı başlık altında tanımlandığı, Radikal İslam için *İslami Fundamentalizm* tabiri de kullanıldığı görülmektedir. Türkçede bu kavramlar ile ilgili araştırmalar genelde Batılı araştırmaların etkisi altındadır. Bu kavramlar ithal kavramlar olması hasebiyle başka kültürel ortamda ortaya çıkan tutum ve tavırları, dini toplumsal hareketleri içermektedir. Dilimize ne kadar çevrilirse çevrilsin anlam kayması-anlam genişlemesi veya anlam daralması olabileceğinden tam karşılığını sorunsuz olarak vermeyecektir. Fundamentalizm ve radikalizm kavramları çeviri yoluyla yabancı dillerden giren diğer kavramlar gibi anlamı tam olarak belirlenmiş herkesçe kabul edilen güvenilir kavramlar değildir. İslami tecrübeden değil, dışarıdan alınmış olduklarından objektif olamamaktadır. Bunun önüne geçebilmek için tarihi tecrübemizde karşılığı olan ve kültürümüze yabancı olmayan kavramlar kullanılmalıdır. Yani modern dönemde İslam’la, İslam’ın temel kaynakları ile tecdid, yenilenme, ceditcilik, ihya, İslamcılık ve ıslah gibi kültürümüzde delaleti olan kavramlarla tanımlamak veya yenilerini üretmek durumundayız.³⁵

³³ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, 787.

³⁴ Metin Kasım Karabağ, *Günümüz Radikal İslami Akımların Temelleri* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisans Tezi, 2012), 17.

³⁵ Sönmez Kutlu, *Çağdaş İslami Akımlar ve Sorunları* (Ankara: Fecr Yayınları, 2008), 76.

1.2. Köktencilik/Köktenciliğin Temel Özellikleri

Dini köktencilik, yanılmaz otorite ve değişmez standart olarak tanrıyı ve kutsal metinleri merkeze alan bir dünya görüşünü ifade etmektedir. İlahi kaynakları, toplum ve devlet hayatının bütün ünitelerini tanzim eden kesin referans noktası kabul eden köktenci dünya görüşü, hayata dair hiçbir ayrıntıyı atlamaksızın evrensel bir sistem meydana getirme çabasıdır. Aslında tanrıyı sadece toplum ve devlet hayatında değil; insan hayatının parçalanma kabul etmeksizin bütün yönlerinde hâkim kılan bir evren yaratma arayışı olarak köktenci kozmosta nihâi anlam, düzen ve yaptırım kaynağı tanrı olmaktadır. Köktenci çaba aşkın kaynaklı anlam, düzen ve yaptırımı beşeriyete hâkim kılma filii olarak tanımlanabilir.³⁶

Köktenci tepkinin ortaya çıkması, modernleşme sürecinde bütün kurumlarıyla dinin, aşırı ve marjinal bir kimlik olarak algılanması gerçeğiyle açıklanmaktadır. Sekülerleşme süreci reaksiyoner bir militanlığı daima tetikler, köktenciliğin temel ayırt edici niteliğinin, dinin erozyona uğraması ve toplumdaki hâkim rolünü kaybetmesi sonucu ortaya çıkan tepkisellikte yatmaktadır. Nitekim köktenci grupların devlet ve toplum hayatını yeniden kutsallaştırmak ya da seküler niteliğini sona erdirmek gayesiyle devlet üzerinde hâkimiyet kurma çabasında oldukları söylenebilir. Ancak köktenci reaksiyonu sadece sekülerizm karşıtlığıyla açıklamak zordur. Hindistan'da Müslümanlara karşı Hindu köktenciliğinde olduğu gibi bazen etnik veya dini çoğulculuğa ya da Sri Lanka'da Tamil Hindularına karşı Budist köktenciliğinde görüldüğü gibi rakip ulusal ideolojilere karşı olmak şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Dini geleneğe yönelik tehdit hem modernleşme ve sekülerleşme süreçlerinden, hem de diğer dini ve etnik gruplardan gelebilmektedir.³⁷

Köktenci ideolojinin diğer bir özelliğinin seçicilik olduğu görülmektedir. Birbiriyle ilişkili olarak köktencilik temelde iki şekilde seçicidir.

➤ Köktencilik sadece geleneği korumakla kalmamakta; aynı zamanda, özellikle yerleşik dini akımlardan köktenciliğin farkını ortaya koyacak şekilde, geleneğin belirli yönlerini seçmekte ve onları yeniden şekillendirmektedir.

➤ Modernizm konusunda seçici olan köktencilik, modern dünyayı bütünüyle reddetmemekte, özellikle teknolojiye yararlanmaktadır. Bu yönüyle köktencilik savaş açtığı dünyanın kazanımlarından faydalanan bir düşünce sistematiğidir. Seküler dünyanın

³⁶ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 102. Ayrıca bk. David Zeidan, "Typical Elements of Fundamentalist Islamic and Christian Theocentric Worldviews", *Islam and Christian-Muslim Relations*, 13/2 (2002), 207.

³⁷Bk. Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 103.

imkânlarından faydalanma, genelde tasvip edilmeyen araçların kullanımına kadar vardırılmaktadır. Turizmim Mısır'da bazı köktenci gruplar tarafından gelir kaynağı olarak kullanılması ya da Amerika'da kürtaja karşı olmalarına rağmen kürtaj kliniklerine başvuran köktenciler bu durumun örnekleri olarak sunulabilir.³⁸

Köktenci ideolojinin izafî, değişken, esnek değil; mutlakıyetçi, yanlıslanamaz ve katı bir anlayışa sahip olduğunu gösterenlere göre köktencilikte Mesihçilik ve Milenyarizm önemli motiflerdir. Tarih mucizevî bir sonla karşı karşıya kalarak iyi kötü karşısında, ölümsüzlük ölüm karşısında ve ezeli-ebedi hükümranlık tarih karşısında galip gelecektir. Sona doğru çeşitli aşamalardan geçilecek ve kurtarıcı, Mesih ya da Gizli İmam yeryüzüne geri dönecektir. Mesihçiliğin köktencilik açısından önemi, inananlara, çeşitli araçlar tarafından gerçekleştirilecek gerçek zaferi vaat etmesinde yatmaktadır.³⁹

1.3. İŞİD'in Ana Rahmi Olarak El-Kaide

İŞİD'in kolaylıkla anlaşılabilmesi için ana rahminde büyüdüğü el-Kaide'yi bilmek önemlidir. Bu, İŞİD'in kuruluşu, geliştiği tarihsel, coğrafi, sosyo politik koşulları ve hareketin ideolojisini, örgütlenme ve eylem yöntemlerini anlamamıza yardımcı olacaktır.

El-Kaide'nin temelleri Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgaline kadar dayanır. Zira Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali üzerine Suudi Arabistan, Mısır, Sudan, Fas, Tunus, Cezayir, Irak, Pakistan, Türkiye ve Avrupa ülkelerinden gönüllü gençler cihat etmek amacıyla Afganistan'a akın etmişlerdir. El-Kaide sözcüğü ilk defa dünyanın dört bir yanından Afganistan'a gelen bu gönüllüler tarafından kullanılmıştır. Arapça olan El-Kaide sözcüğü, “Kamp ya da ev gibi merkez alınan bir mekân, bir üs anlamına geldiği gibi, evin altındaki temel anlamını da taşır. Ayrıca, kural, ilke, akide, formül, yöntem, örnek ya da izlek” anlamlarına da sahiptir.⁴⁰ El-Kaide'nin ideologlarından biri olarak kabul edilen Abdullah Azzam (ö.1989) bu sözcüğü, 1989 yılında Sovyetlerin Afganistan'ı terk etmesinin ardından, kendilerini Afgan davasına en çok adanmış gönüllülere biçtiği rolü tanımlamak için kullanmıştır.⁴¹ Azzam, Filistin asıllı ilahiyatçı bir akademisyendi ve İslamabad'daki Uluslararası İslam Üniversitesinde görevliyken kurduğu *Mektebü'l-Hidemât* adlı organizasyon üzerinden, Afganistan'a gelmiş gönüllü Arap mücahitlere kalacak yer, maddi yardım ve silahlı eğitim sağlamaktaydı. Azzam, “cihat kervanına sen de katıl” çağrısı altında Arapları sıcak

³⁸ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 103.

³⁹ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 104.

⁴⁰ Necati Alkan, *El Kaide'den İŞİD'e Din Şiddet ve Terörizm* (Ankara: Karınca Yay, 2016), 83.

⁴¹ Jason Burke, *El-Kaide: Terörün Gölgesi*, çev. Ebru Kılıç (İstanbul: Everest Yayınları, 2004), 10.

savaşla tanıştıran kişi olarak tanınmaktadır. Azzam'ın çağrısına karşılık verenlerden birisi de daha sonra dünya gündemini oldukça meşğul edecek olan Üsame bin Ladin'dir.⁴²

Ladin, *Mektebü'l- Hidemât* isimli oluşum için para ve yardım toplamada roller üstlenmiştir. Suudi Arabistanlı genç işadamı Üsame bin Ladin (1957-2011), Azzam'ın vefatının ardından çoğunluğu Arap asıllı olan yabancı mücahitlerin sorumluluğunu üstlenen kişi olmuştur. SSCB'nin çekilmesiyle birlikte Cihat sona erdikten sonraki katılımlarla yaklaşık 35 bin civarındaki bir nüfusa ulaşacak olan bu gönüllülerin bir kısmı ülkelerine dönmüş, diğer bir kısmı Bosna, Çeçenistan, Kosova gibi yeni mücadele alanlarına geçmiştir. Önemli sayıda bir kesim ise Afganistan'da kalmıştır. Haklarında açılan kanuni takibatlar nedeniyle kaçak durumuna düşmüş yahut dönüşleri hâlinde güvenlikleri garanti altında olmayan bu insanların, sahip oldukları militer yetenekleri ve savaş tecrübeleriyle Suudi Arabistan, Yemen, Irak, Suriye, Mısır, Libya, Tunus, Cezayir gibi totaliter rejimlerin hüküm sürdüğü ülkelere kabulü o zamanki şartlarda neredeyse imkânsızdı. *Afgan Araplar* diye anılacak olan bu topluluğun önemli bir bölümü Üsame bin Ladin liderliğindeki El-Kaide yapılanmasının zeminini teşkil etmiştir.⁴³

Ladin, Afgan cihadı için bir yandan kendi servetini sınırsızca harcarken, diğer yandan da daha fazla parasal destek toplamak için Pakistan'la Ortadoğu arasında adeta mekik dokumuştur. Körfez ülkelerinden büyük miktarda parasal bağış toplamak için kralları, prensleri, işadamlarını ve bütün kuruluşları harekete geçirmeye çalışmıştır. Buldozer ve ağır iş makinaları ithal ederek Afganistan'ın dağlık topraklarında savaşçıların barınmasını ve erzaklarını taşınmasını kolaylaştıracak kamp yerleri, yollar, tüneller ve depolar inşa etmiştir. Yaralı askerlerin tedavisi ve bakımı için de hastaneler ve bakımevleri kurmuştur.⁴⁴

Üsame bin Ladin, Pakistan'dan gelen mücahitler için *Beytu'l-Ensar* adında bir konukevi açmıştır. *Beytu'l-Ensar*, cihada katılmak için gelenlerin ilk karşılama yeri olmuş ve aynı zamanda cihada gelenleri askeri ve eğitim kampları ile cephelere götürme görevlerini üstlenmiştir. 1986 yılı Afganistan içerisinde kendi kamplarını kuran Ladin, bu kamplarda doğrudan kendilerine bağlı mücahitler de yetiştirmiştir. Bu dönemde Ladin zenginliği, cömertliği, davranışlarındaki sadeliği ve şahsi çekiciliği, çarpışmalardaki cesaretiyle mücahitlerin gözünde bir efsane haline gelmiştir. 1988 yılına kadar Sovyetler Birliği'ne karşı savaşan gönüllülerin tamamına Pakistan ve Afganistan'da açılan kamplarda siyasi ve silahlı

⁴² Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar* (İstanbul: Klasik, 2015), 69.

⁴³ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 70.

⁴⁴ Alkan, *El Kaide'den IŞİD'e Din Şiddet ve Terörizm*, 84.

eğitim verilmiş, bunun yanında savaşçıların isimleri bir veri tabanına kaybedilmiştir. Böylece bir on yıl sonra ünlenecek olan El-Kaide'nin temelleri atılmıştır.⁴⁵

Abdullah Azzam ile yollarını ayıran Ladin, Muhammed Atıf ve Ebu Ubeyde Banshiri ile birlikte 1988 yılında *El-Kaide* örgütünü kurmuştur. Abdullah Azzam ve iki oğlu 1989 yılında Peşaver'de bir bombalı saldırıda ölmüştür. Azzam'ın ölmesi üzerine *Mektebü'l- Hidemât*'ın bütün elemanları ve varlığı da El-Kaide örgütüne geçmiştir. 1988 yılında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çıkarılması üzerine Afganistan'da savaşan gönüllüler ülkelerine geri dönmüşlerdir. Afganistan'da bu süreçler yaşanırken El Kaide örgütünü kuran Ladin, henüz “küresel cihadı” başlatmamıştır. O savaşın bitiminde 1989 yılında Pakistan'dan ayrılmış ve ülkesi Suudi Arabistan'a geri dönmüştür. 1990 yılında Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgal etmesi üzerine Ladin, Suudi Arabistan'ı korumak için o dönemdeki yönetime Afgan gazisi ve komutanlardan oluşan bir ordu kurmayı teklif etmiştir. Ancak bu teklif Suudi yetkililer tarafından kabul edilmemiştir. Suudi yetkililer ülkelerini Saddam'ın saldırılarından koruyabilmek için Amerikan askerlerinin ülkelerinde konuşlanmalarına izin vermişlerdir. Bunun üzerine öfkelenen Bin Ladin, Suudi yönetimine karşı eleştiri ve eylemlerini artırmıştır. Suudi yönetimi Bin Ladin'i söylem ve eylemlerinden dolayı 1991 yılında sınır dışı etmiş, 1994 yılında da Suudi vatandaşlığından çıkarmıştır. Suud rejimi tarafından rahatsız edilmiş ve ailevi ilişkileri sayesinde Nisan 1991'de yurtdışına kaçmayı başarmıştır. Önce Pakistan'a, oradan Afganistan'a, son olarak da yıl sonunda yerleşeceği Hasan el-Turabi'nin Sudan'ına gitmiştir.⁴⁶

Lokal bazı eylemler yapan Üsâme ve ekibi cihadı küresel düzeye çekmek için çaba içinde olmuşlardır. Bu bağlamda 1996 ve 1998 yıllarında yayınladığı iki fetvasıyla cihadı küreleştirmiştir.⁴⁷ Buna göre müslüman ülkelerin topraklarını bu ülkelere açması üzerine ABD ve ona destek veren ülkelere doğrudan cihat ilan etmiştir. Cihat ilanında kısa ve orta vadedeki

⁴⁵ Alkan, *El Kaide'den İŞİD'e Din Şiddet ve Terörizm*, 84. Ayrıca bk. Gilles Kepel, *Cihat: İslamcılığın Yükselişi ve Gerilemesi*, çev. Haldun Bayrı (İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2001), 357-358.

⁴⁶ Kepel, *Cihat: İslamcılığın Yükselişi ve Gerilemesi*, 358; Alkan, *El Kaide'den İŞİD'e*, 86.

⁴⁷Fetvanın orijinali için bk. https://www.cia.gov/library/abbottabad-compound/A4/A44A01C05D097BC6F34D6F072701C232_%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8_%D8%A7%D8%B9%D9%84%D8%A7%D9%86_%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%B9%D9%84%D9%89_%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%85%D8%B1%D9%8A%D9%83%D9%8A%D9%8A%D9%86_%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AD%D8%AA%D9%84%D9%8A%D9%86_%D9%84%D8%A8%D9%84%D8%A7%D8%AF_%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1%D9%85%D9%8A%D9%86.pdf Erişim: 15.09.2020

Fetva ilk defa Londra merkezli *el-Kuds el-Arabî* gazetesinde yer aldı. Tam künyesi ve linki şöyledir: Üsâme bin Ladin, “Nassu beyânî Cebheti'l-İslâmiyy eti'l-Âlemiyy e li cihâdi'l-Yehûd ve's-Salîbiyyîn”, *el-Kuds el-Arabî* (London): 23 February 1998. (<https://pdf.alquds.co.uk/wp-content/uploads/2017/04/Alquds-1998-02-23.pdf>) Erişim: 15.09.2020

amaçlarını “Amerikan askerlerini Arabistan yarımadasından kovmak, ABD ve müttefikleriyle işbirliği içerisinde olan Müslüman hükümetleri/devletleri yıkmak, İslam’ın kutsal şehirleri Mekke ve Medine’yi kurtarmak, dünyadaki İslami direniş gruplarına destek vermek” şeklinde açıklamışlardır. Örgütün açıklamalarından uzun vadedeki hedeflerinin Osmanlı coğrafyası başta olmak üzere Hz. Muhammed’in vefatından sonraki dönemde İslami genişlemeye işaret eden “açık sulara” kadar uzanan geniş bir coğrafyada *İslam devletini* kurmak ve *Halifeliği* yeniden ilan etmektir.⁴⁸

Amerika Birleşik Devletleri’nin Irak’ı işgaline tepki olarak 2003 yılında “Cemaatü’l-Tevhid ve’l-Cihad” adıyla kurulan, sonra “el-Kaide”ye katılarak “Irak el-Kaidesi” olarak anılmaya başlayan, 2014’te hilafet ve İslam devleti iddiasıyla Irak’ın kuzeyi ve Suriye topraklarının bir bölümünü zapt eden örgütün tarihçesi, eylemleri ve propaganda dili gibi konular üzerinde yapılmış çalışmalar olmakla birlikte düşünce temelleri üzerine yapılmış yeterli araştırmalar bulunmamaktadır. Örgütün ilham kaynağı olarak gördüğü ve kendisini dayandırmaya çalıştığı Selefilige dair zengin bir literatüre sahibiz, ancak bizatihi IŞİD’in dini referanslarına ilişkin kaynaklar yetersizdir. Şimdilik ulaşılabilen birincil kaynaklar örgütün internet üzerinden paylaştığı videolar, İngilizce yayımlanan “Dabiq” ve Türkçe yayımlanan “Kostantiniyye” dergisi ile sınırlıdır.⁴⁹

Pek çok politikacı ve araştırmacıya göre Irak’ta Saddam rejimi devrildikten sonra Irak Sünnilerinin bir direngenliğinin kalmayacağı, Arap Sünniler içerisinde İslamcı üstelik El-Kaide tandanslı bir direnişin gelişemeyeceği, Halepçe’de varlık gösteren, Kürt ve El-Kaide bağlantılı örgüt olan *Ensaru’l-İslam*’ın da küçük bir lokma olduğu görüşleri hâkimdi. ABD ve diğer Batılı müttefikler, kendileri için çok zararlı bir rejim olmasa da yapacakları müdahale ile Irak’ta her açıdan çok daha yarar görecekları bir rejim hayaliyle müdahaleye giriştiler. Planlara göre Irak gibi önemli bir yerde kendilerine arada bir de olsa sorun çıkartan, dik başlılık yapan bir rejim olmayacak ve üstelik dolaylı değil doğrudan yönlendirebilecekleri, İran’a daha fazla baskı yapabilecekleri ve sömürecekleri bir Irak olacaktı. ‘Özgür Irak’ böyle bir Irak’tı.⁵⁰

Arap-Sünni rejimleri ise asıl amaçlarından biri Fars-Şii devleti İran’ı kuşatmak olan Irak işgalinde koalisyonu destekleyecek ve Saddam’ı bu daha yüce ülkü uğruna harcayacaklardı. İran’a da bir karşı hamle boyutu olan bu Irak işgaline Sünnilerin hele hele Selefi Sünnilerin

⁴⁸ Alkan, *El Kaide’den IŞİD’e*, 87.

⁴⁹ DİB DAİŞ’in Temel Felsefesi ve Dini Referansları Raporu (Ankara: DİB Yayınları, 2015), 7.

ciddi bir sorun çıkarması hesaplanmıyordu. Ancak içeriden ne kadar ortağı olursa olsun dışardaki hesaplar yerelde hep kadük kalmıştır ve asıl belirleyici aktör nihayetinde hep yerel güçler olmuştur. Saddam, Sünni-Arap dünyası liderliğine oynuyordu ve bunun Batı'ya bağımlı, halkından ayrı düşmüş kral ve emir olan Arap liderleri gibi değil, tabana dayanan bir liderlikle olmasını istiyordu. Siyasetini hep Sünni-Arap refleksler belirledi. İran'la da savaşın öncülüğünü bunun için üstlenmiş ve bu savaşa II. Kadisiye Savaşı olarak sunmuştu.⁵¹

2002 yılında El Kaide Irak'ta beklenen savaşa hazırlıklar yapılması için bir grup göndermişti. Bu grubun başında IŞİD'in ilk fiili lideri diyebileceğimiz Musap Zerkavi vardı. Zerkavi, Saddam rejimiyle ve rejime destek veren aşiretlerle çok köklü ilişkiler geliştirdi ve anlaşmalar yaptı. El-Kaide'nin Irak ilişkilerinde Kürt El-Kaide'si olarak bilinen *Ensaru'l-İslam* örgütü kilit rol oynadı. Zira *Ensaru'l-İslam*, Güneydeki Kürt örgütlerine karşı verdiği savaş bir açıdan da dolaylı olarak Saddam rejimiyle beraber yürütüyordu. El-Kaide'nin en aktif şekilde savaşabilmesi için her türlü imkân Baas rejimince sağlandı. İki taraf da asıl savaşın uzaktaki düşman ABD ve koalisyon güçleriyle değil yakın ve daha tehlikeli düşman "işbirlikçi Irak ordusu" ve Şii-İrani güçlere karşı verileceği konusunda hemfikir idi.⁵²

Tüm dünyanın canlı yayınlardan izlediği Irak müdahalesi 20 Mart 2003'te başladı. İşgal güçlerine karşı Irak ordusu ya da Sünni kesimlerden ciddi bir direniş görülmedi. Hatta Şii bölgelerde daha ciddi direnişler söz konusu oldu. Operasyonlar beklenenden de hızlı şekilde başarıyla sonlandırıldı. Ancak Saddam devrildikten sonra Sünni direniş örgütleri koalisyon güçlerine ve 'yerli işbirlikçilerine' karşı çok güçlü saldırılar başlattı ve Felluce gibi Saddam'ın güçlü olduğu bölgelerde uzun süreli şiddetli çatışmalar ve katliamlar yaşandı. Suriye'deki gibi pek çok direniş örgütü ortaya çıktı. Ama en güçlü direnişi 2004 yılında *Tevhid vel Cihad* adıyla ortaya çıkan ve daha sonra büyüdükçe adını beş kez değiştirecek olan *Irak El-Kaide'si* gösteriyordu.⁵³

Üsâme bin Ladin'in Amerikalıların ve Yahudilerin bulundukları her yerde hedef olacaklarını belirten 1998 tarihli meşhur fetvasına göre, küresel cihadın asıl hedefi ABD, İsrail ve müttefikleri olmasına rağmen, İslam şeriatını tatbik etmeyen ve özellikle Birinci Körfez Savaşı'nda (1990-1991) Batılı güçlerle işbirliğine giren müslüman ülkeler de cihat kampanyasının hedefi olacaktır. Suudi Arabistan'ın Riyad ve Dahran kentlerindeki 1995 ve

⁵⁰ Muhammed Cihad Ebrari, "IŞİD çerçeve Metni", *Sosyal ve Siyasal Araştırmalar Merkezi (SAMER)* (2015), 12.

⁵¹ Ebrari, "IŞİD çerçeve Metni", 12.

⁵² Bk. Ebrari, "IŞİD çerçeve Metni", 13.

⁵³ Ebrari, "IŞİD çerçeve Metni", 13.

1996'daki eylemler bu amaçla düzenlenmiştir. 1998 Ağustos'unda Tanzanya ve Kenya'daki Amerikan büyükelçiliklerine yapılan ve toplam 213 kişinin öldüğü, 4300 kişinin de yaralandığı intihar saldırıları, küresel cihat kampanyasının ilk büyük operasyonları sayılmaktadır. 11 Eylül 2001'deki New York İkiz Kuleler saldırısı ise örgütün üstlendiği en büyük eylem olmuştur.⁵⁴

İŞİD'in kurucu lideri sayılan Ürdün vatandaşı Ebû Mus'ab Zerkavî'nin bir El-Kaide komutanı olarak bulunduğu Afganistan'dan, 2003'teki ABD işgaline karşı direnişi örgütlemek için kadrosuyla beraber Irak'a intikal etmesi İŞİD teşkilatlanmasının başlangıcı kabul edilmektedir. Irak el-Kâidesi adı altında özellikle Şiflere ve kendisiyle beraber hareket etmeyen diğer Sünnî direniş örgütlerine ve aşiretlere karşı kullandığı şiddet ve onların cami ve türbelerine düzenlediği saldırılar, bu tavrın doğru bir strateji olmadığını düşünen el-Kâide lideri Zevâhirî tarafından eleştirilmiştir.⁵⁵ Zevâhirî, Şîa'nın tarihten bugüne Haçlıların işbirlikçisi ve sapkın bir akidenin temsilcisi olduğu iddiasını tekrar etmekle beraber, Irak'ta çoğunluğu oluşturan Şîilere karşı yükseltilecek bir mücadelenin asıl düşman olan Amerika'yı rahatlatacağı kanaatindedir. Zevâhirî'yi kaygılandıran diğer konu ise Zerkavî grubunun medyaya açık şekilde tutsak ve rehineleri boğazlayarak infaz etmeleridir. Harp şartlarında belki göz yumulabilecek bu tür eylemler kamuoyuna olumsuz bir imajla yansıdığından, Zevâhirî bu hareketlerden mümkün olduğunca kaçınılmasını tavsiye etmektedir.⁵⁶

el-Kâide'nin merkezi ile Irak'taki kolu arasında yaşanan yöneme dair sorunlar, Zerkavî'nin 2006'da *Irak İslam Devleti*'ni kurduğunu ilan etmesiyle daha karmaşık hâle gelmiştir. Üsâme bin Ladin tam anlamıyla başarı elde etmeden önce bir devlet oluşturma konusunun iyi bir yansıma olarak gözükse de, aslında bu, direnişin kırılması anlamına geleceği noktasında eleştirilerini yöneltir. Küçük bir hâkimiyet alanı elde edince hiç vakit geçirmeden o alanı bir İslami emirliğe dönüştürmek, kabinesi olan bir devletin kurulduğunu ilan etmek, arkasından mahkemeler tesis edip şer'i hadleri ve diğer cezaları uygulamaya kalkışmak, Bin Ladin gibi önde gelen birçok cihadî lider tarafından doğru bir strateji olarak kabul görmemiştir.⁵⁷

Suriye'de Esed rejimine karşı 2011'de başlatılan isyan nedeniyle Irak İslam Devleti bünyesindeki Suriyelilerin kendi ülkelerine geçerek Nusret Cephesi'ni (Cebhetü'n-Nusra)

⁵⁴ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 71.

⁵⁵ Mektubun orijinali için bk. <https://ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2013/10/Zawahiris-Letter-to-Zarqawi-Original.pdf> Erişim:17.03.2021.

⁵⁶ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 74.

⁵⁷ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 74.

kurmaları, diğer bir önemli aşamadır. Irak İslam Devleti'nin komuta ve militer gücünün bir kısmını Suriye'ye kaydırması, Suriye'yi özgürleştirmek gayesiyle gelmiş yabancı gönüllü mücahitlerin kendisine katılımıyla önemli hacimde bir silahlı güce ulaşması ve ismini Suriye'yi de kapsayacak biçimde *Irak- Şam İslam Devleti*'ne (İŞİD) çevirmesi, Nusret Cephesi ile İŞİD arasında ciddi bir ihtilafın çıkmasına yol açtı. el-Kâide merkezinin hâlen kendisine bağlı bu iki yapıyı birisini Irak diğerini de Suriye sınırları içinde savaştırmaya ve birbirlerine yardımcı olmak dışında iki ayrı liderlik olarak mücadeleyi sürdürmeye çağırması İŞİD tarafından kabul edilmedi. I. Dünya Savaşı'nın akabinde emperyalist güçlerin çizmiş oldukları sınırlara mahkûm olmadıklarını açıklayan İŞİD lideri Ebûbekir el-Bağdâdî, böylece El-Kâide'den bağımsızlığını ilan etmiş oluyordu.⁵⁸

Bu süreçte İŞİD, koyu Vehhabî/Selefî ideolojisinin de kendisine sağladığı meşruiyet çerçevesinde sert ve acımasız bir yayılma stratejisi. Hem Irak'ta hem de Suriye'de el-Kâideciler de dâhil rakip İslamcı kuvvetlerin önemli isimlerini kaçırdı veya katletti. Eline geçirdikleri yerlerde özellikle Nusayrîlere ve Kürtlere katliam derecesine varan muamelelerde bulundu. Suriye'de Rakka gibi önemli bir kent merkezini kontrolü altına alması ve oradan Deyrizor üzerinden Irak-Enbar sınırına bir koridor açması örgüte geniş alan hâkimiyeti sağladı. Arkasından Irak'ın ikinci büyük kenti Musul İŞİD kuvvetlerinin eline geçti. Sağladığı özgüvenle İŞİD, 29 Haziran 2014'te ismini *İslam Devleti* olarak değiştirdiğini ve bunun küresel anlamda İslam hilafetinin yeniden tesisi anlamına geldiğini dünyaya duyurdu. İŞİD lideri Bağdâdî 2014 Ramazan'ının ilk Cuma'sında Musul Ulu Camii'nde "müslümanların halifesi" sıfatıyla okuduğu hutbesinde bu durumu bir kez daha ilan etti. Dünyadaki tüm İslami cemaat, grup, cihat teşkilatı ve hayır kuruluşlarının derhal hilafete biatlarını sunmalarını istedi. Taliban hareketi içinde, Rusya'daki Dağıstan ve Çeçenistan direnişinde, Mısır'daki şiddet yanlısı marjinal Selefî oluşumlar bünyesinde küçük çapta da olsa İŞİD'e biat etmek suretiyle bazı ayrışmaların yaşandığı görülse de genel kabule mazhar olmadı; onların bu radikal adımı Cihâdî teşkilatların ve siyasal İslamcı cemaatlerin çoğunluğu tarafından reddedildi. İŞİD'in Sünnî ve sahih Selefî çizgiden saptığı ve Hariciliğe kaydığı fikri, bu karşı duruşun en önemli argümanı oldu.⁵⁹

İŞİD ve liderliği kazandıkları bu art arda başarılar üzerine 29 Haziran 2014 tarihinde Suriye ve Irak'ta hâkim oldukları topraklar üzerinde "İslam Devleti'ni kurduklarını ve ilk Halifenin de Ebubekir el-Bağdadi olduğunu açıklamıştır. İslam Devleti'nin sözcüsü olan Şeyh

⁵⁸ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 75.

⁵⁹ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 75-76.

Ebu Muhammet el-Adnani Halifeliğın ilanından sonra, “*Bu her Müslümanın kalbinde yaşattığı bir rüyadır. Bu rüya devrin ihmal edilmiş bir mecburiyetidir. Şura Konseyi Halifeliği kurumsal hale getirme kararı aldı. Dünyanın her yerindeki Müslümanlar Halifeliğe, yani yeni devletlerine hicret etmelidir*” ifadelerinin yer aldığı bir açıklama yayınlamıştır.⁶⁰

1.4. IŞİD’in Farkları ve Avantajları

Ortadoğu’da var olan selefi yapıların en önemli mücadele alanları yine kendileri gibi selefi zemini kullanan diğer akımlardır. Özellikle 70’lerden sonra yaşanan toplumsal süreçlerle birlikte İslamcılığın yükselmesi beraberinde yöntemi farklı olan çok sayıda akımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Zamanla yaşanan kırılmalardan sonra şiddeti bir yöntem olarak tercih eden radikal gruplar içinde çeşitli ayrışmaların yaşanmıştır. Cihad çağrısında ortak olan bu yapılar, yöntem farklılıkları nedeniyle, birbirlerini tekfir etmeye, teberri ettiklerini açıklamaya başladılar. Bu ayrışma öyle bir raddeye vardı ki, cihat fikrinde ortak olan bu yapılar bir süre sonra kendilerini aşırılık, terörizm ve kardeş kanı akıtmakla suçladıkları diğer gruplara karşı farklı bir İslam ve cihad anlayışını savunmak zorunda kaldılar. Onların söylem ve eylem olarak benimsedikleri inançlar, unsurlar, fikirler, selefililiğin diğer farklı tonları tarafından özellikle de Suud kontrolünde olanlar tarafından fikri olarak sapkınlar olarak görülse de bu durum onlar açısından pek de önemli addedilmemektedir. Onlar, kendi inandıkları fikirlerin ve inançların tartışmasız bir şekilde doğru olduğuna inandıkları için saflaştırma adına kendileri gibi düşünmeyenleri tekfir etmişlerdir. Buna tekfir mekanizmasının ideolojik bir kalkan olarak kullanılması bağlamında tekfirizm denilebilir.

IŞİD’in dünyanın farklı bölgelerinden katılan savaşçılarla birlikte özelde Irak’ta genelde ise bölgede sürekli büyümesinin ve önemli avantajlara sahip olmasının küresel, bölgesel, tarihi, sosyal, kültürel, ekonomik ve ideolojik nedenleri bulunmaktadır. Alkan, bunları kısaca şöyle özetler:

- IŞİD, El Kaide’nin birikimi başta olmak üzere Filistin, Bosna, Kosova, Çeçenistan, Özbekistan, Afganistan, Pakistan, Keşmir, Irak gibi çatışma bölgelerinde deneyim kazanmış savaşçıların ve örgütlerin birikimlerinden beslenmektedir. Zira 11 Eylül saldırılarından sonra ABD’nin Afganistan’a askeri harekât düzenlemesi, dünyanın farklı bölgelerindeki El-Kaide hücrelerine yönelik gerçekleştirilen operasyonlar örgütün harekât alanını daraltmıştır. ABD’nin 20

⁶⁰ Alkan, *el-Kaide’den IŞİD’e Din Şiddet ve Terörizm*, 173.

Mart 2003 tarihinde Irak'ı işgal etmesi, 15 Mart 2011 tarihinde de Suriye'de başlayan iç savaş, özellikle yabancı savaşçıların cihadı sürdürebilecekleri yeni alanlar sağlamıştır. Bu itibarla IŞİD, cihat için arayışta olan yabancı savaşçıların yeni adresi olmuş ve bu savaşçılardan hem sadık hem de tecrübe/birikim sahibi bir militan kadrosu oluşturmayı başarmıştır.

- Batılı ve Müslüman ülkelerde bir cihatçı damar bulunmaktadır. Selefi-Cihadi ideolojiden etkilenmiş olan bu gruplar, geçmişte Filistin, Bosna, Kosova, Çeçenistan, Özbekistan, Afganistan, Pakistan, Keşmir gibi çatışma bölgelerine giderek savaşmışlardır. Batılı ve Müslüman ülkelerin yöneticileri bu gençlerin enerjilerinin kendilerine yönelmemesi için çatışma bölgelerine gidişlerine göz yummuşlar, hatta bazıları bu grupları finanse ederek destek bile vermişlerdir. Günümüzde batılı ve Müslüman bazı ülkeler *gençlerin ve muhaliflerin enerjisini dışarıda boşaltma* olarak ifade edebileceğimiz bu stratejilerinin zamanla kontrolden çıkabileceğini ve kurumsallaşacağını hesap edememişlerdir. Şimdilerde ise, önceleri Suriyeli muhaliflere yardım adı altında yabancı savaşçı geçişine göz yuman Batılı ve Müslüman ülkeler, bu savaşçıların ülkelerinde döndüklerinde veya ülkelerindeki bağlantıları vasıtasıyla eylem yapabileceklerini somut olarak görmeye başlamışlardır. Bunun üzerine, IŞİD'le bağlantılı bütün katılımların önünü almaya yönelik çalışmaları hızlandırmışlardır. Ancak, 1980'lerde Afganistan'a giden yabancı savaşçılara göz yumulmasıyla başlayan süreçte savaşçı grupların elde ettiği eleman kazanma, lojistik sağlama, yasadışı yollardan çatışma bölgelerine eleman aktarma ve eylem yapma tecrübesi, ülkelerin uyguladığı önleyici tedbirleri işlevsiz hale getirmektedir. IŞİD'e yabancı savaşçı akının devam etmesinin en büyük nedenlerinden biri de budur.

- Ortadoğu Bölgesi'nin haritası ve siyasal iktidar yapısı, 19. yüzyılın sonlarından itibaren sömürgeci devletlerce, doğrudan ve dolaylı sömürünün devam ettirilebilmesine imkân sağlayacak şekilde “çatışma zemininin rahat oluşturulabileceği, otoriter ve azınlıkların hâkim olduğu” bir sosyal ve siyasal yapı üzerine inşa edilmiştir. Günümüzde vekâlet savaşlarının birer aracı haline gelen terör örgütleri ve radikal gruplar, bu sömürgeci yaklaşımın hem birer ürünü, hem de sömürgeci müdahalelerin meşruiyet araçları olarak karşımıza çıkmaktadır. IŞİD ve benzeri örgütler, bu ülkelerin menfaatlerine dokunmadığı sürece ya göz yumularak ya da finansman, lojistik ve silah yardımı yapılarak desteklenmiş/

desteklenmektedir. Son bir yıla kadar IŞİD, bu desteklerden payını en üst düzeyde almıştır.

- Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte gündeme gelen İslamafobi, El-Kaide'nin 11 Eylül saldırılarından sonra Amerikan Başkanı G.W. Bush tarafından deklare edilen “ya bendensin ya da düşmansın” şeklinde özetlenebilecek terörle mücadele stratejisine paralel olarak yaygınlaşmış, özellikle Batı'da Müslümanlara yönelik ayrımcılık, ötekileştirme ve aşağılamaya yönelik tutum ve davranışları artırmıştır. Günümüzde Batı'da İslamafobinin yaygınlaşması üzerine Avrupa'nın metropol kentlerinde kendini öteki hisseden, kimlik ve entegrasyon sorunu yaşayan gençlik kesimleri El-Kaide ve IŞİD tipi örgütlerin propagandalarına açık hale gelmiştir.
- Avrupa'daki neoliberal politikalar, uluslararası ticareti, dolaşım özgürlüğünü, öğrenci değişim programlarını ve göçleri teşvik etmekte, göçmen grupların topluma entegre olmasını sağlayıcı politikaları özendirmektedir. Bu görece rahat ortam bir yandan göçmenlerin örgütlenmelerini ve haklarını demokratik yönlerden talep etmelerini kolaylaştırırken, diğer yandan Selefi-Cihadist grupların daha kolay örgütlenebileceği, propaganda ve eleman kazanma faaliyetleri yürütebileceği bir sosyal ortam sağlamaktadır. Ayrıca, internet teknolojilerinin gelişmesi, bilgi alma araçlarının çeşitlenmesine ve hızlanmasına neden olmuştur. Nitekim son dönemde kendi halkına ve göçmenlere bu sosyal, siyasi ve teknolojik ortamı sunan ülkelerden IŞİD'e katılım en üst düzeyde gerçekleşmektedir.
- El-Kaide'nin ideolojisini Selefi-Cihadi düşünce oluşturmaktadır. IŞİD'i ideolojik olarak El-Kaide'den farklı kılan ise, ideolojisinin dini ayağını Selefi-Cihadi düşünce oluştururken, siyasi ve örgütlenme ayağını ise Baasçılığın oluşturmasıdır. Şimdilerde IŞİD'in her ne kadar birbirine tezatmış gibi gözükse de Selefi-Cihadi düşünceyle Baasçılığı bulamaç yaparak bir ideoloji haline dönüştürdüğü söylenebilir. Bu ideolojinin yaslandığı dini anlayış ile geleneksel Sünnilik anlayışı birbirinden büyük farklılıklar göstermektedir. Diğer yandan, içerisinde Arap olmayan birçok yabancı savaşçı olmasına rağmen Baasçı anlayış ve örgütlenme tarzını seçmesi ise faaliyet gösterdiği bölgede işsiz kalan, ötekileştirilmiş eski Baasçıların örgüt içerisinde aktif halde bulunmasından kaynaklanmaktadır. IŞİD, geliştirdiği bu ideolojiyle farklı şikâyetlerin, ezilmişliklerin, öfke ve düşmanlıkların tek bir çatı altında ifade edilebileceği bir platforma dönüşerek Sünni kesimleri toplumsal taban olarak kullanabilmektedir. Bu ideoloji Ortadoğu

coğrafyasını “bizden olanlar ve bizden olmayanlar”, “dostlar ve düşmanlar”, “inanlar ve inanmayanlar” şeklinde kolayca ikiye bölebilecek bir alt yapı oluşturmaktadır.

- Geliştirdiği güçlü ideolojisi sayesinde hâkim olduğu Irak ve Suriye sahasında yerelde düşman olarak Sünniliğin karşısına Şii/Alevileri koyan örgüt, küresel ölçekte de ABD ve müttefiklerini koymaktadır. Böylece yerelde Sünni toplum kesimlerinin, küresel ölçekte de yabancı savaşçıların desteğini alabilmektedir. Irak ve Suriye’de “düşman cepheleri”nde Şiilerin ve Alevilerin olması IŞİD’in ideolojik olarak yürüttüğü mezhep savaşlarını kolaylaştırmaktadır. Zira IŞİD, Irak askeri ve sivil bürokrasisinden uzaklaştırılmış kesimler başta olmak üzere aşiretleri, fakir ve kırsal kesimdeki Sünnileri, Şiiler ve Aleviler olarak tanımlanan “düşman” iktidar güçlerine karşı örgütlemeye ve mobilize etmeye bu propaganda söylemini yoğun olarak kullanmaktadır. Bu sayede IŞİD, Amerika’ya karşı yürütülen ve 11 Eylül’de örneği görülen örgütlenme ve eylem tarzından farklı olarak, daha geniş sosyal tabanı olan, doğrudan ve sonuçları çok daha kısa sürede elde edilebilecek bir örgütlenme ve eylem biçimini geliştirmiştir.
- IŞİD, El-Kaide ve diğer Selefi-Cihadi örgütlerden farklı olarak, hâkimiyeti altında bulundurduğu Irak ve Suriye sahasındaki bölgelerde, hem bir örgüt hem de bir proto devlet gibi örgütlenmiş ve şehirlerde günlük sosyal hayatın sürdürülebilmesi için çatışma ortamının elverdiği ölçüde gerekli bürokratik alt yapıyı kurmuştur. Özellikle Irak ve Suriye merkezi hükümetlerinin Sünniler için yaşamı çekinilmez kıldığı bir ortamda IŞİD’in şehirlerin güvenliğini sağlaması, insanların gıdadan, sağlığa ve eğitime kadar birçok ihtiyacını karşılaması, yerelden binlerce öğretmene, memura, mühendise, işçiye, askere maaşlı iş vermesi hâkim olduğu bölgelerde kalıcı olmasını sağlamıştır.
- IŞİD’i El-Kaide’den daha cazip hale getiren en önemli özelliklerinden biri de sahip olduğu bir coğrafyanın olması ve bu coğrafyada İslami bir devlet ve Halifeliğin yeniden inşası vaadidir. Geçmişte El-Kaide takipçilerine elle tutulur, somut bir hedef sunamıyordu ve El-Kaide’ye katılmak sürekli savaşmak anlamına geliyordu. Ancak şimdilerde IŞİD, kendisine katılanlara savaş dışında da imkânlar sunuyor. Bu nedenle insanlar, Irak ve Suriye’ye yalnızca savaşmaya değil, aynı zamanda IŞİD’in yeni inşa etmeye çalıştığı Hilafet ve İslami Devlet çatısı altında sunulan imkânlar içerisinde yaşamaya gidiyorlar. Özellikle Batı ülkelerinden

örgüte kadın, erkek, çoluk-çocuk ve ailece katılımların olmasının ana nedenlerinden biri de budur.

- IŞİD, Suriye bölgesinde de faaliyet göstermeye başlamasıyla birlikte, El-Kaide'nin etkinlik gösterdiği Afganistan ve Pakistan coğrafyasında dile getiremediği farklı bir dini argümanı kullanarak, hitap ettiği kesimlere kutsal metinlerden hareketle belirli bir coğrafi alan üzerinde bir *kızıl elma* sunabilmektedir. Bu yer, Ebu Hureyre'den rivayet edilen bir hadiste de belirtildiği gibi Suriye de ki bir yerleşim yerine işaret etmektedir. Aynı zamanda, örgütün *Dabiq* isminde İngilizce çıkardığı dergisinin ismi buradan gelmektedir. Örgütün, hadiste geçen bu yerde mücadele veriyor olması, örgüte kıyametçi-mesihçi bir ideolojik zemin de oluşturmaktadır. Böylece örgüt, dinin meşrulaştırma gücünden sınırsızca yararlanarak hem yeni elemanlar kazanabilmekte hem de mensuplarını *kutsal bir dava* için savaşımaya motive edebilmektedir.
- IŞİD, Ebu Musab Zerkavi'den aldığı mirasla 2011 yılına kadar kendine biat etmeyen direniş grupları ile aşiretlere karşı şiddete varan uygulamalar içerisinde olmuştur. IŞİD'in Sünni direniş grupları ile aşiretlere karşı bu yaklaşımını gören ABD ve Irak merkezi hükümeti 2007 yılında Sünni aşiretlerin desteğiyle *Sahva Birliklerini* kurarak faaliyete geçirmiştir. Sahva Birlikleri'nin IŞİD'e yönelik operasyonları hem askeri varlığını, hem de toplumsal desteğini bitme noktasına getirmiştir. Bunu gören Ebu Bekir el-Bağdadi, IŞİD'in başına geçtikten sonra Sünni kesimlere yönelik politikalarını yumuşatmış, Irak Merkezi yönetimine muhalif olduğu için cezaevinde tutulan Sünni mahkûmları kaçırmakla serbest bırakmış ve esir Sünni askerleri öldürmeme ve serbest bırakımı kararı dahi almıştır. Örgütün geliştirdiği bu hareket tarzı, kendisine yönelik toplumsal muhalefetin direncini kırmıştır.
- IŞİD'in toplumsal alanda kök salmasının ve çok geniş bir coğrafyada etki alanı oluşturabilmesinin bir başka sebebi de iletişim ve propaganda çalışmalarına çok büyük önem vermesidir. Özellikle sosyal medyayı çok etkin bir şekilde kullanan örgüt, propagandayı kendisi için en az savaşta kullandığı silahlar kadar değerli görmekte ve hâkim olduğu tüm vilayet/ilçelerde yaşanan olayları, gelişmeleri ve eylemleri her gün sistematik olarak kamuoyuyla paylaşmaktadır. Örgüt mensuplarının farklı ülkelerden, kültür ve dillerden gelmesi, örgütün bu ülkelerin iktidar yapısı, aktörleri, kanaat önderleri, toplumsal hassasiyetleri, yerel çatışma

konuları, yerel dilleri gibi propaganda süreçlerinde ihtiyaç duyulan önemli bilgi ve enstrümanlara sahip olmasına imkân vermektedir. Böylece örgüt, bütün dünya toplumlarına hitap edebilecek, makro ve mikro ölçekte propaganda söylemi geliştirebilmektedir.⁶¹

1.4.1. İdeolojik ve Toplumsal Bağları

İŞİD Amerikan işgali ve sonrasında Irak Baas'ıyla ve bu yapının temsil ettiği tabanla çok yönlü bir ittifak kurmuştur. Gene işgal sonucunda bölgedeki bin yıllık Sünni iktidarının sarsılması ve hatta yıkılmasının Sünni toplumdaki tepkisel karşılığını kendi çatısı altında toplamıştır. Buna bağlı olarak iktidara gelen Şiilerin Sünnilere karşı 'intikamcı' politikalara karşı tepkisini siyasi ve sosyal hayatta örgütlemiştir. Irak Anayasası'nda tüm halkları etnik ve mezhep kimliği üzerinden temsiliyete çağıran yaklaşım da bu örgütlenmenin oluşmasında kolaylık sağlamıştır. Irak ve Suriye'deki 'düşman cepheleri'nde Şiilerin ve Alevilerin olmasının İŞİD'in ideolojik olarak yürüttüğü mezhep savaşlarını kolaylaştırması da önemli faktörlerden biri olarak sayılabilir. Sünni İslam kaynaklarında selefi-cihadi çizgi geleneği güçlü dayanaklara sahiptir ve bu özellikle fakir ve kırsal kesimdeki Sünnileri, Aleviler ve Şiiler olarak tanımlanan iktidar güçlerine karşı örgütlemek için yürütülen tartışmalarda ve yapılan propagandalarda yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Bu sayede İŞİD savaşı, Amerika'ya karşı yürütülen ve 11 Eylül'de örneği görülen cihattan farklı olarak, daha geniş tabanlı, doğrudan ve sonuçları çok daha kısa dönemde ve kolayca elde edilebilecek bir cihat biçimine doğru evrilmiştir.⁶²

Suriye'de faaliyet gösteren diğer örgütlerden farklı olarak İŞİD, hâkimiyeti altında tuttuğu geniş coğrafyada normal günlük hayatın devam etmesini sağlamış, bölgede yaşayan halkın ihtiyaçlarını görece daha ucuza ve daha rahat karşılamış, çeşitli sosyal hizmetlere önem vermiştir. Aynı şekilde Irak'ta da merkezi hükümetin Sünnilere yönelik "marjinalleştirme" politikaları sonucunda gündelik hayatı zorlaşmış halka hizmet götürmeyi başarmıştır. Örneğin Musul'dan kaçan bir taksi şoförü "Musul halkı İŞİD'i de Maliki'yi de sevmez ama İŞİD'in yönetimi altında daha rahat edeceğini, en azından su ve elektrik bulacağını düşünüyor, İŞİD'den memnunar" diyebilmektedir.⁶³

İŞİD'nin son zamanlarda Sünni kesimlere yönelik politikalarını yumuşattığı da gözden kaçmamalıdır. Örneğin esir aldığı askerler içerisinde Sünni olanları öldürmeme ve serbest

⁶¹ Bk. Alkan, *El Kaide'den İŞİD'e Din Şiddet ve Terörizm*, 216-223.

⁶² Ebrari, "İŞİD) Çerçeve Metni", 27.

⁶³ Ebrari, "İŞİD) Çerçeve Metni", 27.

birakma kararı dahi alınmıştır. IŞİD’i bölgedeki diğer örgütlerden farklı yapan 2006’dan beri kendini bir örgüt gibi değil tam anlamıyla bir devlet gibi organize etmesidir. IŞİD silahlı bir grup ya da “çete” olmanın ötesinde, çok çeşitli örgütleri bünyesinde barındırmayı başarmış ve aşiret yapıları ile koalisyonlar kurmuştur. IŞİD toplumun kendisiyle beraber hareket etmesine yönelik çalışmalar da yapmaktadır. Suriye ve Irak’ta yerelden binlerce memur, mühendis, öğretmen, belediye işçileri ve diğer işçiemekçiler maaşlı bir şekilde IŞİD’i bir devlet olarak tanıyarak çalışmaktadır. Aynı şekilde IŞİD casus yakalayan ya da casusluk faaliyet tespit edip ihbar eden herkese 5000\$ vaat etmektedir.⁶⁴

IŞİD’in toplumsal alanda kök salmasının ve çok geniş bir coğrafyada etki alanı yaratabilmesinin bir başka sebebi ise iletişim ve propaganda çalışmalarına büyük önem vermesi ve bu çalışmalarında sosyal medyayı en aktif şekilde kullanmasıdır. Propaganda ve sosyal medya IŞİD için en az savaşta kullandığı silahlar kadar değerlidir ve tüm vilayetlerde yaşanan olaylar, gelişmeler, eylemler her gün teknik olarak işlenerek sunuma hazır hale getirilmektedir. IŞİD’nin –sürekli kapatılmasına rağmen yenisini açtığı- onlarca hesabı ve sitesi; bunları ve bunlara eşlik eden fotoğraf ve videoları geniş bir sosyal medya ağında paylaşmaktadır.⁶⁵

Örgüte Katılımın İtici Faktörleri

- “Gençlik döneminde kimlik arayışı
- Bir travmaya maruz kalma ve manevi boşluğa düşme
- Karşı karşıya kalman sorunlardan kaçış
- Ekonomik ve sosyal sorunlar
- Siyasi nedenlerle Batı’ya duyulan öfke
- Kendini gerçekleştirme ve macera isteği.⁶⁶

Örgüte Katılımın Çekici Faktörleri

- Hilafeti canlandırma ve bir İslam Devleti vaadi iyi bir gelecek vaadi
- Batı’nın kuklası olduğunu iddia ettiği yönetimlerle mücadelesi
- Emperyalizme karşı mücadelesi
- İdeolojisi ve güçlü propagandası.⁶⁷

⁶⁴ Ebrari, “IŞİD) Çerçeve Metni”, 28.

⁶⁵ Ebrari, “IŞİD) Çerçeve Metni”, 28; Çiğdem, Erkin, “Radikal Selefi Örgütlerin Sosyal Medya Kullanımı: IŞİD Örneği”, *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/2 (2017), 124-130.

⁶⁶ Alkan, *El Kaide’den IŞİD’e*, 205-206.

⁶⁷ Bayram Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019), 324.

1.4.2. Örgüte Katılımı Etkileyen Faktörler ve Katılımın Psikolojisi

Uluslararası terör örgütü listesinde yer alan 53 örgütün 27'si kendilerini İslamcı olarak tanımlamaktadır.⁶⁸ Genellikle 17-23 arası gençlik döneminde kişisel kimlik sorunları yaşayan gençler teröristler için potansiyel adaylar olarak kabul edilmektedir. Uzunlula göre kimlik krizi içindeki genç ailelere karşı çıkma eğilimleri olduğu dönemde eğer etnik çatışmadan dayak yemiştir, ailelerinden, sevdiklerinden, birisini kaybetmişse potansiyel bir adaydır. Var olan politik ve ekonomik şartlarda gelecek ümidi zayıflayanlar da adaylar arasındadır. Onlarda şiddet idealleştirmeye hazırdır. Eğer kişisel güvenliklerine olan inancı zayıflamışsa her an yakalanacaksa, hayatı koruma ve yaşama inancı ihlal edilmişse canlı bomba olmaya dahi hazırdırlar. İşte bu psikolojideki gençler ufak gruplara ayrılır askeri örgüt biçiminde organize edilir. Bu gruplar topluca Kur'an okuyup, ilahiler söylenir. İslam'ın sivillerin öldürülmesini yasaklayan ve men eden yasaklarından hiç söz edilmez. Sürekli "Allah'ın yolunda ölenleri ölü zannetmeyin onlar yaşıyorlar, rızıklarını Rablerinin yanında buluyorlar" mealindeki şehadeti öne çıkaran ayetleri okumaya yöneltirler.⁶⁹

Ayrıca teröre ön veren lider kadro dinî beraberlik oluşturmak ve özel bir kimlik yüklenmek için sabırla ilgili paragraflar okutur. Fedakârlıkla ilgili bahisler okutulur ve ezberletilir. Bu yöntem izci grubu ve spor takımlarında da uygulanan "grup ruhu" yöntemidir. Ebeveynlerine bu misyondan bahsetmemeleri öğretilir. Ayrıca cinsel arzularını bastırmaları bu karşı cennetteki ikramlardan ve hurilerden söz edilir. Şehidin ölümü düşün olarak nitelenir. Ölümsüzlük, ümit duyguları ile beyin yıkama yöntemleri ile Kur'an'ı bütüncül olarak değerlendirmeleri imkânsız hale getirilir. Ayrıca teröristlerin ruh hali incelendiğinde ebeveynleri tarafından dövüldükleri veya cinsel tacize uğradıkları ve kişisel sınırlarının ihlal edildiği dikkati çeker. Pek çoğunun düşmanları tarafından aşağılandığı bu aşağılanma sonucu öfke, kin ve nefret görülmektedir. Özellikle melez kimliklerin, Cezayir asıllı Fransızlar gibi, kolayca terörist oldukları söylenebilir. Bunda onların toplumlarınca aşağılanmaları, küfre ve hakaret maruz kalmaları ve en önemlisi aidiyet duygularını zara görmesi de etkilidir. Radikal eylemlere katılanlar meşruiyetlerini "yüce ideal için yapılan politik bir eylem" diyerek inandırılmış ve beyinleri yıkanmış kişiliklerdir.⁷⁰

İŞİD, dönem dönem farklı hedef kitlelere yönelik propagandayla insan kaynağını temine yönelmiştir. 2011'de özellikle Bosna ve Çeçenistan'da savaşmış tecrübeli savaşçıları

⁶⁸ Nevzat Tarhan, "Şiddetin Psikososyopolitik Boyutu", *Şiddet Karşısında İslam*, ed. Bünyamin Erul (Ankara: D.İ.B. Yayınları, 2015), 104.

⁶⁹ Bk. Tarhan, "Şiddetin Psikososyopolitik Boyutu", 111.

cezbetme yolunda göreceli olarak bir başarı elde edilmiştir. Burada sosyal medyanın gücü de oldukça önemlidir, çünkü 2010’da Irak’ta zayıflayan örgüt Suriye’ye gitmek ve orada hayatta kalma savaşı vermek zorunda iken bu bilgi elbette sosyal medyaya yansıtılmamış ve güçlü gösterme ve üzerinde inşa olduğu mitleri yayma stratejisiyle insan kaynağını arttırma yoluna gidilmiştir. Bugün bile halifelik, genç insanlar arasında gelmiş geçmiş en güçlü ve en başarılı ordu mitini hem yurt dışında hem de yurt içinde yayarak daimî hareket hâlindeki bir propaganda aracı olarak varlığını sürdürmektedir.⁷¹

İŞİD, 2012’de yeniden güçlenmeye başladığında duvarları yıkma programı bağlamında hapishanelerde bulunan tecrübeli savaşçıları da kendi bünyesine katmıştır. Özellikle Ebu Garip ve Taci hapishanesine yönelik eylemler aynı zamanda sembolik değeri olan, yani özgürleştirme vaadinde bulunan bir örgütün ana düşman olarak konumlandığı işgalci güçlere karşı temel bir hamle ve sonuçları itibarıyla başarı denebilecek bir eylem gerçekleştirilerek güç hissi geniş kitlelere aktarılıp destek alınmaya çalışılmıştır. Sünni direnişçilerin işkencelere uğradığı bir hapishaneye baskının sembolik katkısının yanı sıra baskın sonrasında beş yüzün üzerinde savaşçı kazanan örgüt, insan kaynağı açısından da güçlenecektir. Dahası, böyle bir eylemin başarılı sonuçlarla yapılabilmesi aynı zamanda bir operasyon kabiliyeti gösterisi olarak da yorumlanacaktır.⁷² Hapishaneler bazılarınca ‘cihatçı üniversiteler’ olarak tanımlanırken buralara özellikle sızmaya ve yeni adam bulmaya yönelik hamleler de görülmektedir. Buca Kampı gibi yerlerdeki muamelenin getirdiği olumsuz imge, oradan savaşa katılımları güçlendirmiştir. Öte yandan tekfirçilerin burada örgütlendiği ve üye kazandırma, eğitme gibi faaliyetlerde bulunduğu orayı yöneten bir generalin tanıklığıyla dile getirilmektedir.⁷³

İŞİD’e katılım, psikologlar tarafından kuramsal olarak değerlendirildiğinde hayal kırıklığına uğrayanların bir ütopya tarafından cezbedilmeleri ve katılımın getireceği seçilmişlik psikolojisinin etkisi dile getirilmektedir. Dışlanmış ve kendini zayıf hisseden bir psikolojinin örgüt aracılığıyla güç ve değer kazandığı bir edimden söz edilmektedir. Bu güç hissi, korkutma ve yok etme gibi şiddet içerikli pratiklerle inşa edilen ve bir gruba mensubiyetle birlikte deneyimlenen bir durumdur. Dahası, bu tür seçilmişlik birlikteliği aynı zamanda grup narsizmini beraberinde getirir ki bu narsizim, hakikatin tekil temsilcisi, mutlak

⁷⁰ Tarhan, “Şiddetin Psikososyopolitik Boyutu”, 111, 113-114.

⁷¹ Napoleoni, *İslam ve Modern Cihat*, 88; Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 327.

⁷² Gürler-Özdemir, “El-Kaide’den Post-Kaide’ye”, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 1/1 (2014), 130.

⁷³ Weiss, Michel-Hassan Hasasan, *İŞİD: Terör Ordusunun İçyüzü*, çev. E. Arzu Kayhan (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2016), 96-97; Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 328.

ve yegâne sahibi olmayla vücut bulmaktadır. Böylece, geçmişinde sorunlar yaşayan ve geleceği için bir kimlik arayışında olan kişiler için cazip grup yapısı, bir ütopya üzerinden ortaya konulmaktadır. Yok etme pratiğinin baskınlığı, geçmişle olana sorunlu durumun bir yansıması olarak okunabilir.⁷⁴

Bu zihniyet veya psikolojik durum tek başına yani proaktif olarak görülmemektedir; söz konusu değerlendirmeleri yapan psikologa göre örgütün grup narsizmi ile Bush Doktrini arasında organik bir ilişki vardır: “O da şunu söyler “Ya bizimlesinizdir ya da onlarla.” Yani ben Bush zihniyeti ile Bin Ladin zihniyeti arasında karbon kopyası gibi benzerlik görüyorum. Biz ve ötekiler üzerine kurulu ve ötekileri tamamen şeytanlaştırmaya dönük bir zihniyet ve bakış açısı. Bu, ergenler için çok cazip bir şey.”⁷⁵

İŞİD’e küresel katılım açısından bakıldığında sonradan Müslüman olma ve ikinci kuşak olma, radikalleşme ve selefi dünyanın alternatif olması gibi temalar dikkat çekmektedir. Dinî motifli terör örgütleri, dünyanın birçok ülkesine yayılan ağ uzantılarını, interneti ve sosyal medyayı etkin olarak kullanarak, İslam ile yeni tanışan heyecanlı ancak yeterli bilgiye sahip olmayan ve çoğunlukla kişilik sorunu yaşayan gençleri, radikal Selefi yorumla doktrine ederek eleman ve destek kazanmaktadır.”⁷⁶

Radikalleşmenin nedenleri aslında terör örgütlerine katılımın etkileyen faktörler olarak da ifade edilebilir. El-Kaide ve İŞİD gibi terör örgütleri içerisinde eylemlerde bulunanlara göre; “İslam ümmetinin yeryüzünde ezilmesinin nedeni Yahudiler ve Amerikalılardır. Bu nedenle onlarla ve işbirlikçileriyle savaşılması cihattır.” Cihadı ön plana çıkararak dini istismar eden örgütlere katılımlar, çoğunlukla *aşağıdan yukarıya radikalleşme* şeklinde gerçekleşmektedir. Özellikle 11 Eylül 2001’de ABD’de ve sonrasında Türkiye, İspanya ve İngiltere’de gerçekleştirdiği saldırıların ardından El-Kaide’nin dünya kamuoyunda dikkat çeken bir fenomen haline gelmesiyle, İslam Dünyası’nda aşağıdan yukarıya kendiliğinden radikalleşme olayları artmaya başlamıştır. Bu artış İŞİD’in Suriye’de bir devlet ve ardından 2014’te Hilafet ilan etmesinden sonra iyice hızlanmış ve başta Müslüman devletler olmak üzere tüm dünya için tehdit oluşturmayı artarak sürdürmüştür. Öyle ki bu süreçten sonra savaşacak güçte olan erkeklerin değil, kadınların, yaşlıların ve hatta çocukların da radikalleşerek, ailecek veya aynı

⁷⁴ Betül Soysal-Bozdoğan, *DAİŞ: 3. Dünya Savaşı’nın Deşifresi* (İstanbul-Hayykitap, 2016), 175-176.

⁷⁵ Bozdoğan, *DAİŞ: 3. Dünya Savaşı’nın Deşifresi*, 179.

⁷⁶ Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 329; Atilla Sandıklı, “Terörün Geldiği Yeni Boyut: İŞİD Örneği, *Bilge Adamlar Kurulu Raporu*, Rapor No: 67, BİLGESAM Yayınları, 2015), 32.

aileye mensup birden fazla kişi olarak IŞİD'e katılmaları gerçeğiyle karşı karşıya kalınmıştır.⁷⁷

Son yıllarda Dünya üzerinde, meydana gelen ve Müslümanları rencide eden birçok olay, işkence görüntüleri, Hz. Muhammed (s.a.v)'e, Kur'an-ı Kerim ve Müslümanlara yönelik saygısızlıklar, dini özgürlüklerin kısıtlanması/bu yöndeki baskılar, saldırılar, istismar edilmeye açık bir zemin oluşturdu. Terör örgütleri çok farklı zamanlarda ve/daima eleman temin etmekte zorlanamaktadırlar. Belirleyici olan; şahısların- propagandaya maruz kalanların- buna açık-olup olmamalarıdır. Genellikle yirmi yaş grubundaki gençlerin, ülkelerinden/evlerinden çok uzakta IŞİD gibi terör örgütlerine katılmaya iten sebeplerin tespiti oldukça çetrefilli ve karmaşıktır. Çoğu kez bu konuya kolay ve genellemeci cevap vermek epey zor olmakla birlikte; internet ve sosyal medyanın zaman, mekan ve sınır tanımaz etkisinin çok büyük olduğu bilinmektedir. Sosyal medyanın gücünü, şaşırtıcı etkili ve profesyonelce kullanan IŞİD, Twitter ve Facebook'ta birçok sayfa ve hesapta oldukça aktiftir. Profesyonelce hazırlanan -çekim, montaj kalitesiyle- video görüntülerinde acımasızca işlenen infazları da göstererek istenilen korku ve hayranlık etkisini yaratmaktadır. Özellikle Müslüman ülkelerde yaşanan çatışmalarla ilgili medyada/internette yayınlanan görüntülerden etkilenen kişilerin; sosyal medya üzerinden irtibat kurdukları çatışma bölgeleriyle bağlantılı şahısların propagandasına maruz kaldıkları bilahare yüz yüze irtibat kurulduğu, faaliyetlerin süreklilik kazanması ile radikalleşmenin ve örgüte katılımın gerçekleştiği görülmektedir. Oluşan/oluşturulan bu zeminlerin etkisiyle radikalleşen şahıslar da; değişim, diyalog ve uzlaşmaya kapalı olma, karşıt görüşleri şeytanlaştırma, dışlama, kin ve nefret duygularını körükleme gözlenmektedir. Hak ve adalet arayışları ya da dünyaya nizam verme düşünceleri radikalleşme ile ortaya çıkardıkları menfur olayları meşru görmeleriyle sonuçlanmaktadır.⁷⁸

Kadınları Taliban ve El Kaide gibi örgütlerden daha aktif olarak kullanan IŞİD, internette örgüte üye olmayı sürekli teşvik eden, Müslümanlara Batı'daki 'uyumsuz fakat güvenli' hayatlarını bırakıp 'hilafet devletlerine katılmalarını söyleyen' farklı dillerde mesajlar yaymaktadır. Çoğunluk tarafından göz ardı edilse de, bu çağrılara kulak veren kadınların sayısı giderek artıyor ve her gün IŞİD destekçisi 100 bin tweet atılmaktadır. Atılan bu tweetlerin çoğu ise Batılı toplumlardan IŞİD'e katılan kadınlardan gelmektedir. Bu konu üzerinde çalışanlar, terör örgütünün sosyal medyada kadınlara önemli roller vermesinin kasıtlı

⁷⁷ Osman Kaya, "Dini Radikalizm-Terör, Din İstismarı ve Terör Örgütlerine Katılımı Etkileyen Faktörler", *Bartın Üniversitesi Uluslararası İslamofobi ve Terör Sempozyumu*, 01-02 Aralık 2016, Bildiriler Kitabı, 2017), 95.

⁷⁸ Kaya, "Dini Radikalizm-Terör, 96.

bir strateji olduğunu özellikle ifade etmektedir. IŞİD bir yandan İslami hayat tarzını ve cihada katılmayı idealize eden ve örgüt propagandası yapan internet sayfaları açarken diğer yandan genç kadınlara Suriye'ye seyahat konusunda yardım ve destek sağlayan organizasyonlar düzenlemektedir. Ayrıca ilk başlarda Suriye'ye giden Müslüman kadınların kayda değer çoğunluğunun, IŞİD saflarında savaşan eşlerinin yanına gidenlerden oluştuğu belirtilmektedir. IŞİD terör örgütüne katılan bekar kadınlar, genellikle kendi dillerini konuşan diğer kadınlarla birlikte güvenli bölgelerde tutulmakta ve dini eğitime tabi tutulmaktadırlar. Eğitime sırasında kendileri için mümkün olan en kısa sürede de bir eş bulunmaktadır.⁷⁹

Terör örgütü Şeriat Hukuku'na ve belirli bir İslam anlayışına dayalı bu yeni siyasi projede “doğru hayat yolunu” bulduklarını söyleyen kadınların anlatılarıyla romantize edilmiş bir dünya tanımlamaktadır. Terör örgütünün servis ettiği fotoğraflarda Kalashnikov taşıyan, üzerlerinde bombalı intihar ceketleri bulunan ve ellerinde kesik bir başla poz veren kadınlar olduğu gibi, aynı zamanda yemek yapan, ev işleriyle uğraşan, birbirlerine kahveye oturmaya giden, annelik yapan kadınların görüntüleri de yer almaktadır. Ev kadınlığını Kalashnikov buluşturan bu toplumsal manzara, gözlemcilerin aklını karıştırırsa da terör örgütüne katılmış bir kadın doktorun attığı tweet mesajında “Boynumda stetoskop, omzumda Kalashnikov, en büyük hayalim şehit olmak” ifadesinin yer aldığına dikkat çekiliyor.⁸⁰

Burada tartışılması gereken diğer konu da *insanlar neden terörist olur* sorusudur. Terörün en önemli aracı ve terörist olmaya giden yolun başı, ortası ve sonu propaganda ve propagandaya dayalı beyin yıkama tekniğidir. Propagandaya aracılık edecek ve zenginlik katacak malzeme ne kadar çok ise terörist üretmek de o kadar kolaylaşmaktadır.⁸¹ Neden terörist olunur sorusuna yönelik iki görüş yaygın bir şekilde taraftar bulmaktadır. Birinci görüş, teröristlerin kendi özel dünyalarındaki sorunlara bağlı olarak bu yola başvurdıklarını ileri sürer. Bu teoriye göre; teröristlerin iddia ettikleri sorunlar gerçek yaşamda olsa da olmasa da onlar zaten hasta ruhlu insanlar olduklarından yine terörist olacaklardır.⁸² Bir kısım psikiyatristlerin ve araştırmacıların bu kanaate sahip olduğu ifade edisede araştırmacılar bu konuda bilimsel bir veriye sahip olamadıklarını itiraf etmektedirler.⁸³ Bu görüşe göre, teröristlerin ileri sürdükleri mazeretler sadece kendi yaptıkları çılgın, akıl almaz, vahşi

⁷⁹ Kaya, “Dini Radikalizm-Terör, 97.

⁸⁰ Kaya, “Dini Radikalizm-Terör, 97.

⁸¹ Detay için bk. Deniz Ülke Arıboğan, *Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2003), 31-32, 35-51.

⁸² Rex A. Hudson, *Who Becomes a Terrorist and Why: The 1999 Government Report on Profiling Terrorist*, Guilford, CT: The Lyons Prens, 2002), 29-33.

⁸³ Zafer Cinhiroğlu, *Terör ve Toplum* (İstanbul: Gündügan Yayınları, 2004), 212-214.

eylemlerini meşrulaştırma, mazeret arama veya kendilerini ikna etme yöntemidir. Hudson buna karşı görüşlerin de yer aldığı araştırmasında özellikle psikolojik nedenleri ileri sürenlerin çoğunluğun görüşünü yansıtmadığını da ifade etmektedir.⁸⁴

Neden terörist olunur sorusuna cevap arayan bir diğer görüş ise, insanların yaşadıkları sorunlar dolayısıyla teröre yöneldikleri ve terörist oldukları yönündedir. Bu görüşü savunanlar daha çok teröristler üzerine araştırma yapmanın yanında teröristlerin yaşadığı siyasal, sosyal ve ekonomik koşulları da incelemektedirler. Özellikle yakalanan ve hapisanelerde yatan veya serbest kalmış teröristler üzerinde incelemeler yapan bilim adamları teröristlerin bu yola yönelmelerindeki etmenleri şöyle izah etmekte; haklarını elde etmek için başka bir yöntem kalmaması, sonuca kestirmeden ulaşma, sosyal, ekonomik çevrelerinde karşılaştıkları çeşitli sorunları siyasal söylemlere dönüş-türme ve karşılaştıkları sorunlara çözüm arama yöntemlerinde diğer insanlardan radikal bir şekilde ayrılmalrı. Bu bağlamda teröristlerin, özellikle lider kadrolarının risk almayı seven, girişimci, akılcı, idealist ve toplumlarını değiştirme cesaretine sahip insanlar olduğu ileri sürülmektedir.⁸⁵

Neden terörist oluyorlar sorusunun yanında, nasıl terörist olunmalı sorusuna da cevap veren yirminci yüzyılın simgeleşmiş ünlü teröristi Ernesto Che Guevara ise teröre giden yolu ve terörist olmanın önceliğini ve niteliklerini şöyle anlatır: “Bir mücadelede etkin olarak nefret, düşmana karşı uzlaşmaz bir nefret, insanoğlunun sınırlarının ötesinde bir azim verir ve onu etkili, şiddetli, seçici ve soğukkanlı bir ölüm makinesine dönüştürür. Bizim askerlerimiz böyle olmak zorundadırlar; nefretsiz bir halk, zalim düşmanları yenemez. Savaşı düşmanın gittiği yere kadar götürmek gerekir, evine, eğlence yerlerine kadar yaymak gerekir. Savaşı bütünsel hale getirmek ve düşmanın tek bir huzur anı yaşamasına, kışlalarının dışında ve hatta içinde sükûneti tatmasına izin vermemek gerekir. Bulunduğu her yerde ona saldırmak, kendisini attığı her adımda takip edilen vahşi bir hayvan gibi hissetmesi sağlanmalıdır. O zaman morali azalacaktır. Daha yırtıcı olmaya başlayacaktır ama yok oluşunun işaretlerini o zaman görmeye başlayacaktır.”⁸⁶

1.5. IŞİD’in Düşüncesinde Temel Kavramlar

İŞİD olgusunu anlamak için yukarıda verilen kavramların tanımları ancak esas bağlamında yani IŞİD’in dünyasında tanımlandığında anlamlı olacaktır. IŞİD, terör ve benzeri

⁸⁴ Hudson, *Who Becomes a Terrorist and Why*, 33-58.

⁸⁵ Rex A. Hudson, *Who Becomes a Terrorist and Why: The 1999 Government Report on Profiling Terrorist*, Guilford, CT: The Lyons Prens, 2002), 35-58.

⁸⁶ Gilbert Achcar, *The Clash of Barbarism: September 11 and the Making of the New World Disorder*, New York: Monthly Review Press, 2002), 89.

kavramları nasıl okumakta ve değerlendirmekte ya da tanımlamaktadır? Bunu belirlemek için onların yaklaşımlarını vermek gerekecektir. Bu iz, yaklaşımlarını ele veren üç temel kavrama ilişkin yaklaşımları üzerinden izlenebilir. Bunlar; *Cihad*, *Tağut* ve *Mürted/Tekfir* kavramlarıdır.

1.5.1. İŞİD'in Cihad Anlayışı

Kavramın tanımını “El-Hayat Medya” adıyla oluşturulan Türk masasının *İslam Devleti* bünyesinde çıkan tüm yayınlarını Türkçeye çevirmeye ve sadece Türkçe konuşanlara mahsus aylık bir dergi çıkarma kararı” sonrasında yayın hayatına başlayan *Kostantiniyye* ve ilaveten *Dabiq* dergilerinden ve kendilerince lider olarak gördükleri isimlerin eserlerinden alıntılarla yapılacaktır.

Terörün korkudan sarsıntı geçirme, dehşete düşmeye sebep olma, dini referansları kullanarak bunları yapma gibi çok sayıda kavram ile İŞİD'i ilişkilendirmek mümkündür. Ancak unutmamak gerekir ki, bunlar, tanımlayanların kendi bakış açılarını yansıtır. İŞİD, başkalarının terör olarak değerlendirdiği tüm bu olayları “cihad” olarak kabul etmektedirler. Onlara göre “Bütün dünyanın bizimle savaşmak için toplanmasının sebebi; bizlerin tek ve ortağı olmayan Allah’a ibadeti emrediyor, buna teşvik ediyor, bunun için dostluk ediyor, terk edeni tekfir ediyor, Allah’a ibadette şirkten uyarıyor, bu konuda sert davranıyor, bunun için düşmanlık yapıyor, bunu yapanı tekfir ediyor oluşumuzdur. Bu bizim davetimiz ve bu bizim dinimizdir. Sadece bunun için dünyayla savaşıyoruz ve onlar da bunun için bizimle savaşıyorlar.”⁸⁷ demektedirler.

İŞİD'e göre şiddet Müslümanlardan gelirse terör; başkalarından gelirse herhangi bir kategorileştirmeye ihtiyaç duyulmamaktadır. Örneğin Rusya, hastaneleri ve yerleşim yerlerini imha ettiğinde Avrupa'nın ve küfür milletlerinin tüyleri ürpermedi. Fakat *İslam Devleti*, bazı kâfirlerin başlarını kestiğinde uykuları kaçtı ve delirdiler. Ürperdiler, gürlediler, köpürdüler, bombaladılar ve seferber oldular. Ancak haçlıların, Hinduların ve ateistlerin Müslümanlara Burma'da, Türkistan'da, Endonezya'da, Keşmir'de, Filipinler'de, Filistin'de, Bosna'da, Orta Afrika'da, Çeçenistan'da, İran'da ve her yerdeki katliamlarına, cürümlerine ve kötülüklerine kulaklarını tıkadılar ve gözlerini kapattılar. Eğer eylemi yapan kişi Müslüman değilse o kimse için herhangi bir saldırganlık, suç ve terörizm suçlaması yoktur. Eğer hedef herhangi bir Müslümansa yine bunu yapan kimse için bir saldırganlık, suç ve terörizm suçlaması yoktur.⁸⁸

⁸⁷ “Yaşayan da Açık Bir Delille Yaşasın” Şeyh Mücahid Ebu Muhammed El Adnani Eş Şami'nin konuşması”, *Kostantiniyye*, 7 (Zilkade 1437), 51.

⁸⁸ “Yaşayan da Açık Bir Delille Yaşasın”, 52.

İŞİD, kâfirler Müslümanlara katliamlar yaptıklarında, işkence ettiklerinde, evlerini-barklarını yıktıklarında, yurtlarından sürgün ettiklerinde bunlara karşı kör, sağır ve dilsiz olan Suud yönetimini destekleyen âlimleri eleştirip hakaret eder. Çünkü onlar Müslümanların yaşadıkları bu zulümleri bu âlimler ne fetva verirler, ne inkâr ederler, ne de kınarlar. Mücahitler dünyanın bir ucunda bir kâfiri öldürdüğünde veya herhangi bir şekilde karşılık verdiğinde “ilim eşekleri” haykırır ve utanmaksızın ve sıkılmaksızın seferber olurlar. Dahası yapılan saldırıdan beri olduklarını, saldırıyı kabul etmediklerini, kınadıklarını, kibirlendiklerini, şamar attıklarını ilan eder ve ciyaklarlar.⁸⁹ Bu âlimlerin cihad anlayışının Müslümanları sefaletle sürüklediğini düşünen İŞİD “Allah’ın indirdiklerini gizlediniz, cihadı yasakladınız, cihada teşvikin fitne ve cihad etmenin de en büyük fesad olduğunu söylediniz. Düşman kâfirlere saldırmayı, masum kanı dökmek olarak lanse ettiniz. Hakkı ikame eden mücahidleri dinden çıkmış hariciler kıldınız. Mürtedleri, laikleri, ulusalcıları, demokratları, Amerikan uşaklarını ve köpeklerini mücahid ilan ettiniz.” diyerek onları eleştirmektedir.⁹⁰

İŞİD’e göre cihad gelecek kaygısıyla yapılmaz. Şöyle denilir: “Ey Müslümanlar! Bizler herhangi bir toprak parçasını elde etmek, özgürleştirmek ya da kontrol altına almak için cihad etmiyoruz. Otorite sahibi olmak, işe yaramaz geçici makamlar elde etmek veya fani ve değersiz dünyanın yıkıntıları için de savaşıyoruz. Eğer amacımız bu yığıntıları ve yıkıntıları elde etmek olsaydı, dünyanın tüm milletleri, toplumları ve kavimleri ile savaşmazdık. Eğer her hangi bir savaşıyı kendimizden uzak tutabilseydik bunu yapardık ve kendimizden meşakkati defederdik. Ancak Kur’an’ımız bizlere istisnasız bütün dünyayla savaşmamızı emrediyor. Rabbimizin şeriatını uygulama hususunda hiçbir fazlalık getirmedi. Eğer bu hususta seçme hakkımız olsaydı seçici olurduk ve değiştirirdik. Eğer uğrunda savaştığımız ve tabi olduğumuz şey bir görüş olsaydı o görüşten dönerdik. Heva ve heves olsaydı değiştirirdik. Anayasa olsaydı düzeltirdik. Bir pay olsaydı bunda pazarlık ederdik. Kısmetimiz olsaydı razı olurduk. Ancak o Kur’an’dır ve sünnetin metodu budur ve Bizleri buna iten Rabbimizden gelenlerdir.”⁹¹

Müslümanların oruç ve cihada verdiği değeri karşılaştırılır, durumun tasviri için şöyle denilir: “Sana orucu sadece bir ayette, cihad ve savaşmayı ise onlarca ayette emreden Rabbinin emrinden ne kadar uzaksın!”⁹² İŞİD tüm Müslümanları cihada çağırılmaktadır. Bu çağırışı, zayıflıktan ya da acziyetten değil, muhataplarına nasihat olsun diye yaptıklarını ileri

⁸⁹ “Yaşayan da Açık Bir Delille Yaşasın”, 52.

⁹⁰ “Yaşayan da Açık Bir Delille Yaşasın”, 53.

⁹¹ “Yaşayan da Açık Bir Delille Yaşasın”, 54.

⁹² “Gerek Hafif ve Gerekse Ağır Olarak Savaşa Çıkın!” *Kostantiniyye*, 2 (Şevval 1436), 21.

sürerler, çünkü onlar muhataplarını sevdiklerini, onlara şefkat duydukları için bu çağırımı yaptıklarını, “Sana hatırlatıyor ve seni çağırıyoruz ki; Allah’ın gazabı, azabı ve cezasına uğrama!” şeklindeki görüşüyle açıklar.⁹³

İŞİD’e göre İslam dini hiçbir gün barış dini olmadı. İslam dini savaş dinidir. Zira sizin peygamberiniz âlemlere rahmet olarak kılıçla gönderildi ve sadece Allah’a kulluk edilene kadar savaşmakla emrolundu. Rumlara karşı Tebük’e çıktığında yaşı (s.a.s.) 60’ın üzerindeydi. Allah Resulü (s.a.s.) vefat ettiğinde (vefat etmeden hemen öncesinde) Üsame bin Zeyd’in (r.a.) ordusunu hazırlıyordu. Son vasiyetlerinden biri de “Üsame’nin ordusunu gönderin” şeklindedir.⁹⁴

İŞİD’e göre cihadla ilgili ve ona teşvik edici ayet ve hadisler sayılamayacak kadar çoktur. Bize cihaddan başka yol, kâfirlerin mallarından başka yiyecek yoktur.⁹⁵ İŞİD’e göre günümüzde İslam dininin saptırılmasının ve doğru anlaşılmasının en temel nedenlerinden biri dinimizin kavramlarının içinin yanlış doldurulmasıdır. Hatta bazı kavramlar kendi mefhumundan uzaklaştırılıp tam tersi anlamlar yüklenmiştir. Örneğin Allah yolunda savaşın onun kelimesi en yüce olması için verilen savaşa *cihad* denilmesi gerekirken, bu kavram, tağutların yolunda savaşan ve İslam dinini hiçbir şekilde kabul etmeyen ateistlerin mücadelesine bile kullanılır hale gelmiştir. Cihad kavramının muhtevasını çarpıtanlar arasında müşrikler, kâfirler ve Müslüman muvahhidler de vardır ve onlar cihad kavramına kendilerince anlamlar yüklemişlerdir. Bu noktada diğerleri neyse de muvahhidlerin bu kavramı saptırmaları oldukça dikkat çekicidir. Oysa Cihâd: ‘Cehd’ kökünden türeyen bir kelimedir. Cehd, gayret etmek, zorluklara karşı çaba göstermek, çalışmak gibi anlamlara gelir. ‘Cihad’ veya ‘mücâhede’ sözlükte, düşmanın saldırısına karşı koymak üzere elinden geleni yapmak, bütün gayreti harcamak demektir.⁹⁶

İŞİD’e göre Kur’an-ı Kerim’de yer alan *cihad* ile *kıtal* kelimeleri aynı anlama gelmemektedir. ‘Kıtal’ yani savaş, salt askeri harekât olup güce dayanır. ‘Cihad’ ise askeri operasyon da dâhil İlâhî hedefler uğruna gösterilen bütün çabaları içerir. Bu demektir ki cihad; kutsal bir gaye uğruna ortaya konulan her türlü fikri, fiili ve kalbi çalışmanın ortak adıdır. Genelde cihad derken akla *kıtal* gelse de *cihad*, kıtal kavramını da içine alan ve bu kavramdan daha geniştir. Cihad; Allah’ın rızasına ulaşmak, küfrü ve şirki yeryüzünden kaldırmak, zalim

⁹³ “Gerek Hafif ve Gerekse Ağır Olarak Savaşa Çıkın!” 24.

⁹⁴ “Gerek Hafif ve Gerekse Ağır Olarak Savaşa Çıkın!” 24; “Islam is The Religion Of The Sword Not Pacifism” *Dabiq*, 7 (Rebiülahir 1436), 20-25.

⁹⁵ “Hilafet’le Savaşmak Riddet Midir?”, 46.

⁹⁶ “Kıtal Cihadında Yer Almayan Bu Farzı Terk Etmiştir”, *Kostantiniyye*, 3 (Zilhce 1436), 26.

ve despotların hükümlerine son vermek için yapılan tüm gayretleri kapsar. Allah cihadı umumen farz kıldığı gibi onun kapsamında değerlendirilen cihadın hususi kısımlarını da farz kılmıştır. Allah, şirkin, küfrün ve zulmün yeryüzünden kaldırılıp tevhid ve adaletin yeryüzüne hâkim olması için Müslümanlara *kıtal cihadını* farz kılmıştır. Allah, tağutlara karşı kıtal cihadını farz kılmıştır. Kıtal cihadını farz kıldığı gibi *davet cihadını* da bize farz kılmıştır. Münafıklara ve kâfirlerin beyin takımlarına Kur'an, hüccet ve ilimle mücadele edilmesini bize emretmiştir.⁹⁷

İŞİD'e göre cihad, Allah yolunda verilen her türlü mücadeledir ve bunun kısımlara ayrıldığında herhangi bir ihtilaf ve saptırma yoktur. Ancak onların esas eleştirileri cihadı eylemsizlik olarak tanımlayan İslami gruplara yöneliktir. “Şeytanın Muvahhidleri kandırdığı asıl husus onları cihadın bir kısmına daldırıp diğerlerinden alıkoymasındır. Ayakların kaydığı ve nefislerin şeytana teslim olduğu asıl nokta burasıdır. Şeytan nefislere sağdan yaklaşarak sen de cihad ediyorsun bak davet ediyorsun, sen de mücahidsin bak cemaate para yardımında bulunuyorsun, sen de mücahidsin bak nefisini ıslah etmekle uğraşıyorsun, sen de mücahidsin bak ilim talep ediyorsun diyerek nefisleri cihadın bir kısmına hapsedip diğerlerinde onları alıkoymaktadır. Evet, sırf Allah rızası için davet eden, para yardımı yapan, nefisini ıslah etmeye çalışan ve ilim talep eden de mücahidtir ama unutulmaması gereken şu ki cihad sadece bunlar değildir. Bunlar yapıldığında cihad farzı tüm çeşidiyle eda edilmiş ve bu farz yerine getirilmiş olunmuyor. Bilakis davet eden davet ettiği gibi varsa parasını da infak etmek zorundadır. İlim talep eden ilim talep ettiği gibi davet etmek de zorundadır. Bütün bunları yapsa dahi *kıtal cihadını* terk etmek zorunda değildir. Gücü yettiği halde bunlardan hangisini ihmal ederse günahkâr olur. Bugün bazı muvahhitler küfür beldelerinde müşriklerin içerisinde dolaşıp biz davet ediyoruz deyip kıtal savaşından geri duruyorlar. Bilsinler ki kıtal savaşını terk eden günahkârdır. Davet etse de cemaatine para yardımında bulunsun da kıtal savaşında katılmadığı sürece bu farzı yerine getirmemiş bir günahkârdır.”⁹⁸

Medine’de İslam Devleti kurulduktan sonra küfür beldelerinde durup insanları hakka davet ettiğini zannedenler Resulullah ve sahabesinin davet yolunu ve bu konudaki sünneti terk etmiş, davette yeni bidat çıkarmışlardır. İslam Devleti kurulduktan sonra Allah’ın Resulü hangi sahabeyi şirk ve küfür diyarında kalıp davet etmesi için gönderdi. İslam Devleti kurulduktan sonra Resulullah ve sahabesinin sünneti *kıtal cihadı* olmuştur. Ülkeler

⁹⁷ “Kıtal Cihadında Yer Almayan Bu Farzı Terk Etmiştir”, 27; “The Virtues of Ribat For The Cause of Allah”, *Dabiq*, 9 (Şaban 1436), 13.

⁹⁸ “Kıtal Cihadında Yer Almayan Bu Farzı Terk Etmiştir”, 28; “The Râfidah From Ibn Saba’ to the Dajjâl”, 13 (Rebiülahir 1437): 37; “From The Pages Of History: Bâqiyah” *Dabiq*, 12 (Sefer 1437), 17.

fethedildikten sonra davetçiler halka dini anlatmışlardır. İlk İslam Devleti kurulduğunda bugünkü *İslam Devleti*'yle sayı, toprak parçası ve güç olarak kıyaslanmayacak kadar zayıftı. Ama Resulullah hiçbir zaman hiçbir sahabisini hiçbir küfür diyarına davetçi olarak gönderip “git oralarda halka davet et cemaat kur yavaş yavaş tevhid akidesini yay” dememiştir. Bilakis savaşı fethetmiş ve daha sonra oraları kontrol altına aldıktan sonra kendisi ve sahabeti halka davet edip onların Müslüman olmalarını sağlamışlardır. Şirkin yeryüzünden kazınması ve tevhidin dünyaya hâkim kılınması davetle olmamıştır ve olmayacaktır. *Davet cihadı* devlet kurulana kadardır. Savaşla yerler fethedilir daha sonra halka davet yapılır. Tevhidin yayılması asıl itibariyle savaşlarla olmuştur. Bugün İslam Devleti'ne hicret etmeyip küfür diyarlarında oturup kendilerine davetçi diyenler, öncelikle Resulullah ve sahabesinin sünnetini terk ettiklerini ve kıtal cihadından geri durdukları için bu anlamda hem bidatçı hem de günahkâr olduklarını bilmeleri gerekir.⁹⁹

Cihad ederken gerektiğinde *istişhadi* eylemlere girişilmesini *Kostantiniyye* 3. sayısında “İstişhadi Operasyonların Caizliği ve Fazileti” adlı makalede mezhepler bağlamında tartışan IŞİD, hadis ve mezhep imamların yorumlarından hareketle istişhadi eylemlerin caiz olduğu kanaatindedir. İstişhad'ı; “Allah'ın dini yücelmesi, şehitlik arzusu ve Müslümanların umum maslahatı için kendi canını feda etme” şeklinde tanımlarlar.¹⁰⁰ Bu konuda Hz. Peygamber ve Hz. Ömer dönemindeki birçok olaya atıf yapılmakta ve son olarak İbn Teymiyye'nin görüşüne yer verilmektedir: Bir Müslümanın öldürüleceğini zannetse bile eğer Müslümanların maslahatı varsa, kâfirlerin saflarına dalmasını dört mezhep imamı da caiz görmüştür.”¹⁰¹

IŞİD, intihar ile istişhadin eylemleri bakımından benzeşse de amaçları bakımından farklı olduğu kanaatindedir. İstişhatta Allah'ın rızası, kelimesinin yücelmesi, dinine yardım ve Müslümanların maslahatı amaçlanırken, intiharda böyle bir amaç olmayıp dünyalık sıkıntılardan kurtulmak gibi şer'î olmayan amaçlar vardır. Eylemler şekil itibariyle birbirine benzerlik gösterebilir. Lakin İslam'da bir amel hükmünü, şekil olarak benzediği şeyden değil yapılış amacı ve illetiyle benzediği asıldan hükmünü alır. Bir amelin intihar veya Allah

⁹⁹ “Kıtal Cihadında Yer Almayan Bu Farzı Terk Etmiştir”, 30.

¹⁰⁰ “İstişhadi Operasyonların Caizliği ve Fazileti”, *Kostantiniyye*, 3 (Zilhce 1436), 41.

¹⁰¹ “İstişhadi Operasyonların Caizliği ve Fazileti”, 37. (İbn Teymiyye, *Mecmû'ü'l-fetâva*, thk. Abrurrahman Muhammed b. Kasım. Medine: 1995), 28/540). Bu konu *Dabiq* dergisinde doğrudan tanımlanmamakta, dolaylı atıflar yapılmaktadır. Ancak hemen her sayıda “İslam Devleti Tarafından Yapılan Bazı Askeri Operasyonlar” başlığı altında o ay için yapılan İstişhadi eylemlere, bu eylemleri yapanlara, eylemlerin yapıldığı yerlere dair haberler ve resimlere yer verilir. Bk. “A Selection Of Military Operations Conducted By The Islamic State” *Dabiq*, 11 (Zilkade 1436), 28-30; “A Selection Of Military Operations By The Islamic State” *Dabiq*, 12 (Sefer 1437), 24-29; “A Selection Of Military Operations Conducted By The Islamic State” *Dabiq*, 13 (Rebiülahir 1437), 14-20;

yolunda şehitlik olduğunu belirleyen şey niyettir. Eğer niyetinde Allah'ın rızası ve dinin yücelmesi varsa bu şekildeki ölüm şehitlik iken, niyetinde dünyalık sıkıntılardan kurtulmak ise bu intihardır. Neticede ölüm olan bu iki ameli birbirinden ayıran şey niyettir.¹⁰²

İŞİD'e göre her koşulda cihad farzdır. Günümüzde cihad her Müslümana *farz-ı ayndır* zira çok sayıda Müslüman diyarları kâfirler tarafından gasp edilmiş ve çok sayıda riddet hizbi orada ortaya çıkmıştır. Tüm bu diyarlar yeniden ele geçirilene, mürtedlerden temizlenene ve Şeriat ile yönetilene dek bu farz düşmez. Ancak, Müslümanları cihada çağırmak yerine İhvan, tarihleri boyunca pasifizme çağırmış ve hatta kâfirlere korku vermenin İslam'ın bir parçası olmasına ve bunu inkâr edenin dinden çıkmasına rağmen “terörizmi” kınamıştır.¹⁰³

Saldırı cihadı; günümüzde olduğu gibi kâfirler Müslümanların beldelerine saldırır ve cihad farz-ı ayn olur ve bulunduğu mıntıkada *kıtal cihadı* gerçekleştirilemez ise, bu durumda dinin vacibi olan kıtal cihadını yerine getirmek ve Müslümanların saflarına katılmak için yine hicret etmek vaciptir.¹⁰⁴ “Bugün, tağuti sistemlerle yönetilen ülkelerde yaşayan Müslümanlar dinlerini maalesef izhar edememektedirler. Dininin belli başlı ibadetlerini bile doğru düzgün yapamamaktadırlar. Bunları yapmaya çalışanlar ya hapislere atılır ya da öldürülürler. Bugün Müslümanların küfür diyarlarında dinlerini izhar edemediklerinin en bariz örneği üzerlerine *farz-ı ayn* olan *kıtal cihadını* yapamamalarıdır. Eğer dinlerini izhar ediyor ve vaciplerini yerine getirdiklerini iddia ediyorlarsa, öncelikle bulundukları ülkelerdeki tağuti rejimle savaşa başlamaları gerekir. Çünkü bugün içinde yaşadıkları Türkiye gibi tağuti ülkeler, İslam ve Müslümanlarla açıkça savaşmakta, onları öldürmek veya Müslümanları öldürenleri desteklemektedir. Onlar Müslümanlarla savaştığı ve onları öldürdüğü için Müslümanların da onlarla savaşması farz-ı ayn'dır. Tağuti ülkelerde yaşadığı halde ben dinimi izhar edebiliyorum diyenler maalesef şeytanın kuruntularına teslim olanlardır. Dinimi izhar ediyorum demek sadece namaz kılıp oruç tutmak değildir. Tevhidi haykırıp tüm küfür ve şirklerden uzak duruyorsa, tüm kâfir ve tağutlara düşmanlığını ve kinini ilan edebiliyorsa, hiçbir küfür, şirk ve harama zorlanmıyorsa o zaman dinini izhar ediyor demektir. (Türkiye gibi tağuti ülkelerde yaşayan insanlar askerlik, okul, mahkeme, faiz ve benzeri birçok küfür, şirk ve harama zorlanmaktadırlar.) Eğer siz de Allah Resulü'nün dediği: “*Ey Kureyş*

¹⁰² “İstişhadi Operasyonların Caizliği ve Fazileti”, 41-42.

¹⁰³ “Mürted Kardeşler”, *Kostantiniyye*, 6 (Receb 1437), 24; “Tawhîd And Our Duty to Our Parents”, “The Evil Of Division And Taqlîd” *Dabiq*, 10 (Ramazan 1436), 16; “The Evil Of Division And Taqlîd”, *Dabiq*, 11 (Zilkade 1436), 13.

¹⁰⁴ “Hicretin Ahkamı”, *Kostantiniyye*, 7 (Zilkade 1437), 13.

topluluğu! Nefsimi elinde tutana yemin olsunki muhakkak ben sizi kesmeye geldim”¹⁰⁵ gibi diyebiliyorsanız dininizi izhar edebiliyorsunuz demektir.”¹⁰⁶

Kısaca İŞİD’in varlık sebebi sayılan ve yayın organlarında en sık kullanılan önemli kavramlardan biri cihattır. İŞİD’e göre yeryüzünde “İslam devleti” hakim oluncaya kadar savaşmak Müslümanların temel görevidir. “İslam devleti”nin bekasının önünde engel teşkil eden her şeyle mücadele etmek, savaşmak vaciptir. Bu devletin varlığına kasteden veya yayılmasına destek vermeyenler İslam’a karşı çıkmış ve mürted olmuşlardır. İŞİD, neredeyse kendinden olmayan bütün Müslümanları tekfir edip onlarla savaşmayı bir vecibe olarak telakki etmektedir. Kendisine saldırmayan pek çok masum insana dahi, bazı cihat ayetlerini sebep-i nüzûlü ve tarihsel bağlamından koparıp delil göstererek eziyet etmekte veya çeşitli şekillerde cezalandırmaktadır.¹⁰⁷

1.5.2. İŞİD’in Tağut Anlayışı

İŞİD tağutu şöyle tanımlamaktadır: “Tağut: Allah’ın dışında kendisine ibadet edilen ve kendisinin de bundan razı olduğu her kişidir. Bu, ister ibadetin en ufak bir bölümü isterse ibadetin büyük bir unsurunda olsun fark etmez. Sevgi, dostluk, düşmanlık gibi konularda kaynak kabul edilen şey tağuttur. İbadet, itaat, tabi olmak ve mahkemede kaynak kabul edilen şey tağuttur. Dua, korku, adak adama ve ibadet edilmede kaynak kabul edilen şey tağuttur. İlahlığın herhangi bir özelliğinin kendisine verilip ona ibadet edilen her şey tağuttur.”¹⁰⁸

İslam Devleti’nin varlığını bir lütuf olarak gören İŞİD, kendi dışındaki özellikle halkı Müslüman olan ülkelerin yöneticilerini “tağut” kelimesiyle karşılamakta ve onları Yahudilerin ve haçlıların müttefikleri¹⁰⁹ olarak görmektedir. İŞİD’e göre “Şeriatın dışında hiçbir yönetimin İslami olamayacağını, ancak kukla yöneticiler sayesinde İslam’ın Müslüman toplumlarda çeşitli şekillerde bastırıldığını bunların başında da demokrasinin geldiğinin ifade etmektedir. “Demokratlar bir insanın hem Müslüman hem de demokrat olabileceğini ısrarla savunurken, demokrasiden ödün vermeden, demokrasiyle örtüşmeyen İslami kurallar hakkında halkı cahil bırakarak veya bu kuralları kendi hevalarına göre yorumlayarak bu teorilerini hayata geçiriyorlar.” İŞİD, bir gönülde sadece bir dinin olacağını, aynı anda hem demokrat hem Müslüman olmanın imkân dışı olduğunu “Demokrasi de bir dindir ve bir Müslüman başka

¹⁰⁵ Ahmed bin Hanbel, Müsned, Hadis No:7036.

¹⁰⁶ “Hicretin Ahkamı”, 7, 14.

¹⁰⁷ DİB DAİŞ’in Temel Felsefesi ve Dini Referansları Raporu, 24.

¹⁰⁸ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-1”, Kostantiniyye, 5 (Rabiülahir 1437), 7.

Demokrasi de bir dindir ve bir Müslüman başka bir dine, ancak kendi dinini terk ederek girebilir. Demokrasiyi kabul edenler, İslam'ı ret etmiş Allah'ın dininde Allah'a ortak koşmuştur. Allah'ın onlar için seçmiş olduğu dinin bir kısmından yüz çevirip, bu dinde hoşlarına gitmeyen kuralları değiştirerek başka bir dine yönelerek şirk dinine tabi olmuşlardır.”¹¹⁰ demektedir.

Çözüm olarak dünyanın her yerinde kendini Müslüman olarak görenlerin *İslam Devleti*'ne gelmesi gerektiğini, oraya gitme imkânı yoksa Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat olarak kendini adlandıran ancak kasıtlı olarak (eğitime karşı anlamındaki) Boko Haram olarak bilinen ve İslam yurduna hicret ve cihad etmek için Yüce Allah'ın açtığı yeni bir kapı olarak değerlendirilen Nijerya'ya, Batı Afrika'ya hicret etmeleri gereği ifade edilir. Çünkü Allah yolunda cihad buradadır. Burada şirk de yok, putlar da yok, milliyetçilik de yok, ulusçuluk da yok, şirkçi demokrasi de yok, küfrî laiklik de yoktur. Arap'la acem, beyazla siyah arasında bir fark yoktur. Amerikalıyla Arap, Afrikalıyla Avrupalı, doğuluyla batılı burada kardeş oldu. İyiliği emir, kötülükten alıkoyma buradadır. Allah'ın şeriatı burada hâkimdir. Allah'ın lütfuyla burada din egemendir. Tevhidi haykırmak burada, İslam yurdu burada, Hilafet toprakları, *el-Vela ve'l-bera* burada, izzet buradadır.¹¹¹

Zaten İŞİD, İslam Devlet'nin kuruluşunu nebevi bir müjde olarak görür. İbn Hanbel'den rivayet ettikleri bir hadisi bu amaçla kıllanırlar. Hadis şöyledir: Allah Resülü “Nübüvvet (Peygamberlik) sizde Allah'ın kalmasını dilediği kadar kalacak ve daha sonra kaldırmak istediği bir vakit kaldıracaktır. Daha sonra nübüvvet menheci üzere bir hilafet olacaktır. O da Allah'ın kalmasını dilediği kadar kalacak ve kaldırmak istediği bir vakit kaldıracaktır. Daha sonra saldırgan bir krallık olacak ve bu da Allah'ın dilediği kadar devam edecek ve kaldırmak istediği bir vakit kaldıracaktır. Daha sonra zorba bir hükümdarlık olacaktır. O da Allah'ın dilediği kadar devam edecek ve kaldırmak istediği bir vakit kaldıracaktır. Daha sonra nübüvvet menheci üzere bir hilafet olacaktır”, dedi ve sustu.¹¹² İşte bu hadis İŞİD'e göre kendi kurdukları İslam devletini işaret eden en önemli nasıttır.

Ebu Bekir el-Bağdadî kendileri dışındaki Müslümanları yani İslam Devletine biat etmeyen, hala Müslüman ismini kullananları tam olarak Müslüman değil, kendini İslam'a nispet eden kişiler şeklinde tanımlar ve kurtuluşun İslam devletine biat etmekte ve ona hicret

¹⁰⁹ “Gerek hafif ve gerekse ağır olarak savaşa çıkın!” *Kostantiniyye*, 2 (Şevval 1436), 25; *The Evil Of Division And Taqlid*, *Dabiq*, 11 (Zilkade 1436), 4, 9, 10; “The Allies Of Al-Qā'idah In Yemen” *Dabiq*, 12 (Sefer 1437), 5, 6, 10.

¹¹⁰ “Demokrasi Tutuştu”, *Kostantiniyye*, 1 (Şaban 1436), 8.

¹¹¹ “Öldürürler ve Öldürülürler” *Kostantiniyye*, 1 (Şaban 1436), 14, 17; “Ehl-i Sünnet Cemaati”, 35-36.

etmekte olduğunu belirtir.¹¹³ *İslam Devleti*’ne hicret edilmelidir; çünkü “Patlayıcı kemerini içlerinde patlat. Kurşunlarıyla askerlerinin göğüslerine vur. Şeriatla hükmedenlerle savaşanları elinden geldiğince engellemeye çalış, muvahhid ve mücahidlerle savaşanları yalnız bırak, saflarına korkuyu yay. Eğer onların yurtlarını ele geçirip Allah’ın şeriatıyla hükmetmeye ve halifeye biatini izhar etmeye veya İçlerine dalıp elinden geldiği kadarını öldürüp hilafete yardımcı olmaya gücün yetmiyorsa o zaman onları terk et ve hilafet topraklarına hicret et. Allah’a hicret etmek isteyen en hayırlı yurt hilafet topraklarıdır.”¹¹⁴ Çünkü *İslam Devleti*’yle dünyada paramparça olan müslümanlara bir nebze olsa izzet nasip olmuşken, zerre kadar akıllı ve vicdanlı olan herkes bu birliğe destek verip bunu canlandırması ve geride kalanları bu birliğe davet etmesi ve buna engel olmaması gerekir.¹¹⁵

İŞİD’e göre İslam devleti kurulduktan sonra buraya hicret etme imkânı olanlar için ikrah mazereti kalkmıştır. Tehdit altında olan bir şahıs bundan kurtulma imkânı olmadığı durumda ikrah onun için mazeret olabilir. Allah’ın fazlıyla Müslümanların hicret edebilecekleri, tağutlardan kaçıp sığınabilecekleri bir yurtları artık vardır. Bütün bunlara rağmen tağutların diyarlarında kalanlar için; “Allah’ın yeryüzü geniş değil miydi, siz de orada hicret etseydiniz ya?” Nisa 97. ayeti kerimesini hatırlatmak yeterlidir.¹¹⁶

İŞİD’e göre İslam Devleti sayesinde Allah uzun zaman sonra ümmetin acısını dindirip, onları bir imamın etrafında topladığını, ümmetin imamsız geçirdiği günlerin acılarla dolu olduğunu Allah Müslümanlara bir halife nasip etmiş, kelimelerini birleştirmiş, neredeyse bütün cihadi ve tevhidi cemaatleri bir araya getirip ihtilafları kaldırmıştır. Ancak hala bu güneşe gözünü kapamak isteyen, ‘biraz daha bekleyelim diyen, onlar da cemaat bizlerde cemaatiz’ deyip ihtilaf ve tefrika tohumlarını eken, müslümanların hicret ve cihadının önünde oturan ve müslümanların birleşmelerine engel olandan daha zalim kim olabilir.¹¹⁷

İŞİD’e göre bugün, Allah’ın dininin yaşandığı tek ülke ve devlet İslam Devleti’dir. İslam Devleti, Allah’ın şeriatının istisnasız tatbik edildiği, İslam’ın en rahat yaşandığı, farzların en rahat ifa edildiği tek devlettir. Küfür, şirk ve haramların bütün çeşitlerinin tarihe karıştığı topraklar İslam Devleti topraklarıdır.¹¹⁸ İslam Devletini iyice anlamış olanlar bilir ki İslam

¹¹² *Kostantiniyye*, 6 (Recep 1437), 52 (Ahmed bin Hanbel, Müsned, Hadis No:18406).

¹¹³ “Gerek Hafif ve Gerekse Ağır Olarak Savaşa Çıkın!” 25.

¹¹⁴ “Hilafet’le Savaşmak Riddet Midir?”, *Kostantiniyye*, 2 (Şevval 1436), 48.

¹¹⁵ “Allah Yoluna Engel Olandan daha Zalim kim Olabilir?”, *Kostantiniyye*, 2 (Şevval 1436), 12.

¹¹⁶ “Hicret Etmeyene İkraha Yoktur”, *Kostantiniyye*, 2 (Şevval 1436), 10.

¹¹⁷ “Allah Yoluna Engel Olandan daha Zalim kim Olabilir?”, 13.

¹¹⁸ “Allah Yoluna Engel Olandan daha Zalim kim Olabilir?”, 14.

Devleti'nin savaşı ırk savaşı değil, akide savaşıdır. İslam Devleti tevhid akidesi üzerinde bir devlet bina etmiş ve bu akidede olmayan herkese savaş açmıştır.¹¹⁹

İŞİD, Irka ve Suriye'de yaşananların sadece İslam Devleti'nin değil, aslında tüm Müslümanların savaşı olduğunu, İslam Devleti'ni bu savaşta mızrağın ucu görevini üstlendiği “Hiç kimse içinde olduğumuz savaşın İslam Devleti'nin savaşı ve ona karşı bir savaş olduğunu sanmasın. Aksine bu tüm Müslümanların savaşıdır. Her yerdeki her Müslüman'ın savaşıdır. İslam Devleti ise bu savaşta sadece mızrağın ucudur.”¹²⁰ diyerek bir anlamda cihadın tüm Müslümanlar tarafından sahiplenilmesini arzulamaktadır.

İŞİD'e göre İslam Devleti'ne karşı savaşmak tam büyülenmiş olma halidir ve yeryüzündeki tek İslam toprağına savaş açmadan önce tüm İslami grupların bunu düşünmesi gerekir. “Ey büyülenen! İslam devletiyle savaşmadan önce hatırla ki; Yeryüzünde İslam devleti toprakları hariç, Allah'ın hükmüyle hükmedilen ve hükmün sadece Allah'a ait olduğu hiçbir yer yoktur. Ve kendine şunu sor; Allah'ın hükmünü kaldırıp beşerin hükmünü getiren veya buna sebep olanın hükmü nedir? Evet, sen bununla küfre girersin. Bundan sakın! Sen İslam devletiyle savaşarak bildiğin ve bilmediğin açılardan küfre girersin.”¹²¹

İŞİD ile işbirliği içinde olmayan, hatta onlara çeşitli gerekçeler ileri sürerek zorluk çıkaran yönetimler tağuttur. “Kutsal topraklarda, Yemen'de, Şam'da (Şam bölgesinde), Irak'ta, Mısır'da, Fas'ta, Horosan'da, Kafkaslar'da, Hindistan'da, Afrika'da ve her mekândaki yöneticiler, tağut yöneticilerdir ve Yahudilerin ve haçlıların müttefikleridir. Dahası onların kölelerinden ve koruma köpeklerinden başka bir şey değildirler. Yahudilerin ve haçlıların liderlik ettikleri, silahlandırdıkları ve eğittikleri (tağut) orduları da ancak sizi bastırmak, zayıflatmak, Yahudilere ve haçlılara köle yapmak, dininizden döndürmek, Allah yolundan saptırmak, ülkelerinizin zenginliklerini yağmalamak ve mallarınızı gaspetmek için mevcuttur.”¹²²

Tağutların Müslümanlara yaptığı en büyük kötülüklerden biri Kur'an-ı Kerim'i ve ahkâmlarını halka unutturmaktır. Bu tağutlar, müslümanları kandırdıkları olgulardan birisi hatta en büyüğü hüküm koyma meselesidir. Müslümanlara Kur'an'daki hükümlerin dilediklerine müsaade edip dilediklerinden de vazgeçirdiler. Uzun zaman sonra halk bunu kabullenmeye ve buna göre yaşamaya başladı. Bu sayede diledikleri din anlayışını halkın

¹¹⁹ “İslam Devleti Kürtlerle Neden Savaşmaktadır?”, *Kostantiniyye*, 2 (Şevval 1436), 18.

¹²⁰ “Gerek Hafif ve Gerekse Ağır Olarak Savaşa Çıkın!”, *Kostantiniyye*, 2 (Şevval 1436), 23.

¹²¹ “Hilafet'le Savaşmak Riddet Midir?”, 2, 34.

¹²² “Gerek Hafif ve Gerekse Ağır Olarak Savaşa Çıkın!”, 25.

zihinlere yerleştirdiler. Bir hayat ve nizam kitabı olan kuranı kerimi sadece ölümlere okunan bir kitap olduğunu insanlara bellettiler. Bu kuranın dirilere okunmaması gerektiğini dirilerle bir içi olmadığını açıkça söylemeseler de bunu çok farklı yollarla mefhumunu zihinlere yerleştirdiler. Biz kuranı anlayamayız, biz kim kuranı anlamak kim, kuranın her bir harfinin bilmem kaç deve yükü anlamı var gibi abartılı sözlerle insanları kuranı anlamaktan uzaklaştırdılar. Kuranı bir ölü kitabı haline getirmeyi becerdiler en sonunda. Hatta müşrik halk öyle bir hale geldi ki buna karşı çıkan muvahhidleri dinsiz ve sapık olarak görmeye başladılar. Öte yandan tağutlarının gasp ettikleri ve bu anlamda halkı kandırdıkları en önemli meselelerden birisi de, Allah'ın hükmetme meselesidir. Allah teala insanlara hükmetmesi gerekirken, tağutlar Allah'ın bu vasfını kendileri üstlenmişlerdir. Allah'ın vasıflarından herhangi bir vasfını kendisinde gören veya onlara bu vasfı verenler müşriktirler. Allah Teâlâ hem kâinatın yaratıcısı hem de buna hükmedendir, hem müdebbiri hem de yaratıklarından biri olan insanlar arasında hüküm koyandır. Onun bir ismi de el-Hakem, yani hükmedendir.¹²³

Allah'ın yeryüzündeki bir takım kanunlarını kaldıran tağutlar, kendi kurallarını koydular. Bunu da demokrasi, seçim, parti gibi kılıflarla halka sundular. Asıl yöneticinin halkın olduğunu söyleyerek asrımızın en büyük küfür kelimesini zihinlere kazıdılar. “Hâkimiyet; kayıtsız, şartsız milletindir.” Hâlbuki bu ilkeyi Allah azze ve celle yüce kitabında şu şekilde dile getirir. “Hüküm sadece Allah'a aittir”. (Yusuf 40). Demokratik sistemlerde devletin idare edilmesi için millet adına vekiller seçilir ve bu seçilen vekiller vekâlet aldıkları halktan, onlar adına yasamada bulunur ve onları yönetirler. Bu vekiller halktan tam anlamıyla genel vekâlet isterler. Aldıkları bu vekâlet ile diledikleri gibi hiçbir İslami kurala bağlı kalmadan halkı yönetirler. Bu vekillerin halktan aldıkları yetki Allah'ın bir özelliği olan hükmetme yani ilahlık yetkisidir. Lisânı halleriyle halka şöyle söylemektedirler. Herkes dilediği bir ilahı seçsin. O seçilen ilah için hiçbir konuda kısıtlama yoktur, tam bir yetki sahibi olarak istediği konuda istediği kanunu çıkarma yetkisine sahiptir. Milletvekilleri toplanıp biz bu devlette artık Allah'a inanmayı yasaklıyoruz da diyebilir ve bunu yasaklayacak kadar yetki sahibidirler. Onlar için hiçbir konuda bağlayıcılık ve kısıtlama yoktur. Hâkimiyeti ve egemenliği kayıtsız ve şartsız ellerinde tutmaktalar. Hâlbuki Yasama yetkisini Allah'tan başkasına vermek küfürdür. Kim Allah'ın indirdiği (hükümler) ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir. (Maide 44).¹²⁴

¹²³ “Ölümlere Kur'an Dirilere Demokrasi”, *Kostantiniyye* 1 (Şaban 1436), 38.

¹²⁴ “Ölümlere Kur'an Dirilere Demokrasi”, 39.

IŞİD'e göre kendisini müslüman addeden her bireyin yasama ve hüküm koyma yetkisini Allah'a verip bu konuda Allah'a şirk koşmaması gerekir. Tağutlardan herhangi bir tağutu seçme ve onların hevalarından ürettikleri sistemlerine oy kullanmayıp, rabbimizin bize seçmiş olduğu nizamı yani şeriatı hayatımıza hâkim kılmalıyız. İslam Devleti kendi hükmettiği topraklarda Allah'ın şeriatini hayata hâkim kılmış ve bunun dışındaki tüm şirk sistemlerine savaş açmıştır. Rabbini razı etmek isteyen her kul demokrasi ve benzeri şirk sistemlerinden ve bunları halka dayatan tağutlardan uzak durmaları ve rablerinin kanun ve kurallarını hayata hâkim kılmaları gerekir.¹²⁵

Uçta bir *darulharb* tanımı yapan IŞİD bu konuda çeşitli alıntılar yapar. İbni Kudame'nin bir göşüne yer verir: Bir beldenin ehli ne zaman irtidat eder ve orada kendi hükümlerini icra ederlerse orası *daru'l-harbe* dönüşür. Yani *daru'l-harb*; küfür ahkâmının beldeye hâkim olmasıdır. IŞİD'in dışındaki Müslüman olduğunu söyleyen diğer ülkeler kendi taraftarı maslahatlarını gözetmek için *daru'l-harb* kavramının anlamını değiştirerek sapıttılar ve şeriatı uygulamaktan imtina ettiler. Oysa şeriatin tatbik edilmeyişiyle dar, İslam diyarına değil küfür diyarına dönüşür.¹²⁶

IŞİD'in tağut olarak tanımladığı yönetimlere karşı savaşmak ve bu tür devletlerde görev alınıp alınmayacağına dair görüşleri de yine klasik kaynaklardan referansla temellendirir. IŞİD'e göre Allah yeryüzünde insanlar için razı olduğu hayat sistemini peygamberler aracılığıyla göndermiş, bu hayat sistemini yaşamaları ve bu hayat sistemini tüm yeryüzüne hâkim kılmaları için savaşmaları gerektiğini onlara bildirmiştir. Allah kendi sisteminin dışındaki sistemlerin reddedilmesi, bu sistemlerden uzak durulması ve bunlar için savaşılması gerektiğini ayetlerde (Bakara, 256, Al-i İmran, 85, Nisa, 76, Nahl, 36) beyan etmiştir.¹²⁷

IŞİD'e göre ayetlerin de açıkça ifade ettiği üzere Allah'ın razı olduğu tek hayat sistemi İslam'dır. Bunun dışında kalan hayat sistemlerini küfür olarak tanıtmakta ve bu sistemlerden asla razı olmamaktadır. Allah bu tür sistemlerin tağuti sistemler olduğuna ve bunlara kesinlikle destek verilmemesi gerektiğine vurgu yaparak bu sistemlerin peşinden gidenlerin ve bunlara destek verenlerin imanlarının zandan ibaret olduğunu söylemektedir. İslam, iman edenlerin ancak Allah'ın sistemi uğruna savaşıp onu ayakta tutmak ve onun devamını

¹²⁵ “Ölülere Kur'an Dirilere Demokrasi”, 1, 40.

¹²⁶ “Hilafet'le Savaşmak Riddet Midir?”, 2, 37.

¹²⁷ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükümü-1”, *Kostantiniyye*, 5 (Rabiülahir 1437), 5.

sağlamak için savaşabileceğini, onun dışındaki sistemler için ise ancak kafirlerin savaştığını söylemektedir.¹²⁸

Allah kendi sistemini yeryüzüne hâkim kılmak istemekte ve kendi sisteminin dışındaki sistemlerin yeryüzünden kökünün kazılmasını emretmektedir. “Hiçbir fitne kalmayınca ve din yalnız Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Onlar savaşmaya son verecek olurlarsa, artık düşmanlık yalnız zalimlere karşıdır.” (Bakara, 193). Bu ayette Allah, Peygamberine, kendisiyle savaşan müşriklerle “fitne kalmayınca kadar” savaşmasını emretmiştir. Ayetteki *fitne*, *şirk* anlamındadır. Yani yeryüzünde şirk bitinceye, O’nun dışında ibadet edilen kalmayınca, putların, ilahların ve endadlara ibadetin kökünün kazınıp ibadetin sadece Allah’a yapılıncaya kadar onlarla savaşın demektir.¹²⁹

İŞİD’göre tağuti sistemler için savaşanlar ve bu sistemlerin ayakta kalmasına katkı sağlayanlar İslam dininden çıkmışlardır ve amelleri de küfür kapsamındadır. Bu konudaki delilleri şöyle sırlarlar:

1. Tağutları İnkâr Etmedikleri İçin Küfre Girerler:

İmam Nevevi, “Tağut, Allah’ın dışında kendisine ibadet edilen her şeydir” tanımlar.¹³⁰ İbni Kayyim’a göre de tağutlar çoktur. Bunların beşincisi “Allah’ın indirdiğinin dışındaki hükümlerle hükmedenlerdir.” Muhammed bin Abdulvehhab ise tağutu “Kendisine ibadet edilen ve kendisine yapılan ibadetten de razı olan bütün ibadet edilenler, kendisine tabi olunanlar ve Allah ve Resulü’nün emretmiş olduğu itaatin dışındaki konularda kendisine itaat edilen her şey tağuttur.” şeklinde tanımlamaktadır.¹³¹

İŞİD’e göre tağuta küfretmek imanın ilk rüknüdür. Tağuta küfredilmeden iman sahih olmaz. Çünkü Bakara 256’da ifade edildiği üzere “Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O halde kim *tâğuta küfredip* Allah’a inanırsa, kopmayan sağlam kulpa yapışmıştır. Allah iştir ve bilir.” Selef, ayetteki “kopmayan sağlam kulp”u *iman*, *İslam* ve *tevhid* olarak tanımlamıştır. Bu ayette iman için iki şart zikretmiştir. Bunlardan birincisi tağuta küfretmek, ikincisi de Allah’a iman etmektir. Her iki şart yerine gelmeden iman gerçekleşmez. Öte yandan Kelime-i tevhidin ilk kısmı “la ilahe” dir ki; bu da bütün ilahları ve tağutları reddetmek demektir. Dolayısıyla tağutu inkâr etmeyenler tevhidi yerine getirmiş olamazlar. ‘Tağuti sistem’ diye tanımlanan sistemleri ayakta tutan, bu kanunları icra

¹²⁸ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükümü-1”, *Kostantiniyye*, 5 (Rabiülahir 1437), 5.

¹²⁹ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükümü-1”, 5, 6.

¹³⁰ Nevevi, *Müslim Şerhi*, 3/18.

¹³¹ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükümü-1”, 5, 6.

etmek için çalışan asker ve polisler tağutları inkâr etmemekte, aksine onların sistemlerini ayakta tutmaktadırlar.¹³²

2. *Tağutları Muhafaza ve Müdafaa Ettikleri İçin Küfre Girerler:*

Hız. Peygamber insanların sadece Allah'ı tek bir ilah kabul edene kadar onlarla savaşmakla emrolunduğunu söylemektedir. (Buhari, Hadis No:25.) Bu görevi yerine getirmeye çalışan ve tağutları devirip Allah'ın hükmünü hâkim kılmak için uğraş veren muvahhidlerin önündeki engellerden biri de bu tağutların asker ve polisleridir. Bunları ve sistemlerini koruyan bu askerler olmasaydı, bu tağutların ve sistemlerinin yerle bir edilmesi çok daha basit olacaktı. Bu tür tağut ve kâfirleri, özellikle Müslümanlardan muhafaza ederek koruyanlar, tağutu reddetmemelerinin yanında bunları muhafaza ettikleri için ikinci bir küfür daha işlemiş olurlar. Tağutları ve sistemlerini ayakta tutmak, onların küfür ve şirklerini idame etmelerini sağlamak da küfürdür. Tağutun inkârı imanın sıhhat şartlarından bir şartsa, onları inkâr etmeyen mü'min olamıyorsa, bırakın onları red ve inkâr etmeyi onları canları pahasına savunan ve koruyanlar evleviyetle mü'min olamazlar.

3. *Tağuti Düzenler İçin Savaşmaları Onları İslam Dininden çıkarır:*

İŞİD'e göre reddedilip inkâr edilmesi gereken tağuti rejimler için savaşmak, onlar için canını vermek insanı İslam milletinden çıkartan büyük küfürdür. Tağuti düzenler küfür sistemleri oldukları için bunların uğrunda savaşmak, bunların doğruluğunu ve devamını kabul edip istemek anlamına geldiği için bu da küfürdür. Çünkü küfrün devamını ve bekasını istemek veya bunun salahiyeti ve idamesi için bazı eylemlerde bulunmak da insanı küfre sokan bir ameldir. Bunu gerekçelendirmek için İbn Teymiyye'nin *Tatar fetvasına* atıf yapılır. İbni Teymiyye Tatar ordusunda savaşanlar hakkında şunları söyler; "İslam'ını açıkladığı halde gönüllü olarak bunlara ancak münafık, zındık veya günahkâr bir fasık katılabilir. Kim onların ordusuna katılırsa kıyamet günü niyeti üzere diriltir. Bize düşen bütün askerlerle savaşmaktır. Çünkü biz, kimin ikrah altında olup olmadığını ayırtedemeyiz."¹³³

4. *Tağut Ve Kâfirleri Veli Edindikleri İçin İslam Dininden çıkarlar:*

İslam'ı bozan unsurlardan birisi de kâfirleri dost edinmektir. Bu konuda Allah şöyle buyurmaktadır. "Müminler, müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesin. Kim bunu yaparsa, artık onun Allah'la hiçbir ilişkisi kalmamıştır. Ancak kâfirlerden gelebilecek bir tehlikeden sakınmanız başkadır. Allah, kendisine karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor. Dönüş yalnız

¹³² "Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-1", 5, 7.

¹³³ İbn Teymiyye, *Mecmû'l-Fetava*, 28/ 535.

Allah’adır.” (Al-i İmran, 28). Ayetin yorumlanması bağlamında Taberi’nin şu görüşüne yer verilir: “Bunun anlamı, yani ey mü’minler! Kâfirlere arka çıkıp onlara yardım etmeyin, onların dinlerinde onlara dostluk göstermeyin, Mü’minlerin dışında Müslümanlara karşı onlara yardım etmeyin. Onlara Müslümanların sırlarını göstermeyin. Sizden kim bunu yaparsa “Allah ile bir ilişkisi kalmamıştır”, yani İslam dininden dönmesinden ve küfre girmesinden dolayı o Allah’tan, Allah’ta ondan beridir.”¹³⁴

İŞİD’e göre kalbinde hastalık olan bazı kesimler İbn Teymiyye’nin buradaki sözünü saptırmaktadırlar. Şeyh, burada Tatar ordusuna katılanların münafık, zındık veya günahkâr bir fasık olduğunu söylemiyor. Bilakis, bu vasıflarda olan birileri ancak bu orduya katılır, diyor. Bu orduya katıldıktan sonraki vasıflarının katılmadan önceki vasıfları olmadığını, bilakis hükümlerinin bu ordudaki mürtedler gibi olduğunu beyan ediyor. Bu konuda İbn Teymiyye şunları söyler: “İster komutan olarak ister başka bir şekilde onlara katılanların hükmü onların hükmüdür. Onların İslam şeriatından irtidat ettikleri kadar, onlara katılanlar da o kadar Allah’ın şeriatından irtidat etmişlerdir.”¹³⁵

İŞİD’e göre mü’minler Allah yolunda, O’nun hayat metodunu gerçekleştirmek, şeriatını hayata hâkim kılmak ve Allah adına “insanlar arasında” adaleti uygulamak için savaşırlar, başka bir isim altında değil. Yüce Allah’ın tek başına ilah olduğunu bu yüzden tek başına hükmetmesi gerektiğini kabul ederek... Kâfirlerse tağut uğrunda, Allah’ın metodunun dışında değişik hayat metodlarını gerçekleştirmek, değişik hayat sistemleri ve ideolojileri yerleştirmek, Allah’ın izin vermediği değişik değerleri oturtmak ve Allah’ın mizanı dışında değişik ölçüler dikmek için savaşırlar. İman edenler, Allah’ın dostluğuna, korumasına ve gözetimine dayanarak dururlar. Farklı sancakları, hayat metodları, şeriatları, yolları, değer ve ölçütleriyle kâfirler, şeytanın dostluğuna dayanıp dururlar. Onlar bütün farklılıklarına rağmen şeytanın dostlarıdır. Yüce Allah, mü’minlere şeytanın dostlarıyla savaşmalarını, onların ve şeytanın hilesinden korkmamalarını emretmektedir. Tağut yolunda birebir savaşanlar ile onlara yardımcı olanlar aynı hükümdedir: Tağut yolunda birebir savaşan ile savaşıp yardımcı olanlar arasında bir fark yoktur. Birebir savaşanlar kâfir oluyorsa, ona yardımcı olanlar da kâfir olurlar. Çünkü savaşmayı ve öldürmeyi gerçekleştirenler, ancak kendisine yardım edildiği için bunu yapabilirler. Onun için askerlikte birebir kurşun sıkan ile ona patates soyup

¹³⁴ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükümü-2”, *Kostantiniyye*, 6 (Recep 1437), 5. (Taberi Tefsiri, 6/313.)

¹³⁵ İbn Teymiyye, *Mecmû’l-Fetava*, 28/530.

yemek yapan arasında bir fark yoktur. Küfür hükmünde her ikisi de eşittir. Bu konuda ayrıca Maide, 51, Tevbe, 23, Mumtehhine, 4, Nisa, 138-139 ayetlerine atıf yapılır.¹³⁶

5. *Kâfirlere, Küfür Eylemlerinde İtaat Ettikleri İçin Küfre Girerler:*

Kâfirleri dost ve yönetici edinilmemesi gerektiğini kısaca ifade ettikten sonra bu tağut ve kâfirlere küfürlerinde itaat etmek de küfürdür. Nitekim asker ve polisler bağlı oldukları sistemin küfür eylemlerini icra edip ve bu konuda onlara itaat etmektedirler. Bu şekildeki bir itaat insanı İslam milletinden çıkartır. Çünkü ayetlerde bu yasaklanmıştır. Ayette “Şüphesiz ki, kendilerine doğru yol belli olduktan sonra, arkalarına dönenleri, şeytan sürüklemiş ve kendilerine ümit vermiştir. Bunun sebebi; onların, Allah’ın indirdiğinden hoşlanmayanlara: Bazı hususlarda size itaat edeceğiz, demeleridir. Oysa Allah, onların gizlediklerini biliyor. Ya melekler onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken durumları nasıl olacak! Bunun sebebi, onların Allah’ı gazaplandıran şeylerin ardınca gitmeleri ve O’nu razı edecek şeylerden hoşlanmamalarıdır. Bu yüzden Allah onların işlerini boşa çıkarmıştır.” (Muhammed, 25-28). Bu ayetlerde Allah’ın indirdiği şeylerden hoşlanmayanlara bu konuda onlara itaat eden, onlara yardımcı olan ve bu konuda onlara destek olan Allah’ı inkâr etmiş bir kâfir olur. Ayrıca chil olsalar bile mürtedlere tabi olanlara mürted hükmü verilmesi konusunda bütün âlimler ittifak etmişlerdir.¹³⁷

6. *Müslümanları öldürmenin Mübahlığına İnanırları İçin Küfre Girerler:*

Taguti sistemler kendi kanun ve nizamları dışındaki sistemleri onaylamadıkları için başka bir rejim talebinin suç olduğuna inanmaktadırlar. Bu rejimi benimsemeyip Allah’ın yasalarını hayata hâkim kılmak isteyenleri terörist diye tanımlamakta ve gerektiğinde gözünü kırpmadan öldürmektedir. Bir Müslümanı sırf dini için öldüren birisinin hükmü hakkında sorulan soruya İbn Teymiyye şu şekilde cevap vermiştir: “Hristiyanların Müslümanlarla dini için savaştıkları gibi bir insanı Müslüman olduğu için öldüren birisi anlaşmalı kâfirlerden daha şerli bir kâfirdir. Çünkü bunlar, peygamber ve sahabesiyle savaşan kâfirler gibi savaş halinde olan harbi kâfirlerdir. Bunlar diğer kâfirler gibi ebediyen cehennemde kalırlar. Şayet onu düşmanlık, mal, husumet gibi haram olan bir nedenden ötürü öldürürse bu büyük günahlardandır ve sahibi büyük günah işlemiştir.”¹³⁸

¹³⁶ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-1”, 5, 8-9.

¹³⁷ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-2”, 6, 7.

¹³⁸ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-2, 7. (İbn Teymiyye, *Mecmû’l-Fetava*, 34/136-137.)

İŞİD'e göre sadece düşünce bağlamında bile Türkiye devletindeki rejiminin şeriat olmasını istemek suçtur. Bunu fiiliyata dökenlere karşı amansız bir mücadele verilmektedirler. Türkiye devleti, tarihinde bu tür girişimlerde bulunanlara karşı en sert müdahaleyi yapmış, birçoğunu öldürmüş, haklarını gasp etmiş ve en ağır işkencelere maruz bırakmıştır. Bu şekilde sırf şeraiti isteyenleri terör ve irticacı olarak isimlendiren ve bunları gerektiğinde öldüren veya öldürülmesini mubah gören birisi kâfir olur. Allah'ın şeraitini istememek bile küfürken bunu isteyen birileriyle savaşmak küfürde aşırıya gitmek ve tagutlaşmaktır.¹³⁹

7. *İnsanları, Allah'ın Haramlarına Zorladıkları ve Helallerini de Yasakladıkları İçin İslam Milletinden çıkmaktadırlar:*

Allah'ın haram kılmamış olduğu şeyleri haram kılan veya helal kılmamış olduğu şeyleri helal kılanlar Allah'ın yasalarına rağmen şeriat koymuş olurlar. Allah'ın şeriatı varken onun şeriatinden yüz çevirip başka şeriatlar koyanlar kâfir ve tagutlardır. Allah'ın yasaklamamış veya serbest kılmamış bir hususu haram veya helal belirleyenler ilahlık iddiasında bulunan tagutlardır. Bunların yapmış oldukları kanunlar küfür kanunlarıdır. Bu tür kanunların hayata geçmesi için mücadele edenler elbette ki bu küfürden nasibi alanlardır. Bunun için Ibn Teymiyye şöyle söylemektedir. “Bir insan, ne zaman üzerinde icma edilen bir haramı helal (serbest) veya üzerinde icma edilen bir helali haram (yasak) kılarsa veya üzerinde icma edilmiş olan şeriatı değiştirirse bütün fakihlerin ittifakıyla İslam dininden çıkmış mürted ve kâfir olmuştur.”¹⁴⁰

İŞİD'e göre bu tür yasaları çıkartanlar kâfir ve mürted oluyorsa elbette ki bu kanunları icra edip halkı bu kanunlara uymalarını zorlayanlar evleviyetle kâfir ve mürted olurlar. Tagutlar, asker veya polislerin elleriyle, çıkardıkları kanunları hayata hâkim kılmaktadırlar. Bu kanunların teorisini milletvekilleri hazırlasalar bile bunları hayata hâkim kılan, insanları buna zorlayan ve uymayanları cezalandıran elbette bu polis ve askerlerdir.¹⁴¹

8. *Küfür Ortamlarında Bulunmaları:*

İŞİD'e göre küfrün veya şirkin olduğu veya konuşulduğu ortamlarda bulunanlar aynı cürümden nasibini alırlar. Nitekim Allah Kur'an'ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır. “O, size Kitapta şunu indirdi: Allah'ın ayetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz vakit onlar başka bir söze dalıncaya kadar yanlarında oturmayın. Çünkü o zaman siz de onlar gibi olursunuz. Doğrusu Allah münafıkları da kâfirleri de cehennem de bir araya

¹³⁹ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-2”, 6, 8.

¹⁴⁰ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-2”, 6, 8. (İbn Teymiyye, *Mecmû'î-Fetava*, 3/267.)

toplayacaktır.” (Nisa, 140). “çünkü o zaman siz de onlar gibi olursunuz” ifadesiyle siz de onlar gibi kâfir olursunuz denmektedir. Çünkü ikrah altında olmadığınız halde, onlarla birlikte oturdunuz ve onların söylediklerini reddetmediniz. Sizin onlarla birlikte oturmanız, onların din ile alaylarını ve küfürlerini kabul ettiğiniz yönünde açık bir işarettir. Küfre rıza ise, şüphesiz küfürdür.¹⁴²

İlgili ayetlere yönelik tefsircilerin (Taberi, Kurtubi, İb Kesir ve Beğavi) görüşlerine atıf yapılan konuya ilişkin İŞİD şu kanaattedir: Herhangi bir günahı razı olan kişi aynen o günahı işleyen gibidir. Kişi, kalben bundan hoşlanmadığını iddia etmesi kabul edilmez; çünkü hüküm zahire göre verilir. Küfrü izhar eden kişi, kâfir olur. Eğer razı değilsen oradan ayrılıp gitmen lazım. Eğer ayrılıp gitmiyorsan demek ki ondan razısındır. Günümüz tağuti düzenlerin karargâhlarında yüzlerce küfür ve şirk işlenmektedir. Bunların ölçüleri Kur'an ve sünnet olmadığı için bunlardan her an şirk veya küfrün çıkması çok olağandır. Bunlarla beraber olanlar nice küfür ve şirk ortamına şahit olup ister istemez bunu dinlemektedirler. Bu tağuti sistemlerin bazılarında -haşa- “Allah yok peygamber izne çıkmıştır” gibi küstah yazılar da bulunmaktadır. Allah ve Peygambere hakaretlerden tutun dine her türlü saldırı ve hakaretleri bu tağuti düzenlerin karargâhlarında şahit olmak çok kolaydır. Dolayısıyla bu tür ortamlara şahitlik edip buna sessiz kalanlar da bu küfürleri işleyenler gibi kâfir olurlar. Dolayısıyla bu tür küfür ve şirk yuvalarında kalanlar hiçbir şirk ve küfre bulaşmasalar bile sırf o ortamda kalmaları bile onların müşrik veya kâfir olmasına yeterlidir. Sadece küfür ve şirkin işlendiği bir ortamda bulunmak insanı İslam dininden çıkartıyorsa bir asra yakındır bütün gücüyle İslam'la, müslümanlarla ve İslam şeriatıyla aleni bir şekilde mücadele eden bir kuruma hizmet etmek ve onların bir neferi olmak insanı evleviyetle İslam milletinden çıkartır. Bir asra yakındır bu sistemin kurucularından tutun devam ettiricilerine kadar tümü, hemen hemen her platformda şeriaten ne kadar nefret ettiklerini, en ehem işlerinin irtica adı altında İslam diniyle mücadele olduğunu hiç çekinmeden dile getirmektedirler.¹⁴³

9. Küfür Yeminlerini Yapmaları:

Küfür veya şirk ifade edecek bir sözü telaffuz eden birisi buna inanmasa dahi kâfir veya müşrik olur. Bahsetmiş olduğumuz tağuti düzenlerin asker veya polisleri göreve başlamadan küfür yeminlerini yapmaktalar. Bu lafızları kim telaffuz ederse İslam dininden çıkar. Askerlik ve polislik yemin metinleri küfür elfazlarıdır. Bu sözleri ikrah altında olmadan söylemek

¹⁴¹ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükümü-2”, 6, 8.

¹⁴² “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükümü-2”, 6, 8.

¹⁴³ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükümü-2”, 6, 9.

küfürdür. Bu tür görevi kabule edenler en başından şeriatçı olmayacaklarına ve laik olacaklarına dair yemin ederek kâfir olmaktadır. Bu tür yeminler İslam’a göre sahih yeminler olmadığı için insanı dinden çıkarmaz diyen cahillere şunu demek gerekir. Bir insan sırf küfür lafzını kullanması bile onun kâfir olmasına yeterlidir. Eğer küfür lafını, -İslam’a göre sahih olmasa da- kendince yemin ederek söylüyorsa kâfirlikte katmerleşmesidir. Bir insanın kâfir olması için yemin etmesine gerek yoktur. Sadece küfür lafzını kullanması bile onun dinden çıkması için yeterlidir. İslam’a göre yeminini Allah’ın adıyla yapmadığı için yemini sahih olmasa da kâfirliği sahihtir. Ayrıca bu yemin törenlerine iştirak edenler, susup yemin etmeseler veya içlerinde başka şeyler terennüm etseler bile küfrün konuşulduğu bir ortamda bulunması hasebiyle de küfre girmiş olurlar.¹⁴⁴

Bugün şirk ve küfür askerlerinin karargâh ve merkezlerinde mescid veya dini sembollerin olması onlara yarar sağlamaz. Çünkü bunlar asli kâfir değil, mürted hükmündedirler ve mürted olmaları da namazı, ezanı ve benzeri şeyleri kabul etmediklerinden dolayı değildir. Tevhid ve muvahhidler ile savaştıkları, şirk ve küfre destek oldukları içindir. Bu asker ve polislerin bir kısmı namaz kılmakta, şehadet kelimesini söylemekte ve bununla beraber şirk ve küfür üzere devam edip tağutları desteklemektedirler. Bunların İslam’a dönmeleri, inkâr etmedikleri ve terk etmedikleri namaza inanmak ve ona dönmek ile değil, şirk ve küfürlerine sebep olan tağuta askerlik gibi küfürlerden tevbe etmeleri ve uzaklaşmaları ile gerçekleşir.¹⁴⁵

İŞİD İbn Teymiyye’nin şu görüşüne de yer verilir: “Eğer Allah’ın haram kılmış olduğu bir şey üzere savaşıyorlar bir topluluk ise ve bunlardan birisi öldürmeyi gerçekleştirirse diğerleri ise ona destek ve yardımcı iseler bunlar hakkında şöyle söylenir: Bazı âlimler bunun karşılığında sadece öldüren kısas edilir demişler ise de, cumhuru ulema, bunlar yüz kişi olsalar bile bu topluluğun hepsinin kısas yapılacağını söylemişlerdir. Çünkü öldüren ile destekçisi eşittir. Raşit halifelerden bize rivayet olunan bu şekilde olmasıdır. Çünkü Ömer, harbilerin gözcülerini bile öldürmüştür. Gözcü, yüksek bir mekânda oturup kimin geldiğine bakandır. Çünkü asıl öldürmeyi gerçekleştiren kişi, gözcü ve yardımcılarının sayesinde ve onların gücüyle öldürmeyi gerçekleştirmiştir.”¹⁴⁶ Kısaca İslam Devleti dışındaki diğer devletlerde asker olarak görev almak Firavuna asker olmaktır.¹⁴⁷

¹⁴⁴ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-2”, 6, 10-11.

¹⁴⁵ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-2”, 6, 11.

¹⁴⁶ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-1”, 5, 9 (İbn Teymiyye, *Mecmû’l-Fetava*, 28/ 311).

¹⁴⁷ “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-1”, 5, 12.

1.5.3. İŞİD'in Tekfir/ Mürted Anlayışı

İŞİD, kendinden olmayanları irtidat ya da tekfirle suçlarken yaslandığı en önde gelen isim yine İbn Teymiyye ve onun fetvalarının detaylandırıcısı olarak da Vehhabi düşünce görülür. Bir başka deyişle İbn Teymiyye İslam düşüncesinde geleneksel radikal akımların temel besleyeni olmuştur, olmaktadır. Onun özellikle *mürted/kafir kavramları*, *darulislam darul küfr* ve Moğollara karşı verdiği *fetvalar* bu konuda temel referans olarak görülmüştür. İŞİD'e göre mürted; İslam'ı sabit olduktan sonra bir kimsenin şeriatın küfür dediği inanç, söz veya fiillerinden birini işleyerek dinden dönüp kâfir olmasına verilen ıstılahın adıdır. Bu tanımı Bakara 217'ye dayanarak oluşturmuşlardır. Onlara göre bu ıstılah, asıl itibarıyla İslam'ı sabit olduktan sonra İslam dininden çıkanlara kullanılır. Ancak İslam âlimleri bu kavramı, kendisini İslam'a nispet ettikten sonra küfür işleyenlere de kullanmışlardır. Bu konuda en önemli örnek yine İbn Teymiyye'dir. O bu kavramı Nusayrilere yönelik kullanmıştır.¹⁴⁸

İbn Teymiyye'nin Nusayrilere dair verdiği fetva İŞİD tarafından *mürted* kavramının dayanak noktası olarak görülmüştür. "İbni Teymiyye'ye (rahimehullah); Nusayri mezhebine tabi olan ve daha sonra üzerinde birleştikleri onların bir kısmının ilah, bir kısmının peygamber ve diğer bir kısmının ise mehdi olduğunu iddia ettiği, insanları buna secdeyi emrettiği ve bu şekilde küfürlerini ilan edip, sahabelere söven ve imamın itaatinden çıkıp savaşmak isteyen bir tafe hakkında onlarla savaşmak vacip midir? Zürriyetleri ve malları ganimet alınır mı? diye soruldu. Şeyhul İslam şu şekilde cevap verdi: Allah'a hamd olsun. Onlara güç yetirilene ve İslam şeraitine teslim olana kadar savaşmak vaciptir. Çünkü Nusayriler bu bahsettikleri deccala tabi olmadan bile insanların en kâfirleridirler. Bu deccala tabi olduktan sonrasını sen hesap et. Riddet açısından insanların en pis mürtedleridirler. Onlardan savaşanlar öldürülür ve malları ganimet alınır.... Nusayriler, kendi hallerini gizlemezler. Bilakis onlar bütün insanlar tarafından halleri bilinmektedir. Beş vakit namaz kılmaz, ramazan orucunu tutmaz, hacca gitmez, zekât vermez ve bunların farz olduğuna da inanmazlar. Aynı zamanda içkiyi ve diğer haramları helal sayar ve Ali (r.a) ilah olarak görürler." İŞİD'e göre İbn Teymiyye, Nusayrilerin saymış olduğu bu küfürlerine rağmen onları asli kâfir değil, mürtedler olarak kabul etmiştir.¹⁴⁹

Bu bağlamda İŞİD, Muhammed bin Abdulvehhab'ın torunu Süleyman bin Abdullah bin Muhammed bin Abdulvehhab'a (ö.1818) İbn Teymiyye'nin Tatarlara ilişkin fetvasının yorumuna yer verilir. O şöyle der: "Tatarların şahadet kelimesini söylemelerine ve İslam'ın aslına tabi olduklarını iddia etmelerine rağmen onlarla savaşma konusunda sorulduğunda

¹⁴⁸ "Mürted Kime Denir?", *Kostantiniyye*, 1 (Şaban 1436), 22. (İbn Teymiyye, *Mecmu*, 28/ 553-554)

şöyle dedi: “Mutevatir ve açık olan İslam’ın şeriatinden imtina eden her taife ister bu kavimden olsun ister başka kavimden Allah’ın şeriatine bağlanana kadar onlarla savaşmak farzdır. Her ne kadar şehadet kelimelerini telaffuz edip şeriatin bazı hükümlerine bağlı olsalar bile. Ebu Bekir ve diğer sahabelerin -Allah onlardan razı olsun- zekât vermeyenlerle savaştıkları gibi. Onlardan sonra ki fakihler de bunda ittifak ettiler ve farz olan namazların bir kısmından, oruç ve hacdan imtina edenlerin, kan, mal, içki, kumar ve mahremine nikâhın haramlığına bağlı kalmaktan, kâfirlerle cihada ve ehli kitaptan cizye alınmasına bağlı kalmaktan imtina edenler, marufu emretmek ve münkerden sakındırmaktan imtina edenler veya bunun gibi inkâr ve terk edenin mazeretli olmadığı, inkârıyla küfre girdiği dinin vaciplerine veya haramlarına bağlı kalmaktan imtina edenler bunları inkâr etmeseler de bunları uygulayana kadar onlarla savaşılır. Bu konuda ulşemanın ittifakı vardır. Muhakkiklerin yanında bunlar bağilerin mesabesinde değillerdir. Bilakis zekât vermekten imtina edenler gibi İslam dininden çıkmış olarak değerlendirilirler.”¹⁵⁰

Süleyman bin Abdullah konuya ilişkin devamla şunları söyler: “Âlimlerin kelimasında bu tür sözler çoktur. Maksat buna dikkat çekmektir. Her mezhep âliminin mürtedin hükmü babında zikrettikleri, insaflı her akıllıya kâfidir. Bütün dini uygulasalar bile insanın gene kâfir olacağı konularla ilgili birçok şey zikretmişlerdir. Kabirperestlerin tevbe edip dini tamamıyla Allah’a has kılınca kadar küfürlerinin ve onlarla savaşılması gerektiği konusundaki sözleri de gayet açıktır. Kumar, faiz, zina gibi haramlardan herhangi bir haramın haramlığına bağlı kalmayanlar, dinin diğer tüm emirlerine bağlı olsalar bile bunlar kendileriyle savaşılması gereken kâfirler iken Allah’ın dışında başka şeylere tapanlardan beri olup onları tekfir etmeye ve dini yalnız Allah’a has kılmaya davet edildiği halde şirk koşanlar evleviyetle kibirlenen kâfirlerdir.”¹⁵¹

İŞİD aynı şekilde İbn Vehhab’ın oğlu Abdullah bin Muhammed’in (ö.1826) de İbn Teymiyye’nin Tatar fetvasına dair yorumuna atıf yapar. O da şunları söylemiştir: “İmamın bu fetvasındaki açıklamasını düşün ki; kim İslam şeriatının beş vakit namaz, oruç, zekat, hac gibi emirlerin yerine getirilmesi veya zina, kan ve malların haramlığı, içki ve sarhoş edici bir şeyi içmek gibi haramların terk edilmesi veya bunların dışında herhangi bir emrinden imtina ederse bunlardan imtina eden taifeyle din tamamıyla Allah’ın oluncaya ve İslam şeriatinin tüm

¹⁴⁹ “Mürted Kime Denir?”, 1, 22. (İbn Teymiyye, *Mecmu*, 28/ 553-554)

¹⁵⁰ “Hilafetle savaşmak Riddet midir?”, *Konstantiniyye*, 2 (Şevval 2015), 40. (İbn Teymiyye, *Mecmu*, 28/503).

¹⁵¹ “Hilafetle savaşmak Riddet midir?”, 2, 40. (Süleyman b. Abdullah b. Muhammed b. Abdilvehhab, *Teysirü'l-azizi 'l-hamid fî şerhi Kitâbi 't-tevhid*. thk. Üsame b. Ataya Osman el-Utaybi Riyad: Daru's-Semî', 2007), 1/ 295.

emirlerine bağı kalıncaya kadar bunlarla savaşmak vaciptir. Bunlar şehadet kelimelerini telaffuz edip şeriatın bazı kurallarına bağı kalsalar bile. Bu, tüm fukaha taifesinin, sahabe ve onlardan sonra gelenlerin üzerinde ittifak ettikleri bir husustur. Bu Kur'an ve sünnette uygulaması olan bir husustur. Sana beyan oldu ki; İslam şeriatine tümüyle bağı kalmayıp sadece bazı hususlarda bağı kalmak onunla savaşmayı engellemez. Kâfir ve İslam'dan çıkanlar gibi bunlarla savaşılır. Nasıl ki imam bunu, fetvasının sonunda açıkça söylemiştir.”¹⁵²

İŞİD'e göre şeriatı uygulamama/uymama tek başına savaş açılma nedenidir. Şeriata uymak vacip olarak görülür. Bu konuda İbn Teymiyye'nin şu görüşüne yer verirler: “Bu taifeyle savaşmak vaciptir çünkü Allah azze ve celle kitabında şöyle buyuruyor: “Fitne tamamen yokedilip din yalnızca Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın” (Enfal, 39). Dinin bir kısmı Allah, bir kısmı da başkaları için olursa tamamı Allah için oluncaya kadar savaşılması gerekir. “Eğer tevbe eder, namazı kılar ve zekâtı verirlerse artık yollarını serbest bırakın.” (Tevbe 5) Allah azze ve celle onların küfrün her çeşidinden tövbe edip, namaz kılıp ve zekat verdikten sonra yollarını serbest bırakılmasını emretmektedir. Allah'ın itaatine girmekten imtina eden her güç sahibi Allah ve resulüne savaş açmıştır. Yeryüzünde Allah'ın kitabı ve Resulünün sünnetinin dışında başka bir şeyle amel eden yeryüzünde fesatlık çıkarmıştır.”¹⁵³

İŞİD'e göre mürted kavram aynı zamanda, İslam âlimleri tarafından mürtedlerin çocuklarına ve torunları da kullanılmıştır. “Hanefi ve şafilere göre; anne babasının Müslümanlığında hamile olan veya her ikisinden birinin Müslüman olduğu sırada hamile olan çocuk da Müslümandır. Çünkü anne babası daha sonra mürted olsa bile hamileliğin başlangıcı Müslüman oldukları dönemine denk gelmiştir. Ancak her kim anne babası mürted olduktan sonra annesi ona hamile kalır ve doğar ise işte orada ihtilaf vardır. Hanefiler, Malikiler, Hanbelîlerde esas olan görüşe ve Şafilere de zahir olan görüşe göre anne babasına tabi olarak mürted hükmü alır. Buluş çağına geldiği zaman tövbeye çağrılır. Hanbelîlerden ve Şafilere bir görüşe göre ise asli kâfir olarak ikrar edilir ve cizye alınır.”¹⁵⁴ Bu rivayeti yorumlayan İŞİD “Görüldüğü gibi hiç İslam'a girmediği halde sırf anne babası mürted olduğu için mezhep imamları çocuğa da bu ismi vermiş ve tövbe etmemesi halinde mürtedin cezasıyla cezalandırılacağını söylemişlerdir.” şeklinde yorumlamıştır.¹⁵⁵

¹⁵² “Hilafetle savaşmak Riddet midir?”, 2/41. (Ebu Süleyman Abdillâh b. Muahmmmed. Abdilvehhab, *el-kelimâtü'n-Nâfi'a fi'l-Mükeffirâti'l-Vâkı'a*, 2000, 343.

¹⁵³ “Hilafet'le Savaşmak Riddet Midir?”, 2, 41.

¹⁵⁴ “Mürted Kime Denir?”, 1, 23.

¹⁵⁵ “Mürted Kime Denir?”, 23.

İŞİD irtidad konusunun içtihadî konularından olduğunu, umumu ilgilendiren konularda halifenin içtihadının insanların içtihadının önüne geçtiği belirtir. İslam Devleti'nin Nusayri veya Rafizi gibilerine mürted demesinin onları İslam'ını sabit gördüklerinden ötürü değil, bilakis bunları bu küfür ve şirkleriyle hiçbir zaman müslüman olmadıklarını ileri sürdüğü için bu kararı vermektedir. İslam Devleti'nin bunlara bu kavramı kullanmasının sebebi İslam âlimlerinin genelinin bu taifelere bu istilahı kullanmalarındandır. İŞİD bu kavramı daha çok Rafiziler bağlamında kullanır. Onlara göre “uzun senelerdir babaları mürted olan rafizi kâfirlerinin çocukları bir kısım ulemaya göre babalarına tabi olarak tıpkı Yahudi'nin oğlunun Yahudi hükmü alıp ona göre muamele edilmesi gibi ona da mürted hükmü verilir.”¹⁵⁶ Mürted kavramı ilk ve genel olarak bilinen anlamından farklı olarak İslam âlimleri tarafından kullanıldığına işaret eden İŞİD, bu kavramın “kendisini İslam'a nispet edip küfür ameli işleyen taifelere kullanıldığını görüleceğini ifade eder.

Harbi kâfirin tanımı üzerinde duran İŞİD, gazaplarından korunmak amacıyla “sivil kâfir” kavramının uydurulduğunu, aslında böyle bir kavramın olmadığı, iktidar yanlısı bazı “belam” âlimlerin mevcut kavramlarla oynayarak bunu ileri sürdüklerine işaret eder. İŞİD'E göre *harbi kâfir*: “Müslümanlarla eman, anlaşma ve zimmet ahdi olmayan kâfirlerdir.” Bu tanıma göre ister bizimle savaşsın ister savaşmasın, kâfirliğinden ötürü kâfirlerde asıl olan onların harbi olmasıdır. Buna göre aramızda herhangi bir eman, söz ve zimmet ahdi olmayan bir kâfir, silahını bize doğrultmasa dahi, öldürülebilir, malı da ganimet alınabilir. Yani malı ve kanı Müslümanlara helaldir. Bunun savaşp savaşmaması, öldürülmesi açısından bir farklılık göstermemektedir.¹⁵⁷

Kâfirleri kendi içinde ayrıma tabi tutan İŞİD onları üç grup halinde tanımlar:

- *Zimmet Ehli Kâfirler*: Bunlar, İslam diyarında küfürleri üzere ikamet edip cizye veren ve kendisinde İslam'ın hükümleri tatbik edilen kimselerdir.
- *Sözleşmeli Kâfirler*: Bunlar, Müslümanların halifesinin Müslümanların maslahatı gereği kendileriyle belli bir müddet savaşmamak üzere anlaştığı kimselerdir.
- *Eman (Güven) Altındaki Kâfirler*: Bunlar, kendisine karışılmamak üzere Müslümanlardan güvence alarak İslam diyarına giren kimsedir.¹⁵⁸

İŞİD'e göre yeryüzündeki insanların İslam'la olan durumları açısından da üçe ayrılır:

¹⁵⁶ “Mürted Kime Denir?”, 23- 24.

¹⁵⁷ “Harbi Kafir Tanımı”, *Kostantiniyye*, 7 (Zilkade 1437), 3.

¹⁵⁸ “Harbi Kafir Tanımı”, 4.

- 1-Müslümanlar
- 2-İslam dinine girmedeği halde Müslümanlarla; cizye, anlaşma veya eman ile selamette olanlar. Bu iki kısımdakilerin malları ve canları güven altındadır. Ancak malını veya kanını mubah kılacak şer'i bir suç işlemesi bundan müstesnadır.
- 3-Bunların dışında kalan yeryüzündeki tüm insanlar yani yeryüzünde yaşayıp İslam'a girmemiş tüm kâfirler, Müslümanlarla zimmet, sulh veya eman ile bir güvencesi olmayanlar, İslam'la savaşıyor ve emanı olmayan bir kâfirdir. Bu kâfir, hangi çeşit olursa olsun harbi kâfir olması açısından hükmü değişmez. İster tağutların ordularında bir asker olsun, isterse de sıradan bir vatandaş olsun. İslam âlimleri, kendisinde eman, zimmet veya bir anlaşma olmayan kâfirlerin kanları ve mallarının helal olduğu konusunda icma etmişlerdir. Bunun hilafını söyleyen hiçbir muteber âlim yoktur.¹⁵⁹

“Kâfir, Müslüman olmadan önce dini sebebiyle kanı helal olandır.” tanıma yer veren İŞİD, İbn Kudame'nin bir görüşüne yer verir. O şöyle der: “Bir kavim dinden döner ve halifenin otoritesinden çıkarlarsa, canları ve malları konusundaki masumiyetleri zail olur. Çünkü asli kâfirlerin kendi yurtlarında masumiyetleri yoktur. Mürtede masumiyetin olmayışı evleviyetle böyledir.”¹⁶⁰

İŞİD'e göre tüm ilim adamları; harb ehli (eman, anlaşma ve zimmet akitleri olmayan) müşrikler ister Kabe'ye gitmeyi kastetsinler ister mescidi aksaya gitmeyi kastetsinler, ister haram aylarda olsun isterse de diğer aylarda olsun, onlar hakkındaki Allah'ın hükmü; öldürülmeleri konusunda icma halinde olduklarını aktarır, bu konuda dört ameli mezhebin yaklaşımına ve delillerine atıfta bulunur.¹⁶¹

İŞİD'e göre tüm ehli sünnet alimleri, kendisiyle anlaşma olmayan kâfirlerin kanının ve malının helal olduğunda ittifak etmiştir. Dolayısıyla asrımızdaki bazı belamların söylediği; “bunlar sivildir niye bunları öldürüyorsunuz, bunları öldürmek caiz değildir” gibi sözlerinin batıllığı ortadadır. Sivil veya savaşçı kâfir kavramı İslam'ın hiçbir yerinde yoktur. İslam'ın tanıdığı olduğu kâfir zümresi İbn-i Kayyım'ın da dediği gibi iki sınıftır. Anlaşmalı olanlar veya olmayanlar. Kâfirler hakkında başka taksimatlara gitmek, asrımızın belamlarının veya demokrasi dininin ürettiği kavramlara bağlı kalmak bizim dinimizin gereği değildir. Aksine bunları reddetmekle yükümlüyüz. Dolayısıyla bütün bu nakillerden ve delillerden sonra şunu diyebiliriz ki; İslam Devleti'nin küfür diyarlarında, kâfirlerin “sivil” diye tanımlamış olduğu kâfir ve mürtedlere yönelik gerçekleştirmiş olduğu eylemler caizdir ve olması gerektir.

¹⁵⁹ “Harbi Kâfirin Tanımı”, 4.

¹⁶⁰ “Harbi Kâfirin Tanımı”, 6.

¹⁶¹ “Harbi Kâfirin Tanımı”, 8.

İslam, sivil ve savaşçı kafir diye bir taksim yapmamaktadır. Bilakis anlaşması olmayan her kafirin -ister asker veya polis olsun isterse de sivil- malı ve kanı mubahtır.¹⁶²

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

¹⁶²“Harbi Kafirin Tanımı”, 7, 8.

İKİNCİ BÖLÜM

İŞİD VE DÜŞÜNCE YAPISI

2.1. İŞİD'in İdeolojik Çerçevesi

İŞİD, daha önce El-Kaide'nin yaslandığı ideolojiye dayanmaktadır. Bu ideolojinin dayanak noktası İslam'ın katı bir şekilde yorumlandığı Cihadi Selefî düşünce oluşturmaktadır. Bunu El-Kaide bağlamında Üsame bin Ladin ve diğer önde gelenlerin konuşmalarında, İŞİD bağlamında ise Zerkavi, Zevahiri, Bağdadi ve diğer lider kadronun mektuplarında, risalelerinde görmek mümkündür. Ancak bu isimlerin özellikle İbn Teymiye, Muhammed Bin Abdulvehhab, Mevdudî, Kutub ve Azzam'ın bazı düşünce ve görüşlerini seçerek ideolojisini oluşturmada bir referans olarak kullanılsa da, bu durum söz konusu düşünürlerin terörizmi onayladıkları anlamına gelmemektedir. 13. yüzyıldaki İbn Teymiye'den 18. yüzyıldaki Muhammed bin Abdülvehhab'a ve 20. yüzyıldaki Seyyid Kutub'dan Abdullah Azzam'a kadar bütün ideologlar görüşlerini ya ülkelerinin işgal altında olduğu ortamlarda ya da cezaevi koşullarında geliştirmişlerdir. Onların ortaya koydukları düşünce ve görüşlerde sert, katı ve savaşı teşvik eden bazı yorumlara rastlanmakla birlikte, bir mücadele yöntemi olarak terörizmi ve hukuki temeli olmayan şiddet eylemlerini doğrudan teşvik eden ve onaylayan her hangi bir görüş ve düşünceleri bulunmamaktadır.¹⁶³

İŞİD eylemlerine bir haklılık gerekçesi oluşturmak ve onları meşrulaştırmak için Selefîlik veya Vehabilik olarak adlandırılan inanç ve yorum sistemine dayanmaktadır. Öncelikle selef, kelime anlamı olarak “Bir görevde, bir makamda kendinden önce bulunmuş olan kimse, öncel” anlamına gelmektedir. İslami literatürde ise, “En hayırlı nesil; benim dönemimde yaşayanlardır. Sonra onları izleyenler, sonra onların ardından gelenlerdir” mealindeki hadiste; “en hayırlı nesiller” oldukları haber verilen, İslam tarihindeki ilk üç kuşağa (Sahabeler, Tabiin ve Tebe-i Tabiin) *Selef-i Salihin* denir. Hazreti Muhammed'in arkadaşları (sahabeler) ve sahabeleri gören nesle (tabiin) ve tabiini görenlerin (Tebe-i Tabiin) davranışlarını ölçü kabul edenlere “Selefî” denmektedir. Selefîlik ise; İslam'ı, Selef-i Salihin'in anlayıp yaşadığı gibi yaşama arzusunun sonucu olarak ortaya çıkmıştır. “Din ve dinin anlaşılması açısından ne varsa bütün bunların Hz. Muhammed ve selefler tarafından ortaya konulduğu, bunların

¹⁶³ Alkan, *El Kaide'den İŞİD'e*, 89.

yorumlanmaması gerektiği ve aksi bir durumun dinde ‘bid’at’ çıkarmak olacağı” ilkesine dayanmaktadır.¹⁶⁴

Temellerini İslam’ın ilk temsilcilerinin yaşam tarzlarına dayandıran Selefilik/Vehhabilik, öze dönmeyi kabullenmekte ve bunun haricindeki yorumları reddetmektedir. Dar anlamda, Kuran ve Peygambere geri dönüş yapmak anlamında kullanılsa da, geniş anlamda “tevil” ve yorumu reddederek İslami birikimleri kabul etmeyen bu anlayış, insan faktörünü yok saymaktadır. Mantık ve akıl yöntemlerinin İslam’a sonradan dâhil edildiğini iddia eden mezhep düşünürleri, sahabe ve tabiinin bu yöntemleri kullanmadığını öne sürmekte, bu sebeple düşünce ve aklın kabul ettiği her şeyi reddetmektedirler. Dolayısıyla kendilerini Selef olarak tanımlayanlar, Selefiligi; “İslam dinini sahabe dönemindeki gibi saf haliyle kabul etmek, bidat ve tahrifatlardan, eski medeniyetlerin kalıntılarından ve sonrada ortaya çıkan fırkaların görüşlerinden uzak kalmak” diye tarif ederler. Böylelikle Selefilik, değiştirmeyi, dönüştürmeyi vaat ederken İslam’ın ilk zamanlardaki “saflığına” ve özüne mutlaka geri dönülmesi gerektiğini ifade eder. Öze geri dönülürken gerekirse zor kullanılabileceğine de savunmaktadırlar. Selefilğin bu özelliği nedeniyle dışlamaya ve radikalleşmeye yatkın bir yorum olduğu değerlendirilmeleri yapılmaktadır.¹⁶⁵

İŞİD ve atıf yaptığı *el-Vela vel-Bera* kavramları Kur’an’daki bağlamlarından kopararak bir doktrin haline getirilmiştir. Bu doktrin özellikle İŞİD ve Vehhabiliğin yorumlama şekli ile okunduğunda : ‘Allah’ın yolundan gidenler ile (Gerçek Müslümanlar) sonuna kadar dost olun ve dayanışma içinde olun. Ama bunların dışında kalan her kim olursa olsun onları dışlayın, onlar ile bağlarınızı kesin, kendinizden uzak tutun ve onları tekfir ederek kâfir ilan edip onlara karşı cihat ilan edin’. İŞİD bu doktrini çok iyi kullanmaktadır; ‘Benim yolum tek gerçek yoldur’ diyerek kendisi dışındaki tüm dini yorumları dışlamaktadır. İŞİD, bu mekanizmayı (tekfir etmek) daha çok “Rafizîler” olarak damgalayıp lanetlediği Şii ve Aleviler için kullanmaktadır. Ayrıca İŞİD tarafından dinden çıkmakla suçlanan Şiiler, Nusayriler, Aleviler, Dürzîler ve Yezidiler; kâfir kabul edilen Hristiyanlık ve Yahudilik gibi tek tanrılı dinlerden aşağı görülmekteydiler. İŞİD, özellikle Şiilere olan nefretini eyleme dönüştürmektedir.¹⁶⁶ Örgütün anlayışına göre; Şii mezhebinden olanlar Allah ile Müslüman arasında aracı yerleştirmekte, 12 imama ve Hz. Ali’ye de dua etmektedirler. Dolayısıyla örgüte göre Şii

¹⁶⁴ Sarkan Salman Abubaker “İŞİD’in İdeolojisi: Cihadi Selefilik”, *Lectio Socialis Research Article*, 4/2 (2020), 101.

¹⁶⁵ Abubaker “İŞİD’in İdeolojisi: Cihadi Selefilik”, 102.

¹⁶⁶ İŞİD’in Şiilere yönelik yaklaşımları için bk. Hanfî Şahin “Dabiq Dergisi Bağlamında İŞİD’in Şiilik Algısı”, *Turkish Journal of Shiite Studies* 1/2 (2019), 183-214.

mezhebine bağılı olanlar Allah’a karşı çıkmaktadır ve kâfirlerle aynıdır, öldürölmeleri şarttır. Ayrıca İŞİD aynı sebepten ötürü, yani Müslömanların Allah’a ibadet ederken, ölmüş kişileri aracı tutarak dua etmelerinden ve bunun şirk olduğuna inanmalarından dolayı Irak ve Suriye’de işgal ettiğı yerlerdeki bütün türbeleri yıkmakta idi. İŞİD’in hayata geçirdiğı bu eylemler ve Şiilerin öldürölmesi, düşönceleriyle kendi zamanında ilgi odağı olan Abdulvehhâb döneminde de gerçekleştirilmiştir.¹⁶⁷

Vehhabilik-Suudi ittifakının diğör cihatçı örgötlere yol gösterici olan mirası şuydu: Din için kadın, çocuk, yaşlı ayırt etmeksizin öldürmek; yağmalamak; ganimet düşöncesiyle cihat seferberliğı; kuralları çiğneyenlerin kolaylıkla mürtet sayılıp öldürölmesi; keyfi cezalar; korku salarak kentleri işgal etmek; bidat merkezi kabul edilen yapıları yok etmek; kendinden olmayanı mürtet, yani kâfir ilan etmek; belirgin bir Şia karşıtlığıdır.¹⁶⁸

Günöümüz literatüründe, özellikle El-Kaide ve İŞİD gibi terör örgötlölerinin ideolojileri “cihatçı” sıfatını almaktadır. Hatta batılı kaynaklar “cihadistler” olarak damgaladığı İŞİD’in ideolojisini ise “Cihadi Selefilik” olarak değörlendirmektedirler. Selefilik ile Cihadi Selefilik her ne kadar dinin kaynakları konusunda aynı paydada yer alsalar da, yorumlama ve pratikte bir ayırım içerisine girmişlerdir. Bu sebeple İŞİD’in ideolojisini daha iyi anlayabilmemiz için, iki grup arasındaki farklılıkları açıklamamız gerekmektedir.¹⁶⁹

Selefiler, eylemden çok inanç ve inancın saflığını önemserken; Cihadi Selefiler ise eylemi ön planda tutmaktadır. Selefilerin ilgi odağında saç, sakal, bıyık, peçe gibi şekle taalluk eden konular ya da bidatler varken; Cihadi Selefiler devlet, cihat, şahadet gibi unsurlara önem vermektedir. Cihadi Selefilik’in İslam’ın cihat ile egemen olacağını düşönen kişilerden meydana geldiğini belirtilmektedir. Selefiler yönetime karşı savaş ve mücadeleyi uygun bulmaz, haricilik olarak tasvir eder. Örneğın; “Ahmet b. Hanbel’in işkence görmesine rağmen Abbasi imamlarının arkasında namaz kılması”. Cihadi Selefilik ise iktidarların kişilikten öte eylemlerine bakmaktadır. Örneğın “İbn Teymiyye’nin Moğol idaresine karşı mücadele fetvası.” Başka bir ifade ile Selefiler namaz kıldığı sürece iktidara bağılılığını korurken; Cihadi Selefiler ise başkanın karar ve icraatlarının İslami olup olmadığını ön planda tutmaktadırlar. Selefiler gayrimeşru bir lider tarafından yönetildiğinden sıcak cihada mesafeli dururlar, İslam âleminin selef akidesi üzerine buluşmasına çalışırlar. Cihadi Selefilik ise “Üsame b.Ladin ve Eymen ez-Zevahiri ile büyük bir sapma yaşamıştır, bu yüzden de cihadi şeyhler tarafından

¹⁶⁷ Abubaker, “İŞİD’in İdeolojisi: Cihadi Selefilik”, 106.

¹⁶⁸ Fehim Taştekin, *Karanlık Çöktüğünde İŞİD: Din Adına Şiddetin Dünü ve Bugünü* (İstanbul: Doğan Kitap 2016), 35.

tenkit edilmiştir; yeterli delil olmadığından yöneticileri ve âlimleri küfürle suçlamıştır; halkı Müslüman olan ülkeleri çatışma alanına dönüştürmüştür.” Selefilere Filistin, Keşmir ve Çeçenya cephesinde savaşmayı meşru liderin izni olmadığı gerekçesiyle reddederken; Cihadi Selefilere bu bölgelerde cihadın dışlanamaz olduğuna inanmaktadırlar.¹⁷⁰

Günümüzde dini referans alan terör örgütlerinin “Batı bizi eziyor, onun maşası olan tağut, yani yalancı İslamcılar da onlara işbirliğine gidiyor” yorumu ve “Dar-ül Harp” olarak isimlendirilen bu ülkelerde sivillerin dahi katledilebileceğinin değerlendirilmesi, çok sayıda Müslüman’ın öldürülmesine sebep olmaktadır. IŞİD örneğinde, Irak ve Suriye’de hâkimiyetleri altına almış olduğu bölge dışında, her hangi bir Müslüman devlet yoktur ve dolayısıyla nüfusunun çoğunluğu Müslüman olmakla beraber onlara göre kâfir olan devletlerde de pekâlâ eylem yapılabilmektedir. Böylece kâfir olarak varsaydıkları nüfusun çoğunluğu Müslüman ülke halklarını da meşru bir hedef haline getirmektedir. Dinî düşünce ile hareket eden terör örgütlerince "cihat" kavramı ve bu kavramı tanımlayan semboller de çokça kullanılmaktadır. Örneğin, Hz. Muhammed döneminde kullanılan *râye* isimli bayrağın siyah olması sebebiyle, Abbasilerden bugüne cihat bayrakları siyah olmuştur.¹⁷¹

Bugün cihat iddiasını ortaya atan el Kaide’den IŞİD’e kadar her ne kadar örgüt varsa, hepsi aynı geleneğe bağlı kalarak siyah bayrak kullanmışlardır.¹⁷² IŞİD’e benzer bazı terör örgütleri, siyah bayrağa ek olarak Hz. Muhammed’in mührü olarak gösterilen işareti de kullanmaktadırlar. Hz. Muhammed yabancı devlet liderlerine mektup yazacağına, onların mühürsüz mektupları dikkate almadıkları hatırlatıldığı ve bu sebeple bir mühür hazırlandığı belirtilmektedir. Literatürdeki bilgilere ve mektuplardaki baskılar incelendiğinde, mührün alt kısmında “Muhammed,” orta kısımda “Resul” en üst kısımda “Allah” sözcükleri yazıldığı görülmektedir. IŞİD’in bayrağının üst tarafındaki satırında kelime-i tevhidin “Lâ İlâhe İllallah” şeklindeki ilk bölümü, alttaki halkada da ikinci kısmı, yani “Muhammedun Resulullah” ifadesi yer almaktadır. Bu halka, Hazreti Muhammed’in mührünün oraya kopya edilmiş halidir.¹⁷³

IŞİD, öğrenen bir organizasyon olarak El-Kaide’nin ideolojisini ve örgütlenme tarzını faaliyet yürüttüğü coğrafyanın tarihi, sosyal, kültürel ve siyasi koşullarını da dikkate alarak yeniden üretmiştir. Bu itibarla IŞİD’in ideolojisinin dini ayağını El-Kaide’de olduğu gibi

¹⁶⁹ Abubaker, “IŞİD’in İdeolojisi: Cihadi Selefilik”, 106.

¹⁷⁰ Taştekin, *Karanlık Çöktüğünde IŞİD*, 40; Abubaker “IŞİD’in İdeolojisi: Cihadi Selefilik”, 107.

¹⁷¹ Abubaker, “IŞİD’in İdeolojisi: Cihadi Selefilik”, 107.

¹⁷² <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/959177-bu-bayrak-maalesef-bir-tasarim-saheseridir>
Erişim: 07.04.2021.

Selefi düşünce; siyasi ayağını ise Baasçılık ideolojisi oluşturmaktadır. Bu itibarla IŞİD'in Selefi-Cihadi düşünceyle Baasçılığın bazı temel düşüncelerini sentezleyerek kullandığı söylenebilir. Zira Baasçılık özünde, "Arap halklarının sömürge durumundan, yolsuzluklardan ve kirli ilişkilerden arınarak yeniden dirilmesi" fikrini benimseyen bir siyasi harekettir. Baasçıların, İslam'ın Arapların ustun değerleriyle birlikte yeniden dirilebileceğine/hayat bulabileceğine dair görüşleri vardır. Hem Selefilik hem de Baasçılığın geçmişe/altın çağa dönerek yeni bir başlangıç yapma vizyonları vardır. Her ne kadar Selefilik Arap olmayanları da kabul ederek Baasçılığa göre daha kapsayıcı olsa da, devletin küçük elit bir grup ta rafından yönetilmesi noktasında Baasçılıkla aynı görüşleri paylaşmaktadır.¹⁷⁴

IŞİD'in Selefilik ideolojisi, bütüncül ve ulusal coğrafyaları aşan bir ümmet vaadini taşımakta, İslam'ın tam manasıyla yaşandığı bir coğrafya (Dar-ul İslam) düşlemekte ve ezilmiş Müslümanlar için İslam'ın altın çağına referansla yeni bir geleceğe işaret etmektedir. IŞİD ideolojisini, halifelik, ulul-emre itaat, fetihçilik, cihat, cariyeleştirme, tekfir gibi tarihi ve siyasi kavramlara referanslar vererek beslemektedir.¹⁷⁵

Ancak, IŞİD, ideolojisini geliştirirken ayet ve hadisleri kendi varlığını ve hareket tarzını meşru kılacak şekilde yorumlayarak bir anakronizme yol açmaktadır. Bu çerçevede IŞİD üç şekilde bir hareket tarzı izlemektedir.

- *Birincisi*, ayet ve hadisleri "parçacı ve zahiri" subjektif yorumlarla okumaktadır.
- *İkincisi*, "subjektif yaklaşımlarla oluşan görüş ve düşüncelerini mutlak hakikat olarak kabul etmekte ve sunmaktadır.
- *Üçüncüsü* ise "mutlak hakikat" olarak ileri sürdükleri yegâne yorumu inkâr eden bütün Müslümanları ve gayrı Müslümleri "öteki ve kâfir" ilan ederek öldürülmelerinin vacip olduğunu savunmaktadır¹⁷⁶

Bu bağlamda IŞİD Selefililiği'nin hem Ortadoğu bölgesinde, hem de Müslümanların yaşadığı ABD ve Avrupa gibi ülkelerde *hızla yayılmasının bazı nedenleri* vardır. Bunlar Ebrari'nin tespitleri çerçevesinde şöyle sıralanabilir:

- El Kaide bağlantılı örgütlerin bir ideolojisi olan Cihadi-Selefilik, IŞİD tarafından çok farklı şikâyetleri, ezilmişlikleri ve öfkeleri birleştiren bir çatıya dönüştürülmüştür.

¹⁷³ Abubaker "IŞİD'in İdeolojisi: Cihadi Selefilik", 108.

¹⁷⁴ Alkan, *El Kaide'den IŞİD'e Din Şiddet ve Terörizm*, 174.

¹⁷⁵ Alkan, *El Kaide'den IŞİD'e Din Şiddet ve Terörizm*, 174.

¹⁷⁶ *DİB DAİŞ'in Temel Felsefesi ve Dini Referansları Raporu*, 17.

- IŞİD Selefiligi, hem geçmişe referans vererek tarihsel bir kimlik kurma aracı haline getirmiş, hem de iç savaş ve işgallerle karmaşıklaşmış Ortadoğu coğrafyasını “dostlar” ve “düşmanlar”, “hakiki inanlar” ve “mürtetler” olarak kolayca ikiye bölen bir harita oluşturabilmiştir.
- Sünniler karşısında Alevi ve Şiileri düşman ilan ederek Sünnilerin günlük hayatın içinde sürekli karşılaştığı kişilere karşı mobilize edebilmiştir. Bu sayede, Batı dünyasının savaş araçları karşısında kendisini güçsüz ve çaresiz hisseden halklara hemen sosyal çevresinde ulaşabilecekleri ve intikam alabilecekleri düşmanlar yaratabilmiştir.
- Siyasetten ve iktidardan uzak durmayı tercih eden tasavvufi yorumlara karşı, Selefilğin devlet iktidarını hedefleyen dini anlayışa sahip çıkması IŞİD’i bulundukları ülkelerin yönetimlerince dışlanan ve ezilen halkları nezdinde popüler hale getirmiştir.
- IŞİD Selefilğinin gerektirdiği bir davaya adanmışlık, partizan ve militan toplumlar yaratmak konusunda etkili bir araç olmuştur.¹⁷⁷

2.1.1. Selefilik

Mezheplerin kurulması ve kurumsallaşması ve ardından ‘Sünnilik’ ifadesinin mezhepleri de kapsayan daha genel bir ifade halini alması dolayısıyla ‘Sünni Selefî’ tanımı Selefiler tarafından daha muteber görülmüştür. Selefiler ‘ehli hadis’ olarak da isimlendirilir. ‘Önceki’, ‘öncü’ anlamına gelen ‘Selefî’lik ile İslam dininin, peygamber, halifeler (özellikle ilk üç halife) ve arkadaşlarının (sahabe ve tabiin) hayatlarındaki uygulamalara bakılarak yaşanılabilceği savunulur. Yani Selefiler, dini yaşamak için öz kaynağından (Kuran) ziyade peygamberden sonra oluşturulan ve uygulanan kaynakları referans alırlar. Selefilikteki kadar baskın olmasa da egemen olan genel İslami yaklaşımın da dayanağı ve kaynağı aslında aynıdır. İslam tarihi diye bilinen tarihin de bu anlayışın tarihi olduğunu söyleyebiliriz. IŞİD Selefî cihatçılığın uyguladığı pratiklerin, örneğin kendileri dışında herkesi ‘kâfir’ görmeleri, ‘kâfirlerin kanlarının, mallarının ve kadınlarının kendilerine helal’ olarak bilmeleri, savaşarak ‘fethettikleri’ bir bölgede yaşayanların hepsini esir saymaları, bunlardan erkekleri köleleştirmeleri, kadınları cariye yapmaları ve bunların tecavüz ve satma ya da hediye etme hakkını ellerinde tutmaları, kendi içlerinde bile en ufak dini yaklaşım farklılığını tekfir etmeleri -yani küfür sebebi görmeleri ve kâfir ilan etmeleri-, tekfir ettikleri kişiler olan mürtetleri yani dinden çıkmışları öldürmeleri, namaz kılmayan Müslümanı öldürmeleri,

işkence yapmaları, recm etmeleri yani taşıyarak öldürmeleri gibi onlarca insanlığa karşı suç olarak tanımlanabilecek tüm uygulamaların, Buhari-Müslim'den Müsned'e kadar muteber ve sahih Sünni kaynaklarda, Emevilerden Osmanlıya kadarki İslam tarihinde çeşitli dayanakları vardır. Bir diğer deyişle Selefiler İslami kaynaklardan kopuk değildir, tam tersine iktidarlaşmış İslam'ın tamamına sahip çıkarlar. Yine belirtmek gerekir ki mezhepler basit fıkıh farklılıklarından değil siyasi ayrışmalarla doğmuştur. Sünnilik/Selefilik ve Şiilik/Alevilik her ne kadar sadece iki ayrı yaklaşım, yorum ve taraf olarak ele alınıp tarihsel bağlamı göz ardı edilse de Muaviye ve Yezit'le beraber savaşı ve kendini ifade eden eğilim Sünniliği/Selefiligi oluşturmuş, Ali ve Hüseyin'le beraber savaşı ve kendini ifade eden eğilim Şiiliği/Aleviliği oluşturmuştur.¹⁷⁸

Selefiyye ya da *Ehl-i Hadis* ta başından beri kendisini Ehl-i Sünnet'in yegâne temsilcisi olarak görmüştür. *El-fırkatü'n Naciye* kurtuluşa eren topluluk), *ehlü'l-istikâmet* (doğru yolun mensupları) veya *et-tâîfetü'l-mansûra* (ilahi yardımı hak etmiş grup) isimlerini de aynı sebeplerle kendisine uygun bulup kullanmıştır. Hadislere tâbi olarak dini yaşadıklarını ifade eden *ehlü'l-eser* ve *ehlü'l-ittiba* sıfatları da bu akımın kullandığı diğer adlardır. Selefiyye'den olmayan Hanefiler, Eş'arîler, Şîîler, tarikat sâiki sufiler ve diğer müslüman fırka ve akımların mensupları ise *ehl-i bid'at* dâhilindedirler, tebliğ ve davete muhtaç olarak görülürler.¹⁷⁹

İŞİD'in de etkilendiği en önemli akım olan Selefiyye anlayışına göre *iman*; tasdik, ikrar ve amel üçlüsünün bütünleşmiş hâlidir. Doğrudan bir ilişki bulunduğu dolay amellere göre iman artar veya eksilir. Amelsizlik ya da büyük günah ısrarı imanı tümüyle yok edip kişiyi küfre sürükleyebilir. O zaman iman gider; geriye sadece kişinin İslam'ı (müslümanlığı) kalır. Yani imansızlığı onu dinden etmez. Can ve mal dokunulmazlığı devam eder. Dolayısıyla iman ile İslam ayrı şeylerdir.¹⁸⁰

İŞİD'in diğer grupları kolaylıkla reddetmesine neden olan ve onları içine kapanık bir yapı haline getiren hususların başında gelen bazı görüşleri arasında Allah'ın zatına ve tüm sıfatlarına Kur'an ve hadislerde haber verildiği üzere inanmak ve müteşabih ayetleri ve haberi sıfatları te'vil etmeden, yorum yapmadan bu tür nasları olduğu gibi kabul etmek lazımdır. *El-velâ*, yani müminleri dost edinmek, *el-berâ*, yani imansızlardan uzaklaşmak ve onlara düşmanlık göstermek akidevî esaslardandır. Siyasi, kelâmi mezhepler, tarikatler gibi bid'at odaklarından ve onların fesatlarından *el-velâ* ve *el-berâ* prensibi icabı sakınmak gerekir.

¹⁷⁷ Ebrari, "İŞİD çerçeve Metni", 36-37; Alkan, *El Kaide'den İŞİD'e*, 175.

¹⁷⁸ Ebrari, "İŞİD Çerçeve Metni", 34.

¹⁷⁹ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 56.

Nasihat ve ikazın yanısıra onlarla her sahada mücadele etmek asli görevlerdendir. Dini deliller olan kitap, sünnet, sahâbe sözü ve ameli, her hâlükârda, ancak mecburiyet durumunda başvurulabilecek akli delillerden önce gelir. Şer’i delilleri idrak edemeyecek durumda olanların mezhebi yoktur. Onlar âlimlerin fetvalarıyla amel etmelidirler. Yöneticilere mümin kaldıkları sürece itaat vaciptir. Onlar fâsık olsalar dahi arkalarında namaz kılmaya devam edilmelidir.¹⁸¹

Selef, selefiyye ve selefilik; son dönemin güçlü kavram ve imgeleridir. Bunların kullanımındaki hatalar bir kenara bırakıldığında selef, ilk dönem Müslümanların kullandığı bir kavramdır; selefiyye, ‘geçmiş insanlar, soy, fazilet ve ilim bağlamında önce gelip geçenler’ anlamına gelir ve “Sahabe ve tabiîn mezhebinde bulunan fakih ve muhaddislerin yolu” olarak anlaşılmaktadır. Selefiyye ekolü, *ehlüssünne*, *ehlülhadis* ve *s-sünne* ve *ehlülhak* şeklinde sıfatlarla anılırlar. Muhalifleri ise onları *Eseriyye*, *Haşviyye* ve *Müşebbihe* diye betimlemiştir. Modern bir ideolojiyi imleyen Selefilik kavramı ise nass merkezli anlayışla selefiyyeyle ortak olmakla beraber ondan farklı bir yapıya sahiptir. 18. yüzyılın başlarında günümüz Suud Krallığı’nın ideoloğu olan Muhammed b. Abdülvehhâb (ö. 1792) geleneği bir kenara bırakan ve öze dönüş çerçevesinde bir hareketle İslam’ın başlangıcındaki saflığa ulaşmaya ve bu yolda gerekli olan bidatlerle savaşmayı benimsemeye Allah’tan başka ilahların reddedilmesidir. Gerçek tevhit ise, Allah’ın emirleri ve Peygamber’in sünneti dışında emir ve yasak tanımayarak Peygamber devrinde olmayan her şeyi, bidat ve tevessülü terk ederek Allah’ı birlemek manasına gelen tevhid-i amelîdir.¹⁸²

Selefiyye’nin öne çıkan özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

Selefi-Vehhabî mezhebi anlayışa göre iman; tasdik, ikrar ve ameldir. Artar ve eksilir. Allah’ın zatına ve tüm sıfatlarına Kuran ve hadislerde haber verildiği üzere inanmak gerekir. Müteşabih ayetleri ve haberi sıfatları te’vil etmek caiz değildir. Tevhidin ru- bûbiyet, uluhhiyet ve amel ile ilgili boyutları vardır. Allah’ın birliği tasdik edilirken tüm bu boyutların hep beraber eksiksiz bulunması gerekir. Bu hususta fikri ve ameli eksikliği olan kişi şirk koşmuş olur; dolayısıyla küfre girer ve tekfir edilir. Büyük günahları işleyen kişi de kâfir olur. Ama bu küfür onu dinden çıkarmaz. Şirk ve küfür hiçbir nedenle müsamahayla karşılanamaz. Sırf müslümanlardan sadır oldu diye şirk ve küfür hükmünü vermeyi ertelemek veya bu konuda bazı makul mülahazalarla gevşeklik göstermek irca manasına gelir ki, bu durum

¹⁸⁰ Bk. Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 57.

¹⁸¹ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 56.

¹⁸² Adnan Demircan, *Çağdaş İslami Hareketler ve Şiddet Sorunu* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2015), 64-66.

bidatçı Mürcie fırkasının bir uygulamasıdır ve sakınılması gerekir. El-vela, yani müminleri dost edinmek ve *el-bera*, yani imansızlardan uzaklaşmak ve onlara düşmanlık izhar etmek akidevi esasların en mühimlerindendir. Kitap, sünnet, sahabe sözü ve ameli gibi nakli deliller, akli delillerden önceliğe sahiptir. Doğrudan bu delillere değil de Hanefilik, Eşarilik, Şiilik gibi fıkhi, kelami ve siyasi mezheplere tabi olmak şeni bidatlardandır. Şer'i delilleri idrak edemeyecek durumda olanların mezhebi yoktur. Onlar âlimlerin fetvalarıyla amel etmelidir.¹⁸³

İslam düşünce tarihinde şiddetin temel besleyenlerinden birinin iman-amel" bütünlüğünü savunan görüşler oluşturmuştur, oluşturmaktadır. Haricler, Mutezile Ehl-i hadis-selefiyyede bu bütünlük savunulsa da özellikle Haricilik ve Ehl-i Hadis-Selefiyye çizgisinin bu görüş, zamanla şiddetin kaynağı haline gelmiş/getirilmiştir. İmanın; tasdik, ikrar ve amel olarak üçlü boyutuna aynı anda atıf yapılan tanımlamalar her zaman bir zihniyet olarak Haricîliğe bir geçit zemini olarak işlevsel olmuştur. Bilindiği üzere Haricîlik'te amel imanının bir parçası olarak görüldüğü için bir Müslümanın amel konusundaki eksikliği ya da günaha bulaşmış olması hali teorik olarak onun küfür ile itham edilmesine kapı aralamaktadır. Aslında bunun toplumlarda açtığı yara düşünüldüğünden fazla olacaktır. Çünkü ameller konusunda eksikliği olmayan neredeyse bir Müslümanı tasavvur etmek gayri kabildir. Bunun için bu anlayışın yumuşatılması gereği kendiliğinden ortaya çıkacaktır. İşte İbn Teymiyye bu konuda adeta yumuşatıcı olarak refere edilecektir. Onun *küfrün lâ yenkul 'ani'l-mille* (dinden etmeyen küfür), *küfr dîn küfr* (küfrün aşağısındaki küfür), *Zulm dîn zulm* (zulmün aşağısındaki zulüm), *fisk dîn fisk*¹⁸⁴ (fasıklığın aşağısındaki fasıklık) gibi teolojik temelli kavramların gündeme taşınmasıyla ihtiyaç duyulan geçişin veya en azından yakınlaşma ve benzeyişin önü alınmaya çalışılmıştır. Küresel cihat fikrinin bir ürünü olan IŞİD tekfirci tutumunda haddi aştığı ve savaşımını gayrimüslim ve zalimlere değil de İslamcı yapılara ve müslüman kitlelere karşı yürüttüğü gerekçesiyle başta El-Kâide olmak üzere Cihadî Selefi oluşumlar tarafından Haricilik ile itham edilmektedir.¹⁸⁵

Müslüman toplumun ilk formunun aktörleri olan ilk üç nesle referans olan selefin (öncekiler, önceden gelenler) dinî anlayış ve yaşantısını ifade eden Selefiyye'den farklı olarak Selefilik, altın çağ tanımına dayanan ve zamandışı bir din yorumunu benimseyen ihya hareketi olarak ortaya çıkan modern bir anlayıştır. Onun zamandışı yorumu, durağan, hareketsiz bir dünya görüşü olarak biçimlenir. Böylece tarihin paranteze alınmasıyla aynı zamanda hayatın

¹⁸³ Mehmet Ali Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslâmî Hareketlere Olan Etkisi", *Tarihte ve Günümüzde Selefilik* (Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı 08-10 Kasını 2013, İstanbul) içinde, ed. Ahmet Kavas (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014), 486.

¹⁸⁴ İbn Teymiyye, *Mecmû'ü'l-fetâva*, 7/327.

getirilerine dair yeni yorumları ve ilerleme esaslarını (bidatleri) red şeklinde tutumlar ortaya çıkar.¹⁸⁶ “Çağımızın Selefilğinde bidatler, felsefe, kelim ve rey hakkındaki menfi kanaatler yüzyıllar öncesinin aynısıdır. Çağdaş selefi akımlarından birinde, bidatlerin ortaya çıkış nedenlerinden biri olarak aklın hakemliğinin kabul edilmesi, felsefe kitaplarının mütalaası olarak gösterilmektedir.” Tarihin paranteze alınması, soyut bir ümmet vurgusu ve kültürden arındırılması bağlamında kültürsüzleşmeyi beraberinde getirir. Bu nedenle “selefi anlayışlarda şeriat ve yasa üzerinde” kesin bir vurgu söz konusudur. Çünkü burada “şeriat, kültürün yerini tutmaktadır.” Tarihin akışının durdurulması ise savaşçı bir söylem üretmenin hatta nefret ve şiddet söylem ve pratiğinin münbit toprağını sunacaktır. Böyle bir dünya hakikat tekelciliği ve hınç, dışlayıcı bir dil ve şiddete varan ayrımcı bir davranış kodu doğuracaktır. Bu ikili söylem, şimdinin lanetlenmesine ya da geniş bir açıdan bakıldığında zamanın şimdi kipine odaklanan ve geleceği de ekleyen modernizme karşı çıkmaya ve geçmişe odaklı yaşamaya yönlendiren bir pratikler manzumesi üretir; dahası, şimdi, hayat anlamına gelir ki hayatın olumsuzlanması şiddeti ve ölümü pratik kodlara taşıdığı gibi insanı da nesneleştirme nedeni üretir.¹⁸⁷

Selefilik ideolojisi çağdaş siyasal gelişmelerle ilişkilidir ki bu bağlamda konuya yaklaşan bir yorum şöyle bir izah ortaya koymaktadır: “1980’ler açıkça Batı’nın Cihadi dediği benim ise Devrimci Selefilik dediğim Selefilğin doğuş yıllarıdır. Afgan cihadı 1992 ilkbaharında sona geldiğinde, mücahitleri yeni yerler beklemekteydi. 1992 Bosna ve 1995 yılı sonların da Tacikistan Çeçenistan yeni cephele oldu. 1990’lardan itibaren, terör örgütleri ve ideologlar Müslüman genç nesillere İslam’ın bu yorumunu yaymak için interneti ustaca kullandılar.”¹⁸⁸ Selefilik, homojen bir yaşantıya dayanan kabilevî modelin odaklandığı ve buna yönelik sağduyunun etik model olarak alındığı kabilevî toplumsallık biçiminin başatlığında biçimlenen bir din yorumudur. Bu tekilliğin yüceltilmesi ise, altın çağ nosyonu, nassa bağlılık tutumuna dayanan üstünlük duygusuyla mümkün olmaktadır. Selefilğin tarihsel gelişimine bakıldığında, 1970’lere kadar ıslahatçı bir yaklaşımla hurafelerden arındırılmış din gibi bazı talepleri olan bir akım iken “yetmişli yıllarda bir taraftan İslami hareketin kendi içinde bölünmesi, diğer taraftan Suudi selefilğin İslamcılar üzerindeki etkisi daha öncesinde bilinmeyen yeni selefi grupların doğmasına neden olmuş” ve bu yeni oluşumları öncesinden

¹⁸⁵ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 68, 73.

¹⁸⁶ Sevinç, *Terör Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 248.

¹⁸⁷ Mehmet Zeki İşcan, *Gelenekten Geleceğe İslami Düşüncede Yenilik* (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2015), 60-61, 73, 75.

¹⁸⁸ Demir, “Selefiler ve Selefi Hareketi”, 10; Büyükkara, *Çağdaş İslâmî Akımlar*, 71-74.

ayırır temel sosyolojik farklılık, öncekiler için selefilik bir kimlik konusu değilken “yetmiş sonrası yeni selefi gruplarda ‘selefilik’ ana kimlik ve hatta tek kimlik” olmuştur.¹⁸⁹

Selefi renkleriyle el-Kaide’ye ilişik yaşayan bir düşünceyle başlayıp Irak’ta bölgesel bir zeminin oluşmasıyla bağımsız bir örgütlenme olarak şekillenmiş olması nedeniyle Daiş, Irak’ın Amerika tarafından işgali ve sonrasında -2003’ten itibaren- ortaya çıkan Şii-Sünni - yani mezhepçilik- çatışması, siyasal iktidarın parçalanması, bölgesel örgütlenme gibi unsurlar dikkate alınmadan anlaşılamaz. İşgal sonrasında yapılan mezhepçi temizlik ve çoğunluğu Şii olan bölgede Sünnilere yönelik eziyetler, sonrasındaki pratikleri şekillendiren önemli faktörlerdendir. Bu mezhep kavgası, 2014 yılında Irak ordusunun bir konvoyunun durdurulmasından sonra namaz kılınmasını emreden tutumda belirgin bir süreklilik taşır: Cihatçıların araçlardan indirdikleri askerlerden namaz kılmalarını istemelerinin nedeni, konvoyda bulunan ve farklı namaz kılacak olan Şii’leri tespit etmektir. Bazı askerler Sünniler gibi kılmaya çalışsa da onları da farklı hareketleri -hataları- ele verir ve Şii oldukları tespit edilenler hemen orada infaz edilir.¹⁹⁰

Irak’taki siyasal tutum, Sünnilerde dışlanmışlık ve marjinallik hissi, yabancı bir işgalci gibi davranan ordu imgesi, kendisine yabancılaşan bir siyasal ve askerî devlet modeli, rüşvet, karaborsa ve yolsuzluğa batmış bir ilişkiler ağı vb. olumsuz duygu, düşünce ve tutumların oluşmasına neden olmuş ve nihayetinde yerel iktidarlar çerçevesinde bağımsız örgütlenmelere yönelinmiş ve buna izin veren yapılarla da iş birliğine gidilmiştir. Bu tür hoşnutsuzluklardan ve otorite boşluğundan faydalanan el-Bağdadî, bölgede hızlı bir yayılma fırsatı bulmuş ve sonuçta kurmak istediği devletin gelecekteki başkenti olarak seçilen Musul alındıktan sonra 29 Haziran 2014’te “halife” olduğunu ilan etmiştir. Onun bu askerî başarısının arkasında hem Irak askerlerinin -özellikle üst rütbelilerin- kendisine katılımı hem de o saldırdığında ordunun içinde bulunduğu çöküntü etkili olmuştur; çünkü o saldırdığında “büyük bir bölümü firar eden, motivasyonu düşük bir Irak ordusunun ötesinde, gırtlığına kadar yolsuzluğa batmış ve Sünni bölgelerde yabancı, zorba bir ordu gibi algılanan Irak ordusu vardı;” böylece örgüt, “Irak siyasi sahnesindeki ‘cemaatleşmeden’ büyük ölçüde” istifade etmiş ve coğrafi ve demografik hâkimiyeti ele geçirdiği bir alan oluştuğunda kendi “devlet”ini ilan etmiştir.¹⁹¹

İŞİD, özellikle Haziran 2014 sözde “hilafet” ilanı ile birlikte bürokratikleşme ve profesyonelleşme yoluna girmiştir. Örgütün temel hedeflerinden biri olan bölgesel

¹⁸⁹ Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 250.

¹⁹⁰ Pierre Jean Luizard, *İŞİD Tuzağı*, Çev. Yasemin Özden Charles (İstanbul: İletişim Yay 2016), 10.

¹⁹¹ Luizard, *İŞİD Tuzağı*, 18-20.

memnuniyetsizlikleri destek ağlarına dönüştürme bağlamında ekonomik rahatlamalar sağlama pratiğinin de gösterdiği gibi askeri, vergi sistemi, yargısı vb. bulunan bir “devlet” olma yolunda ilerlerken yerel aktörlerin -koşullu- desteğiyle hareket etmiştir. Örgütün güçlenmesi iki yönlü desteğe, yani hem küresel hem de yerel aktörleri kendisiyle iş birliğine ikna eden stratejisine dayanmıştır. Dahası, yerel aktörlere yönelik hamleler, yerel aşiretlerle kurulan ittifaklara dayanan bağımsızlık stratejisini güçlendirmiştir ki özellikle el-Bağdadi bu konuda önemli sonuçlar elde etmiştir. İddialara göre “birlikte çalışarak petrol çıkardılar ve petrol kaçakçılığı yaptılar ki bu petrollerin bir kısmı tekrardan Suriye hükümetine satıldı. Yerel aktörlerle ittifak, rejimle hareket edecek bir muhalefet imkânını zayıflatmış ve cepheyi daraltmıştır. Öte yandan yerel aktörlerle kaynak paylaşımı, onlara yönelik tutumun da bir göstergesi olarak işlev görmüştür.¹⁹²

Zerkavi ve el-Bağdadi’nin ortak kabullerinden biri, Bağdat Halifeliği’ni yeniden inşa etmek iken bir diğeri de “geleneksel fetih savaşı yürütüp”, kasabaları, şehirleri ele geçirme ve buralarda “şariat kanunlarını uygulamaya” koyma stratejisidir. Bağdadi’nin kullandığı Bağdat Kemer taktiği, kendisinden önce ortaya konan askerî taktiklerden biriydi. “Bağdat Kemer, el-Zerkavi’nin Bağdat’ı fethetme planının kod adıydı. O şehir merkezini zapt etmek yerine, kemer bölgesini çevreleyen şehirlerin yönetimini bir bir ele geçirerek, başkentle olan bağlantının kesilmesini planladı.” Esasen örgütün genel stratejik hamlesi, üç sacayağına dayanır ki bu, bazı lokal farklılıklarla işleyen genel bir sisteme işaret eder; Söz gelimi yerel karakteristikleri dikkate alan örgütün Libya mücadelesi, merkez yönetiminin “üç katmanlı jeopolitik strateji içinde anlam kazanmaktadır. IŞİD, Irak ve Suriye örneklerinde görüldüğü üzere Libya’da da zayıf devlet yapısını hedef almakta, “şiddetin yönetimi” üzerinden haki-miyet alanını genişletmeye çalışmakta ve oldukça taktiksel ve pragmatik hareket etmektedir. Elbette bunlar, ideolojinin “iktidarın örgütlenmesi ve sürdürülmesindeki” rolüne de yaslanmaktadır.¹⁹³

Zerkavi, stratejisini inşa ederken 2004 yılında Ebu Bekir Naci tarafından yazılan ve Online yayımlanan *Vahşetin Yönetimi* adlı metne dayanmıştır. Özellikle 12 temel ihtiyacın karşılanması üzerinden inşa edilen sistemde Hobbesçu kaostan kurtarmaya yönelik bir düzenleme tercih edilmektedir. Bu bağlamda Naci’nin argümantasyonundaki başlangıç noktası Sykes-Picot ile başlaması, konuyu hangi zeminde tartıştığını göstermektedir. Konuyu parçalanmış ve küçük devletler üreten sömürgeci aktörlerin bozucu eylemlerine dayanarak

¹⁹² Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 312.

¹⁹³ Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 314.

anlatan Naci, analizlerini “halife devletiyle” bağlantılı olarak sürdürür. Onun anlatımında vahşetin yönetimi temelde 12 maddede özetlenirken ortaya konan sistem, teritoryal ve organize bir talebi dile getirmektedir. Sınır koruması, gıda ve sağlık hizmetlerinin temini gibi unsurlar dile getirildiği gibi para aracılığıyla yerel nüfusun iknası ve bütünleştirilmesi (yani te’lif-u’l qulub -8. madde) gibi unsurlar da dile getirilmiştir. Operasyon ve lojistiğin önemini vurgulaması,¹⁹⁴ kuruluş aşamasında teritoryal inşaya verdiği değeri dile getirmektedir. Bu tür geniş bir plan, onun küçük cihadi grupların kendi başlarına ve rastgele hareket etmekten vazgeçme önerisiyle pekişir.¹⁹⁵

Naci, vahşetin yönetiminde iki aşamalı bir stratejiden bahseder: İlki, şiddet, kabalık, korkutma terörizm gibi unsurları içeren yani savaşı (kıtal, vuruşma) dile getiren ve onun cihat olarak tanımladığı kısım, İkincisi ise yerleşik bir sisteme geçildiği yani ilk aşamadan sonra gelen yaşantı dünyasının inşası ki buna da İslam demektedir. Bunları anlatırken söze, ‘ne yazık ki gençlerimiz silahtan uzak kaldığı günden beri savaşın mantığını kavrayamamakta ve cihadi kitaplardan öğrendikleri için şiddetle olan bağını anlayamamaktadırlar’ anlamında bir ifadeyle giriş yapar. Nihayetinde ona göre düşmanın katledilmediği, yurtsuz bırakılmadığı bir yerde cihat başarılı olamaz. Öte yandan yumuşak veya sert davranışa bakmaksızın düşmanın fırsat bulduğunda acımayacağını belirterek sözlerini bağlar. Gerekçelerinin nihayetini, “bu nedenle, onların bizimle savaşmadan önce binlerce kez düşünmelerini sağlamamız gerekiyor” cümlesiyle düşmana yönelik yoruma vardırır. Naci yalnızca kuramsal önermelerle yola çıkmaz, muhakemesini halifeler gibi tarihsel aktörler üzerinden de dile getirir ve onların en müşfik kişiler olmasına karşın şiddetin gerekliliği bağlamında pratikler sergilediklerini ifade eder.¹⁹⁶ Tarih analizini gereklilik (inde’l-hacet) üzerinden ortaya koyar ki özellikle (İslam’ın ilk dönemlerinde yaşanan) ridde olayları onun başat referansıdır.¹⁹⁷

İŞİD, organize bir güç olarak öncelikle vahşice uyguladığı kaba kuvvet, ardından kendi kural ve kanunlarını sert ve tavizsiz bir şekilde uygulamayı içeren yönetim biçimini benimsemiş ve yerel güçlerin sağlayamadığı güvenlik ve ihtiyaçları karşılama işlerini etkili bir şekilde ortaya koymayı hedeflemiştir ki bunların yanı sıra kendisine karşı çıkabilecek güçte yerel bir organizasyonun yokluğu onu alternatifsiz yapmıştır; nihayetinde halk, ona karşı ayaklanmak için düşük motivasyon ve yüksek yılgınlık sergilemiştir. İçeride oluşan kargaşa ve çatışma ortamı, yerel aktörlerden bir ittifak oluşturacak dış müdahalenin de kolayca başarılı

¹⁹⁴ Naci, *İdaratu’t-Teuahhüş*, 17-18, 23.

¹⁹⁵ Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 316.

¹⁹⁶ Naci, *İdaratu’t Tevahhüş*, 31.

¹⁹⁷ Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 317.

olmasını engellemiştir. Bir kasabayı ele geçiren örgüt şöyle hareket etmektedir. Öncelikle cezalandırmalar (el kesme, kırbaçlama gibi) ve infazlar için bir Hudûd Meydanı' (Had cezalarının uygulandığı meydan)" inşa etmektedir. Bu meydan, genelde herkesin gözlem yapabilmesine yönelik bir noktadan tercih edilir. "Daha sonra Şeriat mahkemesini, emniyet kuvvetlerini ve güvenlik operasyon merkezini kurar. *Hisbe* olarak bilinen şeriat polislerinin görevi sadece şeriatın uygulanmasıyla sınırlı değildir, aynı zamanda pazar yerinin düzenlenmesi de dâhildir, bu polis gücü şehir merkezlerinde daha aktiftir." Vilayet (ve ona bağlı kasabalardan oluşan) sistemi tercih eden örgüt, fiili olarak Rakka ve Musul'u başkent olarak görür.¹⁹⁸

Örgüt, kendisine bağımlı kılma ve korkuyla itaat sağlamaya yönelik pratikler sergilemektedir ki kendisine bağlı uyuyan hücrelerin bulunması, etkin olduğu yerlerde gizlenmesi gibi taktikler, onu görünmez bir güç ve korku kaynağı yapmaktadır. Öte yandan ondan silah, mühimmat ve yiyecek yardımı alım herkesin liderlerine rapor vermek ve "haftada belirlenmiş bir süre boyunca hizmet etmek" zorunda olması, bağımlılık üretme taktiklerinden biridir. Bu durum fert bazında geçerli olduğu gibi grup veya örgüt bazında da geçerlidir. Bu tür bir sistematik, ele geçirdiği (Felluce gibi) yerlerde "ya biat edeceksin ya da çekip gideceksin" stratejisine dayandırıldığı için totaliter bir güç inşa etme hedefi gütmektedir. Dahası, yerel aktörleri silahsızlandıran katı sistemi hem onun bölgede etkin olmasını hem de zorunlu kabulünü üretmektedir. Bu zorunluluk, kanun ve düzen yokluğunu kendisi için bir fırsata çeviren örgütün popüler korkulan sömürmesiyle oluşur. Nihayetinde bütün sistematik, totaliter bir güç ve şiddet tekeli arayışı etrafında işletilmektedir.¹⁹⁹

Elbette IŞİD salt Sünni-Selefi algı üzerinden şekillenmemiştir. Üstelik Selefilige sadece cihatçı Selefilik üzerinden de izah edilemez. Her bireysel/toplumsal zihniyet ve karakterde olduğu gibi IŞİD'in zihin dünyasını şekillendiren çoklu faktör arayışında olunmalıdır. Örneğin Nusra Cephesi de Selefidir, İslami Cephe de, İslam Devleti de. Mısır'daki Nur Partisi gibi parti kurup seçimlere giren Selefi yaklaşımlar da mevcuttur. Günümüzde Selefilik denilince akla dar Selefilik gelmektedir ancak tekfirci değil, eleştirel yaklaşan ve demokrasiyi şirk olarak görmeyen, daha az dışlayıcı Selefi yorumlar da vardır. Bu iki ayrı yaklaşımın farklı farklı tonları vardır. Nusra ve IŞİD çatışmasında görülen iç ve dış faktörler gibi bu tonları da belirleyen iç ve dış etkenler vardır. Hangi bölgenin, hangi siyasi geçmiş ve toplumsal

¹⁹⁸ Sevinç, *Terör Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 317.

¹⁹⁹ Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 318.

kültürden çıkmış bireyin, hangi ilişkilerin, hangi dönemin ve çağın Selefilği şeklindeki bir soru oldukça kıymetlidir.

Bu soruların cevaplarının hepsi önemli ölçüde etkilidir. Hatta şehirde yaşayan Selefilikle kırsalda yaşayan selefilik, çölde yaşayan Selefilikle dağda ya da daha sulak ve yeşil bir bölgede yaşanan selefilik ve yine iklimle dolaylı olarak bağlantılı et kültürünün fazla olduğu bir bölgeyle et kültürünün zayıf olduğu bir yerdeki Selefilik gibi hayata, insana, topluma dair her alanda etkili olan bu faktörler IŞİD ve Selefilik konusunda da göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin Kürtlerin çoğunun Şafii, Türklerin çoğunun Hanefi olması da tarihsel öneme sahip bir konu olmakla birlikte IŞİD’e katılımlara bakıldığında Kürtlerin Türklerden daha çok olmasıyla ilgili gerekçelere dair bir ipucu da vermektedir. Benzer şekilde Nusra Cephesi’ne de Kürt Selefiler ve İslamcılardan çok, Türk Selefiler ve İslamcıların ilgi gösterdikleri, katılım yaptıkları gözlemlenmiştir. Elbette güncel siyasetin ciddi etkileri olsa da bu farklılığın baskın faktörü Şafii ve Hanefi kültürlerinin Selefilikle olan tarihi ve mezhebi etkileşimlerinin günümüze yansımaları şeklinde değerlendirmek mümkündür.²⁰⁰

Selefilik yoğun dini motivasyon gerektiren bir akımdır ve hassasiyet genellikle yoksul veya kırsal kesimlerde karşılık bulmaktadır. Bu bağlamda genelde Selefilerin özelde IŞİD’in büyük çoğunluğunu İslam dünyası başta olmak üzere dünyanın Müslüman emekçi sınıfının oluşturduğu ifade edilebilir. Bu kapsamda IŞİD’in bölgedeki ideolojik yayılımının sebeplerini bir kaç maddeyle özetlemek gerekirse şunlar söylenebilir:

- Cihadçı İslam akımlarında baskın olan Selefilik IŞİD tarafından çok farklı şikâyetleri, ezilmişlikleri ve öfkeleri birleştiren bir çatıya dönüştürülmüştür.
- IŞİD Selefilği hem geçmişe referans vererek tarihsel bir kimlik kurma aracı haline getirmiş, hem Batı ve Batının çok tepki veren ve iki yüzlü olmakla suçlanan insan hakları söylemlerine bir isyan haline getirmiş, hem de iç savaş ve işgalle karmaşıklaşmış Ortadoğu coğrafyasını düşmanlar ve dostlar, hakiki dindarlar ve mürtetler olarak kolayca ayırtıran bir harita oluşturulabilmişlerdir.
- Nusayri, Ezidi ve Şiileri düşman ilan ederek hem gündelik hayatta mobilizasyon sağlamış, hem de Batı dünyasının savaş araçları karşısında kendini güçsüz hisseden halklara ulaşabilecekleri ve intikam alabilecekleri düşmanlar yaratabilmiştir

²⁰⁰ Ebrari, “IŞ(İD) çerçeve Metni”, 35.

- Selefilğin iktidarcı İslama sahip çıkması onu hem otantikleştirmekte ve yerelleştirmekte hem de ezilen halklara iktidar vaat etmesini sağlamaktadır.
- IŞİD'in katliamlar ve zorla göç ettirmelerle elde ettiği alanları ve kaynakları taraftarları arasında paylaşması da ona biat edilmesinin başka bir sebebi olarak değerlendirilebilir.
- IŞİD Selefilğinin gerektirdiği adanmışlık ve motivasyon, partizan ve militan toplumlar yaratmak konusunda etkili bir yöntem olmaktadır.²⁰¹

IŞİD'in savaşını meşrulaştırmada etkin olarak kullandığı argümantasyonun, Amerika'nın bölgede "demokrasiyi yaymak ana başlığı altında ortaya koyduğu pratiklere ve sonuç alamadığı stratejilere dayandığı ifade edilmektedir. Gözlemciler bir yanda kutsal savaş", karşı kutupta "pazarın sömürgeleştirmesinin yolunu açmak için süreç içerisinde oluşturulan demokrasiyi yayma arzusuna dayanan eylem repertuarındaki rekabet ve mücadeleye dikkat çekmektedir. Öte yandan İslam içi mücadele açısından bakıldığında bazı gözlemcilere göre IŞİD, İslamiyet'in kendi bağınaz, püriten ve şiddetçi şekline bağlılık göstermeyen herkesle savaşacağını göstermiştir. IŞİD'in el-Kaide'den farklı olduğu nokta, hedeflerini seçerken çok dikkatli olmasını ve onlara saldırmanın en iyi ânını saptamasını sağlayan işlek bir askerî örgütlenmeyle hareket etmesidir.²⁰²

İslam'ın Selefi yorumunun radikal modern versiyonunu benimseyen IŞİD, Haçlılar ve Rafiziler şeklinde yaptığı dış ve iç düşman tayini çerçevesinde infazlar gerçekleştirmiştir. Burada ilk hedef işgal güçleri iken ikincisi de işbirlikçi olarak görülen Şiilerdir. Yayınladıkları mesajlarda bu iki kesimin bir arada kullanımı dikkate alındığında, muamele açısından ikisi arasında fark gözetmedikleri anlaşılmaktadır. Burada bir diğer önemli tartışma veya ayrım sorunu, savaşçı ve siviller arasında olması gereken çizgidedir ki Irak el-Kaidesi bu çizgiye riayet etmeyen eylemleri nedeniyle 2005 yılında el-Kaide'nin merkez yönetim kadrosunca uyarılmıştır. "Bu uyarıda Eymen Zevahirî sivil Şiilerin hedef alınmasını eleştirerek İslam tarihinde hiçbir dönemde bütün Şiileri öldürmenin hedeflenmediğini belirtmiştir."²⁰³

Doktrinel kaynağı Selefilğe varan IŞİD, Sünni İslam yorumuna dayandığını beyan eder. Bunu liderlerinin *Ebu Bekir*, *Ebu Ömer* gibi takma isimler kullanmasının sembolik kapital değerinde görmek mümkündür. Fakat bu, onların eylem modellerinde veya doktrininin bir

²⁰¹ Ebrari, "IŞ(İD) çerçeve Metni", 35-36.

²⁰² Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 337.

²⁰³ Gürler-Özdemir, "El-Kaide'den Post-Kaide'ye", 126; Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 338.

kısımında Şii yorumdan faydalanmadığı anlamına gelmez. Şiiilerin eylem karakteristiğinde şehitlik ve intikam kavramlarının merkezde olduğu yorumunu yapan Gellner, intikamın şiddetle alınışına dikkat çekmektedir; şehitlik mitini vurgulayan ve çileci pratiklerle bunu toplumsal hafızada sürekli yeniden üreten bir hareket moduna sahip olan Şiiiler, eylemleri için bir referans sistemi olarak bu anlatı modelini kullanmaktadır; örneğin “İran’da ayaklanan kalabalıklar Şah’ı Hüseyin’in katili Yezid olarak gördüler.”²⁰⁴

İŞİD’in ana doktrini senkretik bir yapıya sahiptir; Söz gelimi bahsedilen aşırı yorumları tercih ettiği gibi Selefilik’in bir kolu olan Vehhâbîlikten de bazı unsurlar devşirmiştir. Bir “Devşirme Örgüt” olarak hayat bulan İŞİD’in doktrini de bu tür bir devşirme niteliğine sahiptir. Bu bağlamda Vehhâbîlikten aldığı unsurlar olduğu gibi Taliban’dan aldıkları da söz konusudur. İnsan kaynağı açısından bakıldığında Hanefî mezhebine bağlı olanlar olduğu gibi Hanbelî mezhebine bağlı olanlar da söz konusudur; dahası, Tunus gibi seküler ülkelerden gelen insan kaynağı Suud’dan fazladır. Öte yandan örgütün birçok unsurundan devşirmeler yaptığı Vehhâbîlik, aynı zamanda intihar bombalamaları, camilerin yıkılması, Şii sivillerin hedeflenmesi ve köklü hükümdarlara karşı isyan çıkarılması gibi İŞİD’in kabul ettiği birçok pratiği de yasaklamıştır. En doğrusu, İŞİD ideolojisine bölgesel etkilerin bir karmaşası olarak bakmaktır. İŞİD, tarihsel bazı örneklere veya kaynaklara (Haricilik ve Selefilik gibi) referansla anlaşılmaya çalışılsa da o aslında “yeni bir vaka”dır.²⁰⁵

İŞİD’in doktrini, dinî yorum ve içerik açısından ilgili uzmanlarca ne düzeyde sığ olarak görülmüş ve yorumlanmışsa seküler bilimler için de benzer bir eleştiri ortaya konmuştur. Özellikle dönemsel yorum farklarını dikkate almayan ve lafzı yaklaşımla “kimya eğitimi haramdır” gibi İbn Teymiyye’ye refere edilen hüküm (ki İbn Teymiyye onu bir çeşit simya yani sihir ve büyü içerikli işlem olarak gördüğü için yasaklamıştır), usullerindeki zaafa delil olarak okunmuştur²⁰⁶ ‘Eskiden yoktu yasaklanmalı’ düşüncesinde olan Daiş, “sanat ve müzik eğitimi, ulusal eğitim, sosyal bilgiler, tarih, güzel sanatlar, beden eğitimi, felsefe, sosyoloji, psikoloji, din kültürü dersleri”ni müfredattan çıkartmıştır.²⁰⁷ Din yorumlarındaki aşırılık burada da betimlenmiştir. Bu bağlamda Söz gelimi tarih okutmadaki sorun ne olabilir? sorusu, örgütün kendisini ne düzeyde sığ bir mantıkla sarmaladığının delili olarak görülmüştür. Tıpkı

²⁰⁴ Ernest Gellner, *Müslüman Toplum*, çev. M. Günay (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2012), 85; Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 340.

²⁰⁵ Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 340.

²⁰⁶ Özcan ve Özcan, *İŞİD*, 110.

²⁰⁷ Özcan ve Özcan, *İŞİD*, 116.

İbn Teymiyye'nin kendilerine dair kitap kaleme almadığını dile getirdiği Hariciler gibi örgüt de kitaptan uzak bir yaşam dünyası sergilemiştir.²⁰⁸

Selefi grupların temel problemi 'çağıyla hemzaman olmayı başaramamalarıdır.' Çağıyla hemzaman olmama olgusu şimdiki zamanı reddediştir.²⁰⁹ Bu da geçmişin kutsanmasına yol açarken mevcudun ötelenmesine, hatta insani olan her şeyin yok sayılmasına kapı aralamaktadır. Burada özellikle günümüz İslam toplumlarının beklentileri olan "siyasetin kendi güncellemesi, yönetime katılma gibi talepler bu radikal grupların gündemini oluşturmamaktadır. Özellikle isyan eden "göstericileri başkaldırmaya ve tarihsel gecikmeyi telafi etmeye iten de, iktidarın güncellenmemesi ile halkın tıkanmış geleceği arasında sıkışıp kalmış alandır. Öte yandan geleceğe doğru bu hayati hamle, ancak, boşa dönen miadı dolmuş bir makinenin gücüyle tutulan enerjilerin serbest bırakılmasıyla gerçekleşebilir. Bu gayrimeşru dayatmalara isyan ederken yeni bir ayar yapılmak istenmektedir, yerleşik iktidarların ezici vesayetinden azat olmak, tekrar çağdaş olmak, tarihin dönüm noktalarını belirleyen değişimlerin hep daha çabuk olan ritmine ayak uydurmak istenmektedir; başka bir deyişle, insanı soluksuz bırakan o kabuktan çıkarak özgürlüğün havasını teneffüs etmek, yüzyıllardır maruz kalınan o sürekli aşağılanmadan kurtulmak ve ülkesinin solmuş halesine nihayet biraz parıltı katmak..."²¹⁰

2.1.2. Kur'an Anlayışları

İŞİD, Kur'an-ı Kerim'i zahiri bir anlayışla okumakta, anlam katmanlarını, tarihi bağlamı, mesajın gaye ve makasıldını dikkate almamaktadır. İŞİD'in düşünme biçiminde kabaca 3 aşamalı bir süreç işlemektedir:

- Önce Kur'an-ı Kerim'i tarihi, siyasi, sosyal vb. hiçbir bağlamını hesaba katmadan, bilgi ve bilgelik sahibi olmadan yüzeysel bir şekilde okumaktadırlar. Kendi yorumlarını, sübjektif anlayışlarını mutlak hakikat olarak kabul etmektedirler. Kendi gördüklerini yegâne gerçek olarak ileri sürmektedirler.
- İkinci aşamada ise bu 'mutlak hakikat' olarak ileri sürdükleri yegâne doğru yorumu inkâr eden bütün öteki Müslümanları "kâfir" ilan etmektedirler. O mutlak yorumdan en ufak bir sapma tekfir sebebi sayılmaktadır. Bu katı tutum sebebiyle

²⁰⁸ Özcan ve Özcan, *İŞİD*, 116-118; Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 345.

²⁰⁹ Daryush Shayegan, *Melez Bilinç* (İstanbul: Metis Yayınları, 2013), 12.

²¹⁰ Shayegan, *Melez Bilinç*, 12.

bir süre sonra kendi aralarında da birbirlerini tekfir etmeye başlamaları mümkündür.

- Bir sonraki aşamada ise tekfir edilerek mürtet ilan edilenlerin öldürülmesinin vacip olduğunu savunuyorlar. İnfaz imkânı ortaya çıkınca da dinden çıkmış bulunanların hemen infaz edilmeleri için gerekenleri yapmaya başlıyorlar. Oysa Kur'an-ı Kerim mesela “Onlar Kur'an'ı parça parça ederler” (Hicr, 15/91) ayetiyle parçacı yaklaşımın yanlışlığına dikkati çekmekte ve kitabın bir bütün halinde okunmasına vurgu yapmaktadır.

İŞİD'in Kur'an anlayışı, örgütün temel referanslarından biri olan Selefi yaklaşımın Zahirci Kur'an yaklaşımından önemli oranda etkilenmiş görünmektedir. Zahirci selefi yaklaşımda ayetlerin te'vili haram sayılmış, mecaz ve hakikat birbirine karıştırılmış, zaman zaman mecaz avamın elinde hakikat kesbetmiş, hiçbir yoruma başvurulmadan salt harfi ve lafzi mana esas alınmıştır.

Delalet yolları içerisinde ibarenin delaleti dışında hiçbir delalet kabul edilmeyip ibrete ve itibara yer vermeyen bir ibare delaletine münhasır bir anlayış sergilenmiştir. Şari'in maksadını, ilahi metnin hikmetini yok sayan bir anlayışla tarih boyunca medeniyetler kuran yorumlar bidat sayılarak ayetler hikmetsiz bir hükümler manzumesi olarak okunmuştur. Ayetlerin bağlamının dışında sebebi nüzulü dikkate alınmadan ele alınması, vazedilen hükümün maksadının gözardı edilerek sabık amaç için kullanılması sonucunu doğurmuştur. Sözgelimi Hz. Peygamber döneminde sıcak savaşlar ortamında indirilen kıtal ayetleri tarihsel bağlamı dikkate alınmadan Kur'an'ın savaş ve barış ortamındaki asli duruşu ve esas gayesi gözardı edilerek yorumlanmış ve indi yorumlarla ötekileştirilen tekfir edilen tüm insanlara karşı kullanılmaya başlanmıştır.²¹¹

2.1.3. Hadis-Sünnet Anlayışları

İŞİD'in internet ortamında yayımlanan yayınlarından anlaşıldığı kadarıyla Kur'an konusunda takındıkları zahirci yaklaşım tarzı, hadislerle ilgili tutumlarında da belirleyici olmuştur. Söylenen bağlamı dikkate almadan ve lafzın hikmeti için bir çaba sarf etmeden metni olduğu gibi alarak kullanmak İŞİD'in en belirgin özelliği olarak öne çıkmaktadır. Hz. Peygamberin sünnet ve hadislerini istihdam tarzlarına bakıldığında şu hususlar özellikle dikkat çekmektedir:

²¹¹ DİB DAİŞ'in Temel Felsefesi ve Dini Referansları Raporu, 17.

- Sünneti ve hadisi bir bütün olarak ele alma yerine her bir hadisi kendi bağlamından kopararak lafzi yorumuna başvurmak suretiyle ideolojilerine uygun olarak yorumlamaktadırlar.
- Hadisi yorumlama çabasında dirayetsiz bir rivayet bilgisi öne çıkmaktadır.
- Kur'an'la sünnet, sünnetle hadis bütünlüğü dikkate alınmamakta ve parçacı, bütünlükten yoksun bir yaklaşım sergilenmektedir.
- Hadislerin sıhhatini tespit konusunda herhangi bir çaba içerisinde bulunmadan, sahih kaynaklara başvurma titizliği gösterilmeden hadis olduğu söylenen metinler çoğu zaman herhangi bir süzgeçten geçirilmeden olduğu gibi alınmıştır.

Sözelimi örgütün İstanbul'un fethiyle ilgili *Kostantiniyye* dergisinde zikrettiği hemen tüm rivayetlerin uydurma olduğu genel kabul gören bir husustur. Ancak örgüt İstanbul'un henüz fethedilemediğine ilişkin görüşünü savunmak üzere bu rivayetleri kullanmakta bir beis görmemiştir. Öte yandan IŞİD, Kur'an'da hakkında fazla bilgi bulunmayan fiten hadislerini, Kıyamet alametleri, Mehdilik ve Deccal'le ilgili pek çoğu uydurma ve zayıf olan rivayetleri de kendi ideolojisine uygun olarak kullanmaktadır.²¹²

İŞİD, İslam referanslı söylemini şöyle üretmektedir; öncelikle bir ayet lafzi ve zahiri okumaya tabi tutulmakta ve buradan anladıklarını “mutlak hakikat” olarak benimsemektedir, ikinci olarak bunu kabul etmeyen veya farklı düşünen bütün Müslümanları “kâfir” ilan etmekte ve son olarak bu tekfir neticesinde hedef hâline getirilen ötekileştirilmiş Müslümanların “öldürülmesinin vacip olduğunu” savunmaktadır. IŞİD'in Kur'an anlayışı, örgütün temel referanslarından biri olan Selefi yaklaşımın Zahirci Kur'an yaklaşımından önemli oranda etkilenmiş görünmektedir. Zahirci selefi yaklaşımda ayetlerin te'vili haram sayılmış, mecaz ve hakikat birbirine karıştırılmış, zaman zaman mecaz avamın elinde hakikat kesbetmiş, hiçbir yoruma başvurulmadan salt harfî ve lafzî mana esas alınmıştır.”²¹³ Bu zahirci tutumları, hadisleri anlama konusunda da baskın ve belirleyicidir. Böylece örgüt, bağlamından koparılmış, kendi ideolojisi yönelimiyle anlaşılmış, parçacı ve bütünlükten yoksun, hadis olarak aktarılan ifadeleri, sıhhatini araştırmayan bir tutumla ele aldığı yönünde DİB tarafından eleştirilmektedir. Bu bağlamda seçmeci bir yaklaşım ve manipülatif bir yorumlama tarzına sahip olduğu ifade edilen örgütün “Kur'an'da hakkında fazla bilgi bulunmayan fiten hadislerini, Kıyamet alametleri, Mehdilik ve Deccal'le ilgili pek çoğu

²¹² DİB DAİŞ'in Temel Felsefesi ve Dini Referansları Raporu, 18.

²¹³ DİB DAİŞ'in Temel Felsefesi ve Dini Referansları Raporu, 17.

uydurma ve zayıf olan rivayetleri de kendi ideolojisine uygun olarak” kullandığı belirtilmektedir.²¹⁴

İŞİD’in Selefilikten mülhem yaklaşımı, şöyle bir tablo çizmektedir: Ulaşılan yayınlarındaki üslup ve bilgilerden hareketle örgütün dine yaklaşımındaki temel epistemolojik problem “usulsüzlük” ve “dinin araçsallaştırılması” olarak teşhis edilebilir. Usulsüzlükten maksat, İslami ilimlerin her bir disiplini için yüzlerce yıl içinde inşa edilerek gelenek hâline gelen yöntem ve esasları yok sayıp doğrudan dinî metinlere yönelerek bunları bağlamından koparıldıktan sonra ideolojik birer kanun maddesine indirgemek suretiyle nevezuhur bir din anlayışı vaz etme teşebbüsleridir. Ayet ve hadislerin bağlamından koparılarak ideolojik sloganlara dönüştürülmesi, temel İslami kavramların yapıbozumuna uğratarak içlerinin boşaltılması, İslami literatürde genellikle zayıf olarak kabul edilen apokaliptik rivayetler üzerinden bir kıyamet senaryosu kurgulanarak meşruiyet arayışı, kendilerine benzemeyenleri sapkınlık ve dinden çıkmakla suçlamaları gibi tali sorunlar da bu temel epistemolojik ve metodolojik sapmanın yansımalarından ibarettir.²¹⁵

2.2. Din-Şiddet İlişkisinin Şahıs Merkezli Referansları

Selefi çizginin geçmişten bugüne taşınmasında öncü kabul edilen isimler aynı zamanda günümüz radikal akımlarını da beslemektedirler. Bu bağlamda Selefi/Vehhabi düşüncesinin çıkış noktası olarak kabul edilen Ahmed bin Hanbel (780-855), Selefilğin sistemleştiricisi olarak kabul edilen²¹⁶ İbn Teymiyye (1263-1328) ile Vehhabiliğin fikir babası ve Suudi Krallığının iki kurucusundan biri olan Muhammed bin Abdulvehhâb (1703-1792) bu düşüncenin hala günümüze şekillendirmesinde etkilidirler. Aslında bu konuda İbn Hanbel’in katkısının düşünce düzeyinde, İbn Teymiyyen’in ise hem düşünce hem de eylem planında Vehhabiliği, Vehhabiliğin de günümüz radikallerini şekillendirdiği ifade edilebilir.²¹⁷

Radikal gruplara İbn hanbel’in katkısı dini metinlere dair okuma yöntemiyle ilgilidir. Bu bağlamda Ahmed bin Hanbel’e göre; dini ilimler içinde Kitap ve sünnet haricinde başka hiçbir ilim, yazılarak sonraki nesillere aktarılmamalıdır. Çünkü ilim adamlarının kendi devirlerine ait problemlere sundukları çözümler, yaşadıkları çağdaki ihtiyaçları karşılamaktadır. Bu nedenle de verilen fetvaların, yazılarak sonraki nesillere aktarılmasına ihtiyaç yoktur. Sonraki nesillere nakledilmesi gereken temel noktalar Kuran bilgisi, Peygamber’in ilmi, O’nun ashabının ve onlara güzellikle katılanların ilimleridir. Bu ilimler

²¹⁴ DİB DAİŞ’in Temel Felsefesi ve Dini Referansları Raporu, 18; Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 344.

²¹⁵ Sevinç, *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*, 344.

²¹⁶ M. Zeki İşcan, *Selefilik: İslami Köktencililiğin Tarihi Temelleri* (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2017), 51 vd.

de, o kadar yalın ve net bir dille aktarılmalıdır ki, âlimler ve kişiler adları ile taklit edilmemelidir. Ahmed bin Hanbel, Selefîn yani ilk Müslümanların ilgilenmediği hiçbir şeyle uğraşmamıştır. Müslümanlar, sadece kitap (Kuran) ve sünnetle ilgilendikleri için İbn Hanbel de bunlara yönelmiştir. Ona göre akide ve diğer tüm İslami ilimlerin temeli yalnızca Kur'an ve sünnettir. Akide konusunda, sadece nakil kullanılır ve onun haricindeki hiç bir yola itibar edilmemelidir.²¹⁸

Ahmed b. Hanbel, Ehl-i Hadis-Selefiyye hattının erken dönemindeki en önemli simasıdır. İbn Hanbel *mürsel* hadisi dahi, kıyas deliline tercih etmiş ve kullanmıştır. Ahmed b. Hanbel ve onunla aynı metodu takip eden âlimler, mesailerinin büyük bölümünü hadisleri dinleyip rivayet etmeye ve onları yazıya geçirip mevzularına göre tasnif etmeye hasretmişlerdi. Kur'an ve hadis metinlerini esas aldıkları için rey ve kıyasa karşı çıkmakta, bu aklî delilleri kullandıkları için Ehl-i Rey'i "sünnet düşmanı" olmakla suçlamaktaydılar. Kendilerine "şeriatın koruyucuları ve bid'atların yıkıcıları" olarak özel bir misyon atfetmekteydiler. Şafîî, Mâlik ve Ahmed b. Hanbel de dâhil olmak üzere Ehl-i Hadis'in büyük imamları Arap kökenli idiler. Arab'ı sevmek bazı akaid risalelerinde imanın şubelerinden birisi olarak takdim edildi. Bu durum, meşhur temsilcileri gayr-i Arab mevâlidenden olan ve daha çok Arap olmayan müslüman topluluklara hitap eden Ehl-i Rey'e tezat bir özelliğe işaret etmektedir. Zaten Ehl-i Hadis, akli istidlalde bulunmanın Arap olmayanların bir uğraşı olduğu kanaatini taşıyordu.²¹⁹

Esasında geçmişte ve günümüzde Ehl-i Hadis-Selefiyye hattı, İslam düşüncesi içerisinde muhafazakâr bir kanadı temsil etti. Akıl karşıtı metinci literalizmi, dar kalıplar içinde kalan fikri yapısı ve dışlayıcı tavrı nedeniyle Ehl-i Rey'e kıyasla zaman içinde fazla bir ilerleme kaydetmedi, geniş kitlelere hitap edemedi. Ama marjinal ölçülerle de olsa belli bir seçkin zümrenin mezhebi olarak kalmayı başardı. İçinden İbn Kuteybe (ö. 276/889), Hallâl (ö. 311/923), Berbehârî (ö. 329/940), İbn Batta (ö. 387/997), Kadı Ebû Ya'lâ (ö. 458/1065), İbn Akü (ö. 513/1119), İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1201), İbn Kudâme (Ö. 620/1223), İbnü's-Salâh (ö. 643/1245), Nevevî (ö. 676/1277) gibi meşhur isimler çıkardığı ayrıca belirtilmelidir.²²⁰

Selefi hareket için İbn Hanbel'den sonra gelen en önemli isim; 1263-1328 yılları arasında hayatının sürdüren İbn Teymiyye'dir. O, Selefiyye'yi İslam düşüncesinde yeniden

²¹⁷ Abubaker "İŞİD'in İdeolojisi: Cihadi Selefilik", 102.

²¹⁸ Muhammed Ebu Zehra, *İslam'da Siyasi, İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi*, çev. S. Kaya, Çev (İstanbul: Harf Yayınları, 2006), 476-478, 479.

²¹⁹ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 57. Ayrıca bk. Sönmez Kutlu, *İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler*, (Ankara, 2000), 57-63.

parlatan isimdir. O, kelamcılar, felsefeciler, Şiîler ve bir kısım sûfiyye ile kitâbî bir mücadeleye girerek donuklaşmış ekolü canlandırmış, girmiş olduğu polemikler ile Selefîyye'yi âlimlerin ve halkın gündemine yeniden sokmuş, popüler hâle getirmiştir.²²¹ İbn Teymiyye'ye kadar bir akım olarak varlığını devam ettiren ancak kurumsallaşmayan Selefîlik, İbn Teymiyye ile kurumsallaşma yollunda önemli bir mesafe kat etmiştir. Bu âlim, Abbasi İmparatorluğu'nun Moğollar tarafından yıkıldığı, Bağdat'ın düştüğü ve İslam dünyasında ayrışmaların ve fikri ekoller arasında çekişmelerin süre geldiği, İslam tarihinin en buhranlı döneminde yaşamıştır. 13. yüzyılda dünyaya gelen İbn Teymiyye de Hanbel gibi, akla ve mantığa dayalı dinsel yorumu yok sayarken, Kuran'ı ve Hz. Muhammed'in sünnetini, yani pratiklerini esas alıyordu. Sahabe ve tabiinin uygulamadığı tevilden kaçınıyordu. Onun düşüncesinde kelam, mantık, felsefe ve reye yer verilmediği gibi tasavvuf gibi Bâtîni akımlar da İslam dışı kabul ediliyordu. İbn Teymiyye'nin yetiştiği devirde kelamcılar mantık ve felsefeyi, dini esasları müdafaada esas tutmuşlar ve akliyeciliğe önem vermişlerdi. Bâtıniler her tarafta davetlerini arttırmış, Şiîler Moğollara dayanarak kuvvetlenmişler, eserler yazarak nüfuz kazanmışlardı. Durumdan faydalanan sufiler tarikatlar kuruyor ve halkı istismar ediyorlardı.²²²

İbn Teymiyye Moğol işgali nedeniyle İslam dünyasının çok sıkıntılı olduğu bir dönemde yaşamıştı. O bu işgale direnenler arasındaydı ve işgalcilere karşı fiili olarak bizzat savaştı. Moğollar hâkimiyet kurdukları alanlarda süreç içinde İslam'ı kabul etmeye başladılar. Müslüman olmalarına rağmen şer'i kanunlar yerine kendilerine ait eski Cengiz Yasaları'nı uygulamayı sürdürmeleri nedeniyle İbn Teymiyye bu durumun küfür olduğu neticesine vararak Moğollara karşı cihadın sürdürülmesi gerektiği fetvasını verdi. Onun Tatar ve Mardin fetvaları olarak tarihe geçen bu türden görüşleri, günümüzde halkı Müslüman ülkelerdeki gayr-i şer'i rejimlere karşı silahlı mücadele yürüten Selefî örgütler için bir ilham kaynağı olmuştur. Yine İbn Teymiyye'nin, tevhid akidesine aykırı inançları bünyelerinde barındıran Nusayrîlik, Dürzîlik gibi Orta Doğu'nun eski mezheplerine karşı verdiği sert fetvalar, çeşitli Sünnî yönetimler ve IŞİD gibi radikal akımlar tarafından bu mezheplerin mensuplarına karşı yürütülen takibat ve cezalandırmalar için' bir meşruiyet kaynağı teşkil etmiştir.²²³

İbn Teymiyye'ye göre; Kuran'ın getirdiği ve sünnetin açıkladığı kurallar kabul edilmelidir, şüpheleri yok etmek için dahi olsa, bunları yok saymak insanı dinden çıkarır.

²²⁰ Bk. Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 57-58. Detay için bk. Muhyettin İğde, *Siyasi-İtikadi Bir Mezhep Olarak Hanbeliliğin Teşekkül Süreci* (İstanbul: M.Ü İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV), 2016), 101-179.

²²¹ Bk. Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 58.

²²² Abubaker "IŞİD'in İdeolojisi: Cihadi Selefîlik", 103.

Akıl, Kuran'ın tevlinde tefsirinde ve ondan yargı çıkarma hususunda yalnızca hakkında haberlerin çok yoğun olduğu konularda başvurulabilir. Aklın bunun ilerisinde bir gücü varsa o da: onaylamak, kabul etmek, aktarılmanın tespit ettiği noktaları akli olana yakınlaştırmak ve aralarında uyumsuzluk olmadığını açıklamak içindir. Huzur ve mutluluk kavramları pek düşünülmez çünkü kurtuluşun yalnızca Kuran ve sünnette olduğuna inanılır. Bu sebeple Kuran'da ve sünnette yer almayan her şey bidattır ve reddedilmelidir. Örneğin, İbn Teymiyye'ye göre, Moğollar karşında alınan büyük mağlubiyetin nedeni, Müslümanların Kuran ve Sünnet ile tebliğ edilen emirleri yeterince yerine getirmemesidir.²²⁴

İbn Teymiyye'nin görüşlerinden biri; sonradan Müslüman olsalar bile, şariat yerine kendi kurallarını hayata geçiren Moğolları kâfir ilan etmesi (tekfir etmesi) ve onları cihadın açık hedefi olarak ilan etmesidir. Moğollara karşı ayaklanmanın ve ömrünün sonuna kadar onlara karşı cihat yapmanın farz olduğu yönünde fetva veren İbn Teymiyye'nin günümüz takipçileri, hem Müslüman yöneticilere ve seçkinlere, hem de Batı'ya karşı cihada çağıran fetvalar yayınlarak İbn Teymiyye'yi izlemişlerdir. Bugün İŞİD terör örgütü gibi ortaya çıkan oluşum, bazılarına göre, İbn Teymiyye'nin Moğol baskınına karşı o günün koşullarının getirdiği bir yaklaşımın el-Kaide tarafından güncellendikten sonra değişmiş bir hâli ve türevidir. İbn Teymiyye'nin Moğol istilası zamanında verdiği bölgesel bir fetvanın, Afganistan'ın Rusya tarafından işgali ile el-Kaide tarafından evrenselleştirilerek yenilenmesi, daha sonra Irak'ın ABD ve müttefikleri tarafından işgalinden sonra daha da radikalleştirilerek yorumlanması ve Müslüman halkı bu fetva ile kendi cihatlarına dâhil edilmesi bilinçli olarak yapılmaktadır.²²⁵

İbn Teymiyye'nin itikat konusundaki temel kavramlarından birisi *Tevhit*'tir.²²⁶ Buna göre tevhit, ibadette Allah'ı birlemedir. "Allah'ın ibadette bir olması, kulluğun yalnızca O'na yapılması, O'na hiçbir şeyin ortak koşulmaması" demektir. Fakat İbn Teymiyye'ye göre tevhit, Allah'ın varlığına ve birliğine inanmaktan ibaret değildir. Mekke müşrikleri de yeri göğü var eden bir Allah'ın varlığını doğrularlardı, ancak bir takım bahaneler sunarlar ve ibadetlerini araçlarla gerçekleştirirlerdi. Müslümanlığın tevhide, ibadetleri direkt olarak Allah'a yapmak, Rabbin birliğini kabul etmektir. Dolayısıyla, Peygamber'in ilettiği ve uyguladığı şekilde ameller ve ibadetlerle Allah'ı tevhit etmek gerekmektedir. Bu nedenle duayı Allah'a yapmak, şefaati ondan dilemek olur. Ayrıca doğru yol Allah'tandır, Peygamber

²²³ Bk. Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 58.

²²⁴ Abubaker "İŞİD'in İdeolojisi: Cihadi Selefilik", 103.

²²⁵ *DİB Raporu*, 9; Abubaker, "İŞİD'in İdeolojisi: Cihadi Selefilik", 103.

²²⁶ İşcan, *Selefilik*, 34.

şahit ve iletici konumundadır. Allah’a övgü olan şeyleri Peygambere, Peygamber’in mezarına ya da Allah’tan bir başkasına dua eden, onlara yalvaran, onlardan medet uman kişi, dinden çıkıp Allah’a şirk koşmuş ve Müslümanların izinde gitmemiş olur. İbn Teymiyye’nin temellerini oluşturduğu daha sonra Selefilik olarak nitelendirilecek olan bu mezhep, genel İslam düşüncesi ve yaşantısında karşılaşılan birçok davranışı din dışı saymaktadır.²²⁷

İbn Teymiyye ile selefe dönüş çağrısı tepkisel ve retorik söylem halinde sentetik bir mezhebe de dönüşmüştür. İbn Teymiyye’de selefe dönmek suretiyle dini ihya etme, “grubu”, “düşmanla” ilgili olabilecek adlardan arındırmaya yönelik bir çaba olarak algılanmıştır. Bu anlamda ihya, ‘paylaşılan bir endişe’nin (anksiyete) grup üyeleri arasında toplumsal bir gerileme yaratmasına tekabül etmiştir. Başka bir ifade ile İbn Teymiyye’deki kullanıma baktığımızda Selefiyye’nin oluşmuş bir yapıdan, bir hareketten ziyade “dışarıdan” İslam düşüncesine karışan yabancı unsurlardan dini temizleme ve ilk İslam toplumunun *saflığına* dönme niyetine tekabül etmektedir. İbn Teymiyye’de *Selefi cihet* (el-cihetü’s-selefiyye), dinin asıllarında aklın kullanımını esas alan ‘yeni yönelişler’ (el-cihetü’l-bid’iyye) karşısında, Kitap v,e Sünnet’e dönmektir. *Nebevi ve Selefi yol* (et-tarikatü’n-nebeviyye esselefiyye) Allah hakkında rey ile konuşmamak, Sahabe ve Tabiinin yolunu takip etmektir. Mantıki kıyas veya Yunan mantığı, felsefe ve kelimayı bırakıp ‘ilme’ tabi olmaktır.²²⁸

Selefilik tarihinde üçüncü önemli şahıs; 1703-1792 yıllarında yaşayan Muhammed bin Abdulvehhâb’tır. Vehhabilik olarak adlandırılan ancak özünde Selefilik’in daha radikal bir şekilde hayata geçirilmesine kapsayan bir anlayışın kurucusu Muhammed bin Abdulvehhâb, Selefilik’e ve Teymiyye’ye ait görüşleri teoriden uygulamaya geçirerek Selefilik’in üçüncü kez oluşmasını ve günümüze kadar etkilerinin hissedilmesini sağlamıştır. Bu hareketin kurucu lideri olan Muhammed bin Abdulvehhâb, Necid’in merkezî bölgelerinden Uyeyne’de Hanbelî mezhebine üye birçok bilginin yetiştiği bir aileden gelmektedir. Dedesi Süleyman b. Muhammed Necid’de müftü, babası Abdulvehhâb ise emir, Uyeyne de Abdullah b. Muhammed b. Muammer döneminde ise kadı idi. Muhammed b. Abdulvehhâb döneminde yaşadığı bölgenin ekonomisine çapulculuk, dinî hayatına da değişik hurafeler etkili olmaktadır. Muhtemelen, bu yanlış inançlarla mücadele edebilmek için yeterli donanımına sahip olmak arzusu ile uzun sürecek bir ilim yolculuğuna çıkan genç Muhammed önce Mekke ve Medine’ye gitmiştir. İbn Teymiyye’nin eserleriyle de ilk olarak Medine’de öğrenciliği esnasında tanışmıştır. Abdulvehhâb, doktrininin esaslarını belirlerken İbn Teymiyye’den

²²⁷ Abubaker, “İŞİD’in İdeolojisi: Cihadi Selefilik”, 104.

etkilenmiş ve Allah'ın zat, sıfat ve fiilleri açısından birlenmesinin tevhit için yeterli gelmeyip kulların da kendi amelleriyle Allah'ı birlemeleri gerektiği prensibini oluşturmuştur (amelî tevhid). Abdulvehhâb'a göre amelî tevhidî uygulamayanlar kâfir sayılır. Müteşâbih ayetlerden benzerleri kastedilmiş olup bunların tevil ve tefsiri uygun değildir. Ayrıca şefaât sadece Allah'a aittir. Kuran ve Sünnette yer almayan her şey bidat ve her bidat ise sapkınlıktır.²²⁹

İlhamını Hanbeli ekolünden alan Vehhabilik hareketi, Selefîyye'nin en önemli tarihi arka planını oluşturmaktadır. Bu hareketin hedefi, İslam'ın başlangıcındaki saflığına ve katışıksızlığına döndürülmesi ve dindeki bid'atlerle savaş aktır. İslam'ın aslına irca prensibi, Vehhabillğin öncüsü Muhammed b. Abdilvahhab'da çeşitli milletlerin İslam'a girdikten sonra ona kattıkları renkleri inkâr ve yeniden 'Arap zihniyeti' ile müttefik bir İslam'a dönüş arzusudur. Abdilvahhab'a göre; İslamiyet başkalarının söylediklerini taklitten ibaret değildir. İslam her şeyden önce Allah'tan başka bütün ilahların reddedilmesidir. Gerçek tevhit, Allah'ın emirleri ve Peygamber'in sünneti dışında emir ve yasak tanımayarak Peygamber devrinde olmayan her şeyi, bid'at ve tevessülü terk ederek Allah'ı birlemek manasına gelen tevhid-i amelidir. Bunu temsil eden selef-i salihin dönemidir. Dini de bu dönemde anlaşıldığı şekliyle anlamak icap eder.²³⁰

Başlangıçta olmamakla birlikte sonradan dinin içerisine yerleşen inanç ve uygulamaları ifade etmek için kullanılan bidat sözcüğü, Vehhabiler için temel bir kavramdır. Öyle ki, Vehhabilerin inançlarına göre, bidat, kişinin Müslümanlıkla ilişkisi olup olmadığını gösterir. Bu açıdan, bidatler ile mücadeleyi esas alan Abdulvehhâb; şefaât anlayışıyla Allah ile kul arasına aracı koymayı, peygamberlerden medet ummayı, mezarda dua etmeyi, mezara bırakılan şeylerle ölülerden istekte bulunmayı, Allah'tan başkası adına kurban kesmeyi, şeyhle bağlantı kurmayı, tasavvufî anlayışında mürşide bağlanmayı şirk kabul ediyordu. Bunlara ek olarak Abdulvehhâb'a göre; ağaç ve taş gibi metaların kutsallaştırılması, muska takılması, nazar değmesini önlediği gerekçesiyle nazar boncuğu taşınması, bir hastalığın, belanın uzaklaştırılması veya güzel görünmek gibi maksatlarla boncuk, ip ve benzeri şeylerin takılması, sihir, büyü, yıldız falına inanılması ve baktırılması şirktir. Ayrıca tütün, sigara ve kahve içmek, resim yapmak, müzik çalıp dinlemek haramdır. Benzer şekilde, camilere yapılan

²²⁸ Mehmet Zeki İşcan, "Selefilğin Temel Esasları ve Sosyo-Politik Arka Plan", (*Tarihte ve Günümüzde Selefilik Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı 08-10 Kasım 2013* (2014), 1001.(ss. 91-110),

²²⁹ Abubaker, "İŞİD'in İdeolojisi: Cihadi Selefilik", 104; Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 58-63.

²³⁰ Ethem Ruhi Fırlı, *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri* (Ankara Selçuk. Yay, 1986), 103; Hüseyin Gazi Yurdaydın, *İslam Tarihi Dersleri* (Ankara: AÜ. İlahiyat Fak. Yayınları, 1988), 183.

ek yapılardan kubbe ve minareler, kandil kutlamaları, Şiilerin Eh-i Beyt'i anma törenleri de bidattir.²³¹

Bu bağlamda, Vehhabiliğin belli başlı vasıflarını kısaca ifade etmek istersek şunları sırlayabiliriz:

- Aklın kanıt olması mevzuu bahis değildir.
- Kitap kati delildir, icma ve içtihat Kuran ve sahih sünnete dayanması şartıyla kabul edilebilir.
- Müteşabih ayetler delildir ve bunlar zahir manalarına göre anlamlandırılırlar; bunları tevil yolu ile tefsir küfre sebebiyet verebilir.
- Amel imanın içindedir ve tevhit-i ameli olarak adlandırılmıştır.
- Tevhit'ten amaç tevhit-i ameldir. Tevhit yalnız iman ve amelin bir bütün olarak kabul ettiği ve sadece Allah'a dua ve ibadet edildiği zaman gerçek anlamını kazanabilir.
- Allah'ın sıfatları gerçek sıfatlardır ve Allah'ın zat ve sıfatları hakkında tüm ayetler olduğu gibi kabul edilir.
- Allah'tan başkasından; şeyhlerden, meleklerden, peygamberlerden yardım dilemek ve onlarla dua etmek küfürdür.
- Kuran ve sahih sünnet haricinde dine giren ve dindenmiş gibi kabul edilen şeyler bidattir. Mezarlar üzerine kubbe yapmak ve onları kutsallaştırmak bidatin bir türüdür.
- Amelde dört mezhebi kabul etmekle birlikte itikatta mezhepler yasaktır ve buna bağlı olarak tarikatlara girmek ve onlara hizmet etmek men edilmiştir.²³²

Bu sayılan Vehhabi kıstaslarını kabul etmeyenler müşriktir; bunların canları ve malları helaldir. İnsanları bidatlerden uzak tutmak için güç kullanmak caizdir. İmansızlara düşmanlık sergilemek Vehhabilerin en ayrıt edici noktasıdır. Özellikle Kur'an'da yer alan *el-Vela* (Müminleri sevmek, dost edinmek ve onlara yardım etmek) *Ve'l-Bera* (Kâfirlere buğz etmek, onlardan uzak durmak)" kavramı, Vehhabiler açısından hem iletinin, hem de cihadın anahtarı olmuştur. Bu nedenle, Vehhabilerin tarih boyunca Osmanlılar, Şiiler ve Hicazlılar gibi birçok Müslüman kitlelerle savaş halinde bulunmalarının arkasındaki ana nokta da Vehhabiliğin "müşriklere karşı cihat" olarak kabul ettikleri bu prensiptir.²³³

²³¹ Abubaker "İŞİD'in İdeolojisi: Cihadi Selefilik", 105.

²³² Yusuf Ziya Yörükân, "Vahhabilik", *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6/51-67., 1953) 60; Abubaker, "İŞİD'in İdeolojisi: Cihadi Selefilik", 105.

²³³ Osman Tunahan Berk *Türkiye'de Dini Motifli Terör* (Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans 2010), 48.

2.3. Din-Şiddet İlişkisinin Metin Merkezli Referansları

Tüm radikal gruplar gibi IŞİD'in de en önemli referans isimleri arasında Selefi çizgideki âlimler yer almaktadır. Bunlar içerisinde İbn Hanbel'in rivayet dayalı dini düşüncesi oldukça etkilidir. Yani bir bakıma o, günümüz radikallerinin düşünce dünyasını şekillendirmede ilk basama görülmektedir. Ondan sonra fikri ve eylemleriyle hem dönemini hem de sonrasını etkileyen isim olan İbn Teymiyye esas anlamda radikallerin beslenme kaynağıdır. Bu iki önemli basamak üzerine yükselen Vehhhabi düşünce ise biryandan Osmanlı'nın inkırazı süreklandığı dönemlerde siyasi alternatif oluşturma diğer yandan saf İslam dönüş iddialarını dillendirmek suretiyle avarlık bulmuştur. İbn Hanbel daha çok cihad vb konulardaki hadisleri aktarmada en önemli kaynak olarak görülürken, İbn Teymiyye ve İbn Vehhab'ın fetvalarına doğrudan atfılar yapılmaktadır. Ancak bu fetvalardan en can alıcı olanları kuşkusuz İbn Teymiyye'ye ait olanlardır.

Bu bağlamda Ürdünlü Pilot Muaz el-Kesasib'in 3 Ocak 2015'te demir bir parmaklığın içinde IŞİD tarafından yakılmasının dayanak noktası olarak İbn Teymiyye'nin *müsle*ye dair bir fetvasına dayandırılmıştır. *Müsle* ibret olsun diye, ölen kişinin burnunu, kulağını vesair uzuvlarını kesip, gözlerini oyarak kendisini çirkin bir şekle sokmak suretiyle düşmana ceza vermektir ve Hz. Peygamber tarafından yasaklamıştır. Bu olay dünya çapında birçok kişiyi şok etti. Dünyanın karşı karşıya kaldığı temel sorun, bu şiddet karşısında nasıl korunulacağından daha önemlisi, IŞİD'in yarattığı mevcut zorluğun, onu var eden faktörlerin ve içinde yer alan aktörlerin gerekçelerinin net bir şekilde tanımlanması hususudur.

Müsle dayanak olarak gösterilen fertvanın orijinali şöyledir?

، وَإِنْ مَثَلُ الْكُفَّارِ بِالْمُسْلِمِينَ فَأَلْثَمُهُ حَقٌّ لَهُمْ فَلَهُمْ فِعْلُهَا لِإِسْتِيفَاءِ وَأَخَذِ الثَّأْرِ وَهُمْ تَرْكُهَا، وَالصَّبْرُ أَفْضَلُ وَهَذَا حَيْثُ لَا يَكُونُ فِي التَّمْثِيلِ السَّائِعِ لَهُمْ دُعَاءٌ إِلَى الْإِيمَانِ وَحِزْزٌ لَهُمْ عَنِ الْعُدْوَانِ فَإِنَّهُ هُنَا مِنْ إِقَامَةِ الْحُدُودِ وَالْجِهَادِ وَلَمْ تَكُنِ الْقَضِيَّةُ فِي أُخْذٍ كَذَلِكَ، فَلِهَذَا كَانَ الصَّبْرُ أَفْضَلَ فَأَمَّا إِنْ كَانَتْ الْمَثَلَةُ حَقٌّ لِلَّهِ تَعَالَى فَالصَّبْرُ هُنَاكَ وَاجِبٌ كَمَا يَجِبُ حَيْثُ لَا يُمَكِّنُ الْإِنْتِصَارَ وَيَحْزُمُ الْجَرْعَ انْتَهَى.²³⁴

أَمَّا التَّمْثِيلُ فِي الْقَتْلِ فَلَا يَجُوزُ إِلَّا عَلَى وَجْهِ الْقِصَاصِ وَالزَّكِّ أَفْضَلُ.²³⁵

“Eğer kâfirler müslümanlara *müsle* yaparlarsa, o halde Müslümanların da onlardan intikamlarını almak için *müsle* yapma hakları vardır. İsterlerse kullanırlar isterlerse vazgeçerler. Ancak sabretmeleri daha doğru ve güzel olandır.”

“Müsle ancak kısas karşılığında yapılabilir.”

²³⁴ İbn Teymiyye, *Mecmûü 'l-fetâva*, 5/540.

²³⁵ İbn Teymiyye, *Mecmûü 'l-fetâva*, 28/ 314.

Fetva bakıldığında İbn Teymiyye müslele mutlakada manada cevaz vermemekte, kısas olarak uygulanması durumunu caiz görmekte, bu haktan vazgeçilmesi gerektiğini özellikle ifade etmektedir. Ancak İŞİD fetvanın sadece ilk kısmına uymuş, fetvanın bütünlüğünü ihmal etmiştir. Bu konuda İŞİD liderlerinden Ebu'l-Hasan el-Ezdi kâfirlerin çocuk ve kadınlarını öldürmenin caiz olduğuna dair yazdığı kitabında neredeyse tek kaynak İbn Teymiyye'nin bu fetvasıdır.²³⁶

İŞİD'in sözcüsü olan Ebu Abdillâh el-Muhacir de İbn Teymiyye'den hareketle müslenin caiz olduğu kanatini paylaşır, onun fetvasında yer alan "terk edilmesi daha güzeldir" yaklaşımın mutlak değil bazı özel durmalr için geçerli olduğunu düşündüğünü aktarır.²³⁷ Müsle fetvası İŞİD'in şiddet yönelimini ortaya koyarken onun Mardin fetvası devlet İslami hükümet, islami yönetim, darulislam, darulharb gibi daha çok siyasi alanlarla ilgili referans alınmaktadır. Radikal grupların en önemli özelliği İslam'ı devlet olmadan yaşanamaz bir olgu olarak görmeleridir. Bu nedenle Mardin fetvasının onalrın düşünce dünyasında oldukça farklı bir yeri vardır ve fertva çokça kullanılmaktadır.

Fetvanın orijinali şöyledir:

وَسُئِلَ - رَحِمَهُ اللَّهُ - :

عَنْ بَلَدٍ " مَارِدِينَ " هَلْ هِيَ بَلَدٌ حَرْبٍ أَمْ بَلَدٌ سَلَامٍ؟ وَهَلْ يَجِبُ عَلَى الْمُسْلِمِ الْمُقِيمِ بِهَا الْهَجْرَةُ إِلَى بِلَادِ الْإِسْلَامِ أَمْ لَا؟ وَإِذَا وَجِبَتْ عَلَيْهِ الْهَجْرَةُ وَلَمْ يُهَاجِرْ وَسَاعَدَ أَعْدَاءَ الْمُسْلِمِينَ بِنَفْسِهِ أَوْ مَالِهِ هَلْ يَأْتُمُّ فِي ذَلِكَ؟ وَهَلْ يَأْتُمُّ مَنْ رَمَاهُ بِالْبَغْيِ وَسَبَّهُ بِهِ أَمْ لَا؟
فَأَجَابَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، دِمَاءُ الْمُسْلِمِينَ وَأَمْوَالُهُمْ مُحَرَّمَةٌ حَيْثُ كَانُوا فِي " مَارِدِينَ " أَوْ غَيْرِهَا. وَإِعَانَةُ الْخَارِجِينَ عَنْ شَرِيعَةِ دِينِ الْإِسْلَامِ مُحَرَّمَةٌ سِوَاءِ كَانُوا أَهْلَ مَارِدِينَ أَوْ غَيْرِهِمْ. وَالْمُقِيمُ بِهَا إِنْ كَانَ عَاجِزًا عَنْ إِقَامَةِ دِينِهِ وَجِبَتْ عَلَيْهِ الْهَجْرَةُ عَلَيْهِ. وَإِلَّا أُسْتُحِبَّتْ وَلَمْ يَجِبْ. وَمُسَاعَدَتُهُمْ لِعَدُوِّ الْمُسْلِمِينَ بِالْأَنْفُسِ وَالْأَمْوَالِ مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ وَيَجِبُ عَلَيْهِمُ الْإِمْتِنَاعُ مِنْ ذَلِكَ بِأَيِّ طَرِيقٍ أَمَكْنَهُمْ مِنْ تَعْيُبٍ أَوْ تَغْرِيزٍ أَوْ مُصَانَعَةٍ؛ فَإِذَا لَمْ يُمْكِنْ إِلَّا بِالْهَجْرَةِ تَعَيَّنَتْ. وَلَا يَحِلُّ سُبُّهُمْ عُمُومًا وَرَمْيُهُمْ بِالْبَغْيِ؛ بَلِ السُّبُّ وَالرَّمْيُ بِالْبَغْيِ يَقَعُ عَلَى الصِّفَاتِ الْمَذْكُورَةِ فِي الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ فَيَدْخُلُ فِيهَا بَعْ أَهْلَ مَارِدِينَ وَغَيْرِهِمْ. وَأَمَّا كَوْنُهَا دَارَ حَرْبٍ أَوْ سَلَامٍ فَهِيَ مُرَكَّبَةٌ: فِيهَا الْمَغْنِيَانِ؛ لَيْسَتْ " بِمَنْزِلَةِ دَارِ السَّلَامِ الَّتِي تَجْرِي عَلَيْهَا أَحْكَامُ الْإِسْلَامِ؛ لِكَوْنِ جُنْدِهَا مُسْلِمِينَ؛ وَلَا بِمَنْزِلَةِ دَارِ الْحَرْبِ الَّتِي أَهْلُهَا كُفَّارٌ؛ بَلْ هِيَ قِسْمٌ ثَالِثٌ يُعَامَلُ الْمُسْلِمُ فِيهَا بِمَا يَسْتَحِقُّهُ وَيُقَاتَلُ الْخَارِجُ عَنْ شَرِيعَةِ الْإِسْلَامِ بِمَا يَسْتَحِقُّهُ."²³⁸

²³⁶ Ebu'l-Hasan el-Ezdi, el-Kistasu 'l- Adl fı Cevazi Katli etfali ve Nisail'-Küffar Müakabeten bi 'l-Misl (Şebeketü Ensari'l-Mücahidin ty.), 58.

²³⁷ Ebu Abdillâh el-Muhacir, Mesail min Fıkhi 'l-Cihad (y.y., ty.), 255.

²³⁸ İbn Teymiyye, Mecmûü 'l-fetâva, 28/ 240.

“Allah rahmet etsin, kendisine (İbn Teymiyye’ye) soruldu: Mardin beldesi harb beldesi mi, silm/sulh (İslâm) beldesi midir? Orada mukim müslümanın İslâm beldelerine hicreti vacib midir, değil midir? Hicreti vacip olduğunda, hicret etmeyip de müslümanların düşmanlarına malı ve nefsiyle yardımcı olursa günah işlemiş olur mu? Bu durumda, onu münafıklıkla itham edip, bu vasıfla ona hakaret eden kimse günaha girer mi? Cevap: Hamd Allah’adır. İster Mardin’de ister başka yerde olsun müslümanların mal ve canlarına tecavüz haramdır. İster Mardin ehli olsun ister başka yerin, İslâm Şerî’atinden çıkanlara da yardım etmek haramdır. Orada ikamet eden kimseye gelince, eğer dininin icaplarını yerine getirmekten âciz ise hicret etmesi vacibtir. Aksi halde vacib değil müstehaptır. Mal ve canlarıyla müslümanların düşmanlarına yardım etmeleri ise haramdır. Ortadan kaybolmak, yan çizmek ve hile gibi yolların hangisiyle mümkünse onunla bu durumdan sakınmaları vaciptir. Bundan sakınmak ancak hicretle mümkünse, o zaman hicret taayyun eder (gerekli olur). Onlara genel bir tarzda hakarete bulunmak ve nifakla itham etmek helâl değildir. Münafıklıkla itham, Kitâb ve Sünnet’de zikredilen sıfatları taşıyanlar için söz konusudur. Buna da Mardin ehlinde bazıları ve başkaları da girer. Mardin’in Dâr-ı Harb veya Dâr-ı Silm (sulh/İslâm) olup olmadığına gelince; Orada iki husus bir aradadır. Ordusu müslümanlardan meydana geldiği için İslâm ahkâmının tatbik edildiği “dâru’s-silm” (dârulislâm) durumunda olmadığı gibi ahalisi gayrimüslim olan “dâr-ı harb” da değildir. Aksine, üçüncü bir kısmı meydana getirmektedir. Oradaki müslümanlara müstahak olduğu şekilde muamele edilir. İslâm şeriatinden çıkanlarla da mustahak oldukları şekil ve hükümler çerçevesinde savaşırlar.”²³⁹

İbn Teymiyye’nin fetvasında işaret edilen bazı durumlar İslâm’ın genel esasları çerçevesinde kabul gören hükümler olup yeni ve farklı bir özellik taşımamaktadır. Ancak fetvanın zamanlaması ve üslubu dikkat çekicidir. Öncelikle İbn Teymiyye Moğol istilası altındaki Mardin örneğinde olduğu gibi, işgal edilen veya yönetimin İslâmî olmadığı halkı Müslüman bir ülkede yaşayıp gerektiğinde çeşitli görevler üstlenen kimseleri genel bir şekilde düşmanla işbirliği yapmış yahut dinden çıkmış gibi kabul etmenin haram olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca onun Mardin’in fıkıhta darulislâm-darulharb şeklinde bilinen ülke ayırımına uymadığını, burada yeni ve farklı bir durumun söz konusu olduğunu belirtmesi; böyle bir yerde verilecek mücadele sırasında da Müslümanlarla düşmanın aynı kefeye konulmaması, her birine dinen meşru görülen şekilde muamele edilmesi gerektiğine işaret

²³⁹ Ahmet Özel, “Klasik İslâm Devletler Hukukunda Ülke Kavramı ve Günümüzdeki Durum: İbn Teymiyye’nin Mardin Fetvası ile Benzeri Diğer Bazı Fetvalar”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/43 (2012), 54.

etmesi de mevcut koşulların yorumlanması bakımından önemlidir.²⁴⁰

Mardin fetvasından şunlar çıkarılabilir:

- Mardin halkının canları ve malları dokunulmazdır, kâfirlerin yönetimi altında kalan Müslümanlar haklarından vazgeçemez. Onlar orada yaşadıkları için sövülemez ve nifakla suçlanamaz.
- Dinin emirlerini yapabildikleri sürece hicret etmelerine gerek yoktur.
- Orada yaşayan Müslümanlar zorlansalar bile, İslam düşmanlarına yardım edemezler.
- Mardin mahza/püriten *darulislam* değildir, çünkü yönetim gayri müslimlerdedir; Mardin mahza/püriten *darulharb* da değildir, çünkü halkı Müslümandır. Orası bu iki *dar* arasında mürekkep bir dar (darülmürekkeb) kabul edilir. Müslümanlar da ve şeriatın dışında kalanlar da hak ettikleri şekilde yaşayabilir.²⁴¹

Yahya Michot, İbn Teymiyye'nin zamanında Mardin'de hâkim olan jeopolitik olarak karmaşık ve dinî açıdan farklı gerçekliğin yaşandığını ileri sürerek bu şehre *bileşik/mürekkeb* adıyla üçüncü bir statü atfetmeyi yani Mardin'in ne tam olarak dâru'l-İslâm ne de dâru'l-harb olarak görülemeyeceğini ileri sürmek suretiyle dâr anlayışı üzerindeki “Dâru'l-harb/küfr-Dâru'l-İslâm” şeklindeki keskin yeni bir ayrımı reddetmesinin önemli olduğunu ifade etmektedir.²⁴² Çünkü Mardin'e, yönetimi ellerinde tutan İlhanlı ordusu salt Müslümanlardan oluştuğu için *dâru'l-İslâm* denilirse bu takdirde halkı oluşturan diğer din mensupları görmezden gelinmek zorunda kalınacaktır. O halde üçüncü bir *dâr* kategorisi zorunlu olarak varlığını hissettirmektedir ve bu durum, İbn Teymiyye tarafından *dâru'-l-mürekkeb* olarak adlandırılmıştır. Bu yaklaşım mevcut durumu yorumlamada ve yeni sınırların çizilmesinde oldukça başarılı bir tasarımıdır.²⁴³

İbn Teymiyye, günümüzde aşırılık yanlısı bazı Müslüman gruplar tarafından Ortaçağda belirleyici Müslüman bir otorite olarak görülür. Yazılarının radikal amaçlar için en güçlü kullanımı, Muhammed Abdüsselam el-Ferec'in (ö.1982) *el-Ferîdatü'l-Gâibe* adlı eserinde bulunur.²⁴⁴ Bu eserin *İslamî Cihad Örgütü*'nün Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'a 1981'de

²⁴⁰ Bk. Özel, “Klasik İslâm Devletler Hukukunda Ülke Kavramı ve Günümüzdeki Durum, 53.

²⁴¹ <http://web.archive.org/web/20120809045507/http://alturayri.com/articles-224.htm> Erişim 09.04.2021

²⁴² Yahya Michot, “İbn Taymiyya's “New Mardin Fatwa”. Is Genetically Modified Islam (gmi) Carcinogenic?” *The Muslim World* 101/2,130-181.

²⁴³ Michot, “Other Ibn Taymiyya”, 8.

²⁴⁴ Ferec'e ait bu küçük risalenin çok sayıda baskısı yapılmıştır, ancak hiçbirinde baskı tarihi ve yeri belirtilmemiştir ve oldukça da karışıktır. Biz Muhammed Ammara tarafından fihristli ve dipnotlu şekilde düzenli bir şekilde basılmış olan nüshayı esas aldık. Risalenin orijinal metni ilgili baskıda 75-139. sayfalar arasında yer almaktadır. Muhammed Ammara, *el-Ferîdatü'l-Gâibe: Cuzûr ve Hayat, Dirâsât ve Nusûs* (Mısır: Nahdatu Mısır, 2009). İngilizcesi için bk. Johannes J.G. Jansen, *The Neglected Duty: The Creed of Sadat's*

yaptığı suikastın teolojik alt yapısı olarak hizmet ettiği ileri sürülür. Ferec, İbn Teymiyye'nin Moğollara karşı verdiği fetvalarından, İslam hukukunu uygulamayan yöneticilerin mürted olduğuna ve onlarla mücadele edilmesi gerektiğini savunduğu Mardin Fetvası'ndan alıntılar yaparak düşüncelerini şekillendirmiştir.²⁴⁵

Ancak radikal akımlar İbn Teymiyye'yi okurken adete onun kendi dönemlerinde yaşamış bir alim gibi okumaktadırlar. Oysa onun döneminde Müslümanlar ve bir bütün olarak İslam sorunu bir genişleme sorunu değil, hayatta kalma sorunuydu. Haçlılar ve Moğollar tarafından bir din ve yaşam biçimi olan İslam'ı sürekli rahatsız eden dış tehditler ile Müslümanların içindeki siyasî, dinî ve sosyal sorunların her biri onun cihad kavramına olağandan farklı yaklaşmasına neden oldu. İbn Teymiyye, savunma stratejisine hizmet etmek için cihad kavramının kapsamını genişletti, agresif bir cihad anlayışı benimsedi.²⁴⁶ Ancak o, bu konuda çeşitli çelişkiler yaşamaktaydı. Şöyle ki, İbn Teymiyye cihadı teşvik edip dinî dayanaklarını kapsamlı bir şekilde açıklamış olsa da en zorlandığı husus, Müslüman olup da Moğol ordusunda savaşmak zorunda kalanların durumuyla ilgiliydi. Ayrıca fetva makamında olan İbn Teymiyye'nin cevaplaması gereken farklı konular da vardı. Örneğin, coşkun bir ırmak gibi her yere ulaşan Moğolların ele geçirdiği topraklardan göç etmenin dinen zorunlu olup olmadığı konusu açıklığa kavuşturmalıydı. İşte Mardin Fetvası bu çelişkileri çözmeye matuftu. İbn Teymiyye çözüm olarak Moğolların eline geçen Mardin'in dinî statüsü (darü'l-harb/darü'l-İslam) ile ilgili olarak düşüncelerini açıklarken orada yaşamakta olan Müslümanların münafıklıkla suçlanamayacağını, İslam'ın tam olarak hâkim olmadığı bir şehirde ikamet ettikleri için kınanmamaları gerektiğini ifade etmekte, ancak onları Moğol yöneticilerine açık bir destekte bulunmamaları konusunda uyarmaktaydı.

Kâfirlerin kadınlarının ve çocuklarının öldürülemesinde bir sakınca görmeyen ve bu konuda bir de kitap yazarak görüşlerini Kur'an ve sünnetten temeldirmeye çalışan İŞİD liderlerinden Ebu'l-Hasan el-Ezdi, kısas konusunun işlendiği Bakara 194.247 ayeti konuya ilişkin delil olarak getirmekte ve burada İbn Teymiyye'nin görüşüne yer meketedir.²⁴⁸

Assassins (New York: RVP Press, 2013).

²⁴⁵ Ferc, *el-Ferîdatü'l-Gâibe*, 91-94.

²⁴⁶ Bannan, *Ibn-Taymiyyah's Theory*, 154-155.

²⁴⁷ "Haram aylara ksaygı ve bu aylardaki saldırmazlıklar karşılıklı olmalıdır. Şu halde kim size bu aylarda saldırıya siz de onlara aynı şekilde karşılık verin ama Allah'ın savaşta aşırı gitmeme emrine itaatsilikten sakının ve bilin ki Allah emirlerine itaatsizlikten sakınanlarla beraberdir."

²⁴⁸ Ebu'l-Hasan el-Ezdi, *el-Kistasu'l-Adl fi Cevazi Katli etfali ve Nisail'-Küffar Müakabeten bi'l-Misl* (Şebeketü Ensari'l-Mücahidin ty.), 18.

“Ayette kısasın gerekçesi olarak sunulan saldırmazlık, mükabeliyet esasına göre düzenlenmiştir.”²⁴⁹

Ezdi’ye göre İbn Teymiyye katl, yol kesme ve mal çalma gibi kısası gerektiren; fuhşiyat, yalan söylemek gibi şeylerin ise kısas gerektirmediğini düşündüğüne atıf yapar;²⁵⁰ yapılan her türlü saldırıya misliyle karşılık verilmesi gerektiğine,²⁵¹ hatta bu karşılık işleminin gerektiğinde uzuvlar şeklinde dahi olabileceğini²⁵² düşündüğü söyler. Ezdi, buradan hareketle kâfirlerden gelecek her türlü saldırının bu bağlamda değerlendirilmesi ve onlara misliyle karşılık verilmesi gerektiğini ifade eder.²⁵³

Ebu Abdillâh el-Muhacir (ö.2019) grup içinde cihadı diri tutmak için *Mesail min Fıkhi’l-Cihad* isimli 570 sayfalık bir kitap yazmıştır. Burada istişhadi operasyonların caziliğini her mezhep üzerinden tartışır.²⁵⁴ Hanbelilik de İbn Teymiyye’nin şu görüşüne yer verir. “Dört mezhep imamı da, bir müslümanın kâfirlerin saflarına dalıp onları ölrüreceğine ve bunun da müslümanların maslahatına olacağına inadığında bunu yapmasına cevaz vermiştir.”²⁵⁵ İşte bu fetva İŞİD’in *Dabiq* ve *Kostantiniyye* dergisindeki istişhadi operasyonların da temel referansını teşkil eder.²⁵⁶

Ebu Abdillâh el-Muhacir darulislam-darulharb tartışmasını yaparken İbn Teymiyye’nin fetvalarına dayanmaktadır. el-Muhacir İbn Teymiyye’den²⁵⁷ hareketle şöyle bir tanım yapar: “Darulislam ülkenin hukuk sistemi şeriat ise orası darulislamdır, halkının çoğunlu kâfir olsa bile. Ülkenin hukuk sistemi şeriat olmaz ise, halkının çoğunluğu Müslüman olsa da orası darulharptir.”²⁵⁸ Bu bağlamda o, rafizi olarak gördüğü Şiiilerin yurdunu darulharp, kendilerini de savaşılmaları gereken kâfirler olarak görür. Bu konuda hem İbn Teymiyye’nin²⁵⁹ hem de Muahmmmed b. Abdilvehhab’ın²⁶⁰ Şiiilere yönelik görüşlerine yer vermektedir.²⁶¹

Ebu Abdillâh el-Muhacir İŞİD’in uygulamakta olduğu özellikle yabancı gazetecilere yönelik canlı yayında uyguladığı kafa kesme eylemini de nasslardan hareketle temellendirir.

²⁴⁹ İbn Teymiyye, *Mecmûü’l-fetâva*, 28/ 182.

²⁵⁰ İbn Teymiyye, *Mecmûü’l-fetâva*, 34/163

²⁵¹ İbn Teymiyye, *Mecmûü’l-fetâva*, 30/375.

²⁵² İbn Teymiyye, *Mecmûü’l-fetâva*, 28/ 380-81.

²⁵³ Ebu’l-Hasan el-Ezdi, *el-Kistasu’l- Adl*, 24.

²⁵⁴ Ebu Abdillâh el-Muhacir, *Mesail min Fıkhi’l-Cihad* (y.y., ty.), 85.

²⁵⁵ İbn Teymiyye, *Mecmûü’l-fetâva*, 28/ 540.

²⁵⁶ “İstişhadi Operasyonların Caizliği ve Fazileti”, *Kostantiniyye*, 3 (Zilhce 1436), 41; “A Selection Of Military Operations Conducted By The Islamic State” *Dabiq*, 11(Zilkade 1436), 28-30; “A Selection Of Military Operations By The Islamic State” *Dabiq*, 12 (Sefer 1437), 24-29; “A Selection Of Military Operations Conducted By The Islamic State” *Dabiq*, 13(Rebiülahir 1437), 14-20;

²⁵⁷ İbn Teymiyye, *Mecmûü’l-fetâva*, 27/ 45.

²⁵⁸ Ebu Abdillâh el-Muhacir, *Mesail min Fıkhi’l-Cihad* (y.y., ty.), 18.

²⁵⁹ İbn Teymiyye, *Mecmûü’l-fetâva*, 35/ 138-139.

²⁶⁰ *Müellifatu Şeyh Muhammed b. Abdilvehhab: Er-Resailü’ş- Şahsiyye*, 7/220.

²⁶¹ Ebu Abdillâh el-Muhacir, *Mesail min Fıkhi’l-Cihad* (y.y., ty.), 22

Buna göre Enfal süresi 12. ayetinde ifade edilen²⁶² “onların boyunlarını vurun” emrini kafir olarak kabul ettikleri her kese uygulanabilecek bir ceza türü olarak yorumlamaktadırlar. Müslümanların şevkini artırmak amacıyla keislen bu başın şehirlerde teşhir edilmesinin de caiz olduğunu ifade ederler.²⁶³

İŞİD’in anayasası olarak görülen İdaretü’t- Tevahhuş adlı eserde İbn Teymiyye’nin müslümanların dini sadece namaz, oruç, zekât ve haçtan ibaret görmelerini kabul edilemez bulduğunu, onların cihadı önemsemediklerine atıfta bulunur.²⁶⁴ Bu da İŞİD’in düşüncesinde cihad vurgusunun çok fazla ifade edileme gerekçelerindendir. Çünkü onlar İbn Teymiyye’den hareketle din-devlet ayrımını kesinlikle reddederler. Bunu sağlamak için devlete, otoriteye ihtiyaç olduğunu, bunun yolunun da devletleşmek olduğunu düşünürler. İşte İŞİD’in hilafet konusundaki aşırı vurgusunun nedenlerinden biri de budur. Yani devlet olmadan İslam’ın yaşanması mümkün değildir.

Üsme b. Ladin’den sonra el-Kaide’nin ve daha sonra el-Kaide ile bütünleşecek yapı olan Mısır’daki radikal akımlardan biri olan Tanzimü’l-Cihad’ın kurucusu tıp doktoru Eymen Zevahiri de İbn Teymiyye’ye sıklıkla atıf yapmaktadır. O, cihadın meşruiyetini savunurken İbn Teymiyye’nin “ cihad ile ilgili hüküm verenlerin hem dini hem de dünyayı iyi bilen ehil kimseler olması gerekir. Tek uzmanlıkla verilen fetvalara itibar edilmemeli”²⁶⁵ görüşüne yer vermekte ve bu kararların ehline alınması gerektiğini ifade etmektedir.²⁶⁶ Yine Zevahiri, kâfirlerin, içlerinde Müslümanlar olsa dahi, sürülmesine dair görüşünü de İbn Teymiyye’nin fetvasına²⁶⁷ dayandırmaktadır.²⁶⁸ Küfür, Müslümanlara karşı nasıl dünyanın her yerinde toplanıp tek tek parça halinde saldırıyorsa Müslümanların da tek bir parça olarak hareket etmeleri gerektiğine işaret eden Zevahiri,²⁶⁹ bu görüşünü de İbn Teymiyye’ye dayandırmaktadır. O şöyle der: “Düşman İslam beldelerine girdiğinde öncelikle onu defetmek gerekir. Çünkü bütün İslam beldeleri tek belde konumundadır (küllühâ bi menzileti’l-beldeti’l-vâhideti).”²⁷⁰

²⁶² “O sırada rabbın meleklere şunu vahyediyordu: Şüphesiz ben sizinle beraberim, iman edenlerin sebatlarını pekiştirin. Ben inkâr edenlerin kalplerine korku salacağım, artık boyunlarının üzerinden vurun, onların bütün parmaklarına vurun.”

²⁶³ Ebu Abdillâh el-Muhacir, *Mesail min Fıkhi’l-Cihad* (y.y., ty.), 269, 273, 283.

²⁶⁴ Ebu Bekir en-Naci, *İdaretü’t- Tevahhuş*, 57.

²⁶⁵ İbn Teymiyye, *el-fetâva’l- Kübra*, 4/185.

²⁶⁶ Eymen Zevahir, *Fursan Taht Rayat’in-Nebi* (Peygamberin Sancağı Altındaki Şövalyeler) (Sahab, 2001), 85.

²⁶⁷ İbn Teymiyye, *Mecmû’l-fetâva*, 28/ 546.

²⁶⁸ Eymen Zevahir, *Fursan Taht Rayat’in-Nebi*, 93.

²⁶⁹ Eymen Zevahir, *Fursan Taht Rayat’in-Nebi*, 108.

²⁷⁰ İbn Teymiyye, *el-fetâva’l- Kübra*, 5/539.

İŞİD'in önemli isimlerinden Moritanyalı Ebu Ubeyde eş-Şankiti de sıklıkla İbn Teymiyye'ye atıf yapmaktadır. Yöneticilerin mutlaka ulemanın görüşlerine başvurması gerektiğini ifade eden Şankiti, bu konuda ayet ve hadisleri delil gösterdikten sonra İbn Teymiyye'nin "hiçbir yönetici istişareden uzak duramaz"²⁷¹ şeklindeki görüşüne esas almaktadır.²⁷²

Şankiti, saldırı cihadını da İbn Teymiyye'den hareketle temellendirir. İbn Teymiyye'ye göre saldırı cihadı, dine ve kutsala saldırıyı def etmenin en etkili yoludur ve bu bu savaş icmaen vaciptir. Dini ve dünyayı ifsat eden saldırganı def etmek, imandan sonraki en önemli görevdir. Onun için bir şart yoktur ve imkânlar ölçüsünde bu yerine getirilir.²⁷³

İŞİD'in resmi sözcülerinden Osman b. Abdurrahman et-Temimi İslam devletinin mutlaka kurulması gerektiğini tartışırken İbn Teymiyye'nin "İnsanların yöneticiliğini üstlenme görevi dini görevlerin en üstünüdür. Zira hem din hem de dünyaya ait görevler ancak otoriteyle mümkündür."²⁷⁴ "Çünkü İslam'da otoritelerin temel hedefi, dinin tamamı Allah'ın hükümlerini sağlamak ve onun kelimesini en yüce kılmaktır. Allah bunun için insanları yarattı, kitaplar ve resüller gönderdi, Hz. Peygamber ve müminler de bu amaçlar için savaştı"²⁷⁵ şeklindeki fetvalarına dayanmaktadır.²⁷⁶

İŞİD'in veziri olarak sunulun Ebu Hamze el-Muhaciri ise İslam devletinin dinin bir gereği olduğunu, bu devletin gelirlerinin de İbn Teymiyye'nin fetvasına dayanarak "ganimet sadaka ve fey"²⁷⁷ şeklide üç kalemden oluştuğuna atıf yapar.²⁷⁸ Yine saldırı cihadı - savunma cihadı şeklinde günümüz radikallerinin yaptığı ayrımı da İbn Teymiyye'den hareketle izah eder. İbn Teymiyye'nin Hz. Peygamber'in Uhud savaşında uyguladığı taktiğin²⁷⁹ savunma cihadı olduğunu ifade ettiğini aktarır.²⁸⁰

İŞİD'in önden gelen isimlerinden Ebu Hemmam Bekr b. el-Esri de İŞİD'in tekfir mekanizmasını kullanması nedeniyle Haricilikle karşılaştırılmasını kabul edilemez bulmaktadır. Bu konuda yazdığı küçük risalesinde Haricileri yanlış yapmakla suçlayan²⁸¹ İbn Teymiyye'ye atıf yapmaktadır.²⁸²

²⁷¹ İbn Teymiyye, *Mecmûü 'l-fetâva*, 28/ 386-87.

²⁷² Ebu Ubeyde eş-Şankiti, *Ebleğu 'l-Meani* (2014), 39.

²⁷³ İbn Teymiyye, *el-fetâva 'l-Kübra*, 5/538.

²⁷⁴ İbn Teymiyye, *Mecmûü 'l-fetâva*, 28/ 390-92.

²⁷⁵ İbn Teymiyye, *Mecmûü 'l-fetâva*, 28/61.

²⁷⁶ Osman b. Abdurrahman et-Temimi, *'Îlâmü 'l-Enâm bi Milâdi Devleti 'l-İslam*, Müessesetü'l-Furkan, ty.), 6, 8.

²⁷⁷ İbn Teymiyye, *Mecmûü 'l-fetâva*, 28/45.

²⁷⁸ Ebu Hamze el-Muhaciri, *ed-Devletü 'n-Nebeviyye* (Müessesetü'l-Furkan 1429), 27

²⁷⁹ İbn Teymiyye, *el-fetâva 'l-Kübra*, 4/509.

²⁸⁰ Ebu Hamze el-Muhaciri, *ed-Devletü 'n-Nebeviyye*, 27

²⁸¹ İbn Teymiyye, *Mecmûü 'l-fetâva*, 28/ 221.

²⁸² Ebu Hemmam Bekr b. el-Esri, *Tabsîrü 'l-Mahacc*, (el-Ğuraba li'l-Alam, 2013)7,9, 11,12, 16, 19.

İŞİD'in kaynakalarında referans noktası olarak görülen isim net bir şekilde İbn Teymiyye'dir. Ahmet bin Hanbel din anlayışıyla İbn Teymiyye'yi var eden bir temel olarak görülürken, İbn Teymiyye de 18. asır ortadoğusunda dini düşüncede canlanma sağlayan Muhammed b. Abddilvehhab'ın temeli olarak görülmektedir. Selefilik'in en önemli üç izleği olan bu şahısların mirası Selefilik düşüncesi, belli bir süre İbn Vehhab'ın oğlu ve torunları sayesinde geleneksel çizgisini korusa da 1970'lerden sonra Suud'a göçen diğer Arap ülke vatandaşlarının katkısıyla Vehhabi çizginin domine ettiği din anlayışında çeşitli kırılmalar yaşanmıştır. Afgan cihadı öncesi yaşanan bu süreç, selefilikte radikalleşmeye doğru olan akışı hızlandırmış, bu da Afgan cihadında ihtiyaç duyulan savaşçıların, başta Suud olmak üzere Arap ülkelerinden katılımların gerçekleşmesine neden olmuştur. Afgan cihadı sonrası Taliba ile işbirliği içinde olan bu savaşçılar, önce Üsâme b. Ladin'in el-Kaide'sinde, akabinde Eymen Zevahiri ve Zerkavinin kontrollünde Irakta, akabinde İŞİD'in merkezi isimleri etrafında kümelenmişlerdir.

İbn Teymiyye'nin fikirlerinin şiddete aracı yapılmasının İbn Vehhab ile başladığı söylenebilir. O, İbn Teymiyye'nin fikirlerine dayanarak ki -bunlar arasında hudutların uygulanmaması halinde veliyyül emre başvurmayla gerek duymadan müslümanların İslam'ın farzlarından olan hudutları kendi başlarına uygulamaları gerektiği ilkesidir. Bu bağlamda İbn Vehhab, recm cezasını, hırsızın el kesme cezasını ve kısası "cihad" kavramı altında uygulamıştır. Daha sonra o ve takipçileri, Gazavat dedikleri ve cihad kapsamında muhaliflerine karşı bir dizi savaş başlatarak²⁸³ daha önce yağmacılıkla geçinen kabilelerin eylemlerine dinilik kazandırarak hızlı sonuca ulaşmıştır.

İbn Teymiyye'nin istismarına bir başka örnek de şudur. İhvan-ı Müslimin ile ilişkileri olan ancak şiddete bulaşmaları nedeniyle İhvandan ayrılan Seyyid Sabık (ö.2000) mahkemede yargılanırken kullandığı ifadelerde de görülmektedir. Yargıç Seyyid Sabık'a: "sen kan dökülmesi konusunda fetva veren müftü müsün?" diye sorar. Sabık: "Evet, ben kadınların hayız kanı hakkında fetva veririm. Kanların helal görülmesi/insanların öldürülmeleri konusunda fetvayı İbn Teymiyye vermektedir" şeklinde cevap verir.²⁸⁴

²⁸³ <https://www.youm7.com/story/2020/5/12/%D9%84%D9%85%D8%A7%D8%B0%D8%A7-%D8%A7%D8%B1%D8%AA%D8%A8%D8%B7-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B1%D9%87%D8%A7%D8%A8-%D8%A8%D9%80-%D8%A7%D8%A8%D9%86-%D8%AA%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D9%85%D8%AA%D9%89-%D8%A8%D8%AF%D8%A3-%D8%A3%D8%AB%D8%B1%D9%87-%D9%85%D8%B9/4770560>

²⁸⁴ <https://www.dostor.org/3014736>

Son olarak İŞİD'in şahıslardan hareketle oluşturduğu dini söylemlerine bakıldığında İŞİD gibi dini söylemli radikal hareketlerin temel özelliklerinden birisinin, hatta en başta geleninin dışlamacılık olduğu görülecektir. Günümüzdeki Selefi söylemli olan bütün gruplarda bu geçerlidir. Bir Selefi geleneğin ürünü olan İŞİD hakkında da bu söz konusudur. Nitekim Yeni Selefilik akımı içerisinde olanlar birbirleriyle olduğu gibi bir başka İslami hareket olan İhvan el-Müslimin ile de barışık değildir, o yüzden bugün İŞİD, Hamas'ı İslam dışı kabul etmektedir. Aralarında ciddi bir ideolojik ihtilaf olması nedeniyle, aynı zamanda her ikisinin de İslam anlayışı oldukça birbirinden farklı, mücadele biçimleri ve mücadele ahlakları da değişik görünmektedir. Bununla birlikte Arap dünyasında oluşan radikal İslami hareketlerde Selefi ton çok fazladır. Selefilik aslında bir Arap zihniyetidir. Mısır'da doğan İhvan da, ondan sonra Ürdün'de, Filistin'de doğan Hizb-ut Tahrir de, Hamas da doğal olarak Selefilik algısına sahiptirler. İŞİD'de aynı paraleldedir. Bu tür oluşumların modern İslamcı hareketler olması nedeniyle bir tür gelenekçi Selefiliğin temel algısına sahip olmakla birlikte, değişkenlik arz etmektedir. Bu doğrultuda bunlara Yeni Selefilik akımları denmektedir. Bir Batı söylemi olan Cihadi selefilik içerisinde değerlendirilen İŞİD öncesi, yeni yüzüyle Selefiler birden fazla devletler kurmuşlardır. Bunlar arasında Mevlevi Cemilürrahman'ın Afganistan'da kurduğu Kunar İslam Emirliği, daha sonra eşŞebab olarak şekillenecek olan Somali'deki İslam Mahkemeleri Birliği siyasi ve idari oluşumu ile ardından ülkenin güneyinde oluşturulan devlet, Dokku Umarov'un başkanlığını yürüttüğü Kafkas İslam Emirliği, el-Kaide'nin Yemen Ebyen'de ve Kuzey Mali'de kurduğu devletler yanında Irak'ta kurulan Irak-Şam İslam Devleti, bu geleneğin bir devamı mahiyetindedir. Temel algı ve anlayış itibarıyla benzer düşünce ve prensiplere sahip olan bu devletlerin uzun süre tutunamamasının nedenlerini, yönettikleri halkın sosyal ve kültürel yapısı ile mevcut dünya şartları dâhilinde değerlendirmek gerekmektedir.²⁸⁵

Bu başarısızlığa rağmen, en son İŞİD olayında olduğu gibi bu tür oluşumlara katılmaların artması da incelenmesi gereken bir durumdur. Bunun gerekçeleri arasında Avrupa'dan katılımların verileri konuya açıklık getirici mahiyettedir. Şöyle ki, bulundukları yerlerde dışlanmaları ve de entegre olamamaları sonucu kapalı bir ortamda yaşam süren bu nesil, mensup olduğu dinin öğretilerini daha çok Arabistan'dan gelen irşatçılardan almıştır. Güncellenemeyen, esnek olmayan ve katı bir metoda sahip olan Selefi öğretim sonucu teori ile pratik arasında bir ikileme düştüler. Geleneksel öğretilerini de reddeden dar alanlı ve cami merkezli öğretim, idealleri uğrunda mücadele vermeye yöneltti. Sosyal medyayı geniş ve

²⁸⁵ Ramazan Biçer, "İŞİD Düşünce Yapısının Teolojik Arkapları", *Kelam Araştırmaları*, 13/1 (2015), 8.

güçlü bir şekilde kullanan bu oluşum, bireyin rahatlıkla kendilerine ulaşmalarına imkân verdi. Hatta Müslümanlar arasında İnterneti en iyi kullanan kesimin Selefi merkezli oluşum ve kişiler olduğu kabul edilmektedir. Ana tema itibarıyla kendi düşüncelerini savunmak, diğer Selefi ve İslami görüşleri reddetmek, totaliter Arap yönetim biçimi ve liderlerini eleştirmek yanında Batı'daki Müslümanların durumlarını yansıtan bir yapıda olan sosyal medya iletişim araçları, ciddi bir iletişim ağına sahiptir.

Günümüzde önderliğini Ebu Ömer el-Hüseyni el-Kureyşi el-Bağdadi'nin çektiği IŞİD hareketinin temel düşünce yapısı ve itikadi görüşleri şöyle özetlenebilir:²⁸⁶

- Şirkin her türlüünü ve şirke ileten yol ve araçların hepsini ortadan kaldırılacaktır
- Şiiler/Rafiziler, şirk ve ridde taifesindendir.
- Aşırılığa giden Haricilik ile dine lakayt Mürcie, bizim hedefimizdir.
- Kelime-i Şهادeti söyleyen ve İslam'ın nevakızlarından birisini işlemeyene karşı duruşta değiliz. (Nevakız: İslam'ı bozan şeyler, Bid'at)
- Küfür; söz, eylem ve itikad olarak, büyük ve küçük olmak üzere ikiye ayrılır.
- Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyenler, kâfirlerin ta kendileridir
- Hizb-i İslami, Hizbü'l-Mutlak, Düleymi, Haşimi, Allavi, Caferi ve diğerleri gibi Siyasi faaliyet içerisinde bulunanlar, mürted ve kâfirdirler.
- Rafiziler, ridde küfrüne girmişlerdir.
- Batı ile işbirliğine girenler, müşriktirler
- Hükümette görev alan yetkili ile şube müdürü arasında fark yoktur.
- Endülüs'ün yıkılmasından itibaren, İslam ülkelerinin kurtarılması için cihad, farz-ı ayndır.
- Mevcut İslam ülkelerinin yönetim ve ordusu mürted ve kâfirdir. Ancak halkı kâfir değildir.
- Mevcut İslam ülkelerinin yönetim ve ordusuyla savaşmak, Haçlılarla savaşmaktan 'daha vacip'tir.
- İslam Devleti'nde bulunan Kitap Ehli ve Sabii gibi zimmiler, zimmetleri olmayan harp ehlidirler. Çünkü onlar el-Umeyriyye'deki sözlerini tutmamışlardır.
- Diğer İslam gruplar, tek bayrak altında toplanmadıkları için, isyancıdırlar.
- Faal ve sadık âlimlere saygı gösterilir. Tağut yolunda giden ve ona yalakalık edenler ise tecrit edilir

²⁸⁶ Şu linkten alınmıştır: "Kardeşiniz Ebu Ömer el-Hüseyni el-Kureyşi el-Bağdadi."
<http://www.takvahaber.net/dunya/islam-devleti-iste-bu-bizim-akidemiz-h10452.html>

- 17. Ahlaksızlığa davet eden ve buna yardımcı olan uydu alıcıları gibi aletler haramdır
- 18. Kadının, yüzünü kapatması farz, sosyal hayatta erkeklerle karışması haramdır.

Bu veriler doğrultusunda İŞİD'in dini algılayış ve felsefesinin Selefilik olgusuyla ciddi oranda örtüştüğü görülmektedir. Burada belirtilen hususlar arasında, “şirk” kavramına vurgu yapılması, hedef kitle olarak daha çok Müslüman kimliğine sahip kişi ve kesimlerin kastedilmesi dikkat çekicidir. Nitekim benzer bir algı, Haricilerde, Osmanlıların, “Yeni Hariciler” olarak niteledikleri Vehhabiler’de ve tüm türevlerinde olmak üzere Selefilerde bulunmaktadır.²⁸⁷

Biçer’e göre günümüz İslam dünyası, içerisinde bulunduğu siyasi, askeri, ekonomik ve yönetim biçimi açısından ciddi sıkıntılar yaşamaktadır. 19. Yüzyılın son çeyreğinde birçok alanda çöküntü yaşayan Müslümanlar, buhranlarından kurtuluş yolları aramaya girişmiş ve bu doğrultuda dini ve siyasi önderleri halka çeşitli alternatifler sunmuştur. Liberallik ve muhafazakârlığın farklı imkânları yanında Batı kültür ve felsefesiyle bağlantılı olarak yeni anlayışlar ileri sürmüşlerdir. Mevcut durum itibarıyla küresel Batı geleneğine sahip güçler altında ezilmiş olan Müslümanlar, inançlarının gerçekliğini kanıtlamak istercesine, dar alanda ve yerel bağlamda söylemlerini gerçekleştirmek amacıyla özel oluşumlar gerçekleştirmişlerdir. Daha çok Selefî/Vehhabi İslami anlayışın resmi temsilcisi konumuna gelen Suudi Arabistan kaynaklı yerel oluşumlar, iç bünyesindeki ayrılıklar nedeniyle, ülke dışına yönelmiş ve resmi otoritelerin etkin olmadığı bölgelere kaymışlardır. Bulundukları bölgenin siyasi, coğrafi ve kültürel dokusu etkisiyle şekillenen bu oluşumlar, küresel güçlerinde etki ve katkısıyla palazlanarak uluslararası bir güç ve oluşum haline geldi. Öte yandan İslam ülkelerinin laik yönetim biçimi, Müslümanların sekülerleşip dünyevileşmesi yanında toplumda bireyselleşme algısının yaygınlaşması, İslam ülkelerinde gittikçe daha da muhafazakârlaşan ve radikalleşen kesimlerin doğmasına yol açtı. Her iki gelişme ve olgu çerçevesinde başta sosyal medya olmak üzere iletişim teknolojisinin imkânlarıyla düşüncelerini yaygınlaştıran bu kesim, dünyanın her tarafından taraftar bulmaya başladı. Bu doğrultuda benzer düşünce sahipleri birbirlerine ulaşma imkânı buldu. Daha önceleri Bosna-Hersek, Çeçenistan ve Afganistan gibi cihat sahalarında buluşanların en son birlikte oldukları alan, Irak ve Suriye olmuştur. Cihat inancı, İslam devleti emeli, kendisine yer edinme arzusuyla hareket eden bu kesim İŞİD adıyla siyasi bir oluşumu gerçekleştirdi. Kendilerine özgü İŞİD akaidini oluşturan bu kesim, tamamen Selefilik düşüncesinin yeni sürümüyle kendilerini ifade etmektedirler. Bu doğrultuda kendisi dışındaki Müslümanları “müşrik”

statüsünde değerlendiren IŞİD teolojisi, birinci derecede Müslümanları hedef olarak belirledi. Bu hedeflerine ulaşmak için de tüm dünya kamuoyunun dikkatini negatif düzlemde çekecek şekilde şiddet hareketlerine başvurdu. Haklı gerekçeler çerçevesinde Batının İslam ülkelerine müdahalesinden şikâyet eden İslam dünyası, bu müdahaleye zemin hazırlayacak bir düşünce yapısı ve İslami algı biçimine imkân oluşturmuştur. Böylece tamamen Müslümanlara yönelik şiddet uygulamalarına müsait İslami anlayış biçimiyle, ümmet arasında “fitne” oluşturan eylemler gerçekleşmiştir. Harici etki ve katkıların ivmesiyle de İslam dünyasının bugünkü manzarası şekillenmiştir.²⁸⁸

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

²⁸⁷ Biçer, “IŞİD Düşünce Yapısının Teolojik Arkapları”, 9-10.

²⁸⁸ Biçer, “IŞİD Düşünce Yapısının Teolojik Arkapları”, 10-11.

SONUÇ VE TEKLİFLER

İŞİD radikal dini gruplar tarihinde eylem tarzı ve fikri alt yapısı itibarıyla oldukça farklı bir görüntü serimlemektedir. İŞİD el-Kaide'nin ana rahminde dünyaya gelmiş olsa da siyasi talepleri, diğer müslüman gruplara ve özellikle de Şiilere karşı tutumları, henüz şartları oluşmadığı halde devlet kurma/devletleşme çabaları nedeniyle el-Kaide'nin klasik çizgisinden farklılaşmış, bu nedenle de onunla irtibatını tam anlamıyla koparmış radikal İslamcı bir harekettir.

İŞİD dün olduğu gibi bugün de tüm dünyayı eylemleriyle endişeye sevk etmeye, toplumların dikkatini üzerine çekmeye devam etmektedir. Ortaya çıkışı ve devletleşmesi oldukça hızlı olduğu gibi, bu fenomenin bir an önce tarihe gömülmesi beklentisi oldukça yaygındır. Zaman, onun ya çabucak yok oluşuna ya da eylem tarzı ve fikirleriyle radikalleşmede yeni bir model olarak bölge içinde ve ötesinde büyük değişimlerin katalizörü olacağına tanıklık edecektir. Sayıları on binlerle ifade edilen marjinalize edilmiş grup şiddetiyle Irak ve Suriye'de kontrolü sağlamaları, kendilerini uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak yerleştirme konusundaki olağanüstü yetenekleriyle tarihte ve günümüzdeki tüm radikal İslamcılardan farklı bir evreni temsil etmektedir.

Batı dünyasının şekillendirdiği entelektüel çevreler İslam'ı sıklıkla terör ile birlikte anmaktadırlar. Aslında İslam, adı üstünde barışı önceleyen bir dinin adıdır. 20. yüzyılın son yarısı ile 21.yüzyılın ilk çeyreğinde Batı karşısında fikri anlamda dik durmaya çalışan Müslüman toplumların bu duruşu, enerji kaynaklarının merkezinde olan İslam dünyasının üzerine planlar yapan çok uluslu şirketlerin ve özellikle Amerika'nın tepkisini çeken bir unsur olmuştur.

Batılıların İslam'ı terörle yan yana koymalarının temel nedeni, Batılıların İslam algısı ile ilgilidir. Onlar İslam'ı saldırgan ve savaşçı bir din olarak görmekte Müslümanları da kendi inançlarını ve kanunlarını silah zoruyla yaymaya çalışan savaşçılar olarak algılamaktadırlar. İslam ile terörün birlikte anılmasının diğer bir nedeni de bazı aşırı Müslümanların eylemlerini Kur'an ve hadislere dayandırmak suretiyle meşrulaştırma çabalarında yattığını ileri sürmek mümkündür.

Batı düşüncesinde İslam ile terör arasında doğrudan irtibat kurmayı sağlayan en önemli kavram İslam'daki cihat kavramıdır. Onlara göre İslam'da cihat adıyla terörist eylemler yapan gruplar söz konusudur ve onlar varlıklarını, iddialarını meşrulaştırmak için cihat kavramını devreye sokmaktadırlar.

Oysa İslâmî literatürde cihat doğrudan savaş anlamına gelmemektedir. Ancak düşmanla herhangi bir savaş söz konusu olursa mevcut bütün imkânların kullanılması gerekir. Bu takdirde ortaya konulan şeye cihat denilmektedir. Dikkatle bakıldığında Kur'an-ı Kerim'de 34 yerde geçmekte olan cihat kelimesi sadece 4 yerde doğrudan savaş anlamına gelmektedir. Zaten İslam hukukçuları da cihat kavramını savaş anlamında kullanılsa bile başka ülkelere savaş ilan etmenin bireysel bir karar olamayacağı, bu kararın mutlaka siyasi otorite tarafından alınması gerektiğini özellikle vurgulamaktadırlar.

Öte yandan Kur'an'da geçen cihadın, Müslümanlara karşı yapılamayacağı açık ve nettir. İŞİD'in kendi gibi inanmayan diğer Müslümanları *tekfirizmi* bir yöntem olarak kullanarak onlara savaş açması, bu mücadeleyi asla haklılaştırmaz. Kaldı ki bu bir savaş olarak kabul edilse dahi kural tanımazlık neye göre izah edilecektir? Hukuk ve ahlak tanımayan bir savaşa cihad demek gayri kabil bir durumdur. İslam, savaş ortamında dahi adil olunması, keyfi uygulamalara girilmemesi, esirlere haksızlık yapılmaması için çeşitli prensipler koymuştur. Hz Peygamber'in uygulamalarına bakıldığında da onun daima müsamahakâr bir tutum içerisinde olduğu görülecektir. Savaş ortamında İslam'a düşmanlık sergileyenlere, hıyanet içerisinde bulunanlara ve toplum düzenini bozmaya yönelik bir çaba içerisinde olanlara caydırıcı olmak üzere sert cezalar uygulamış olsa da onun hiçbir zaman rahmeti elden bırakmadığı, insanları öldürme yerine diriltmeye yani hidayete erdirmeye çalıştığı görülmektedir.

İslam'ın imajını bozma noktasında Batı dünyasına malzeme veren Müslümanların bizzat kendisidir. Onlar, nasslarda yer alan bazı hükümleri bağlamlarından kopartmak suretiyle sanki bugüne, bugünün olaylarına hitap eder bir anlayışla yorumlamışlardır. Oysa bu nasslar kendi bağlamalarında değerlendirildiğinde ortaya çıkan yorum ile radikal grupların yorumu tam anlamıyla tezat teşkil etmektedir. Bu yaklaşım sonuç itibarıyla şiddete boyanmış, şiddetin her türünü savunan, hatta emreden bir din görüntüsü ortaya çıkarmıştır.

Batılı düşünürlerin dini radikalizmi İslam üzerinden temellendirirken Müslüman radikallerin sıklıkla atıf yaptıkları ayet ve hadislerle ilaveten İslam düşünce tarihinde özellikle Selefi çizgide öne çıkan Ahmet bin Hanbel, İbn Teymiye ve İbn Abdülvehhab gibi isimlerin, kendi konjonktürlerinde verdikleri fetvaları günümüze aynıyla taşımaları sebebiyle böyle bir çelişki yaşandığını söylemek gerekir. Sayılan her bir isim selefi çizgide önemlidir. Düşünce geleneğinde şiddete teşne olmak bakımından en yakın mezhebin Hanbelilik olduğu zaten bilinmektedir. Hanbeli paradigmanın mensuplarını şiddete yönlendirmesi probleminden

daha önemlisi, onların fetvalarının ve din anlayışlarının günümüz için söylenmiş/konulmuş hakikat alanı olarak kabul edilmesidir.

Cihadi Selefi bir terör örgüt olarak IŞİD, diğer grup ve örgütlerden farklı olarak toprak kazanmayı ve devlet kurmayı kendisine hedef olarak belirlemiş ve sadece Batı ile değil özellikle kendisi gibi inanmayan tüm islami gruplarla mücadele etmeyi kendisine ilke edinmiştir. IŞİD İslam'ın ilk temsilcilerinin yaşam tarzına dayanan Selefi düşüncüyü kendisine temel referans noktası olarak benimsemiş bir terör örgütüdür. Örgüt'ün Selefi düşüncesinde Muhammed bin Abdulvehhâb ve İbn Teymiyye gibi kişiler tarafından geliştirilen düşünceler, İslam'ın sınırları sayılmıştır. IŞİD'in örgütsel düşünce birliğinde eskiye yani saf hale geri dönüşün mutlak bir yeri bulunmaktadır. Mantık ve aklın İslam'a sonradan dâhil edildiği gerekçesiyle düşünce ve aklın kabul ettiği her şeyi reddedip özellikle nakle rivayete dayalı diin anlayışına önem vermişlerdir. Ayrıca kendi İslami anlayışlarından sapanları, uymayanları; kâfir ya da münafık olarak tasvir eden bu örgüt, ceza olarak ölümü meşru görmektedir.

IŞİD, kendi inançları doğrultusunda yaşamayan Müslüman devletleri Batı devletlerden daha kâfir görmekte ve onları cihat adı altında ilk hedef olarak göstermektedir. IŞİD, üyeleri şiddeti kullanarak, dünyayı kendi etrafında yeniden biçimlendirmenin peşindedirler. Örgütün son amacı, ülke sınırlarını kaldırıp İslam hilafetini yeniden canlandırmak, Ortadoğu bölgelerinde ve daha sonra da bütün dünyada İslam şeriatını ilan etmektir. İlan edilen İslam Devleti de bu düşüncenin sonucudur.

Radikal gruplar eylemlerinin meşruiyetini sağlamak, genetik olarak aklanmak için otorite olarak gördükleri Ahmet b. Hanbel İbn Teymiyye, İbn Kudame, İbn Vehhab gibi şahısların eserlerine sıklıkla sığınmaktadırlar. Bu yaklaşım beraberinde çok sayıda sorunu da getirmektedir. Öncelikle görüşlerin bağlamlarının, tarihselliklerinin ihmal edilmesine, sosyolojik zeminin yok sayılarak adeta günümüz için ve her şarta yönelik söylenmiş çözüm araçları olarak kabul edilmesine yol açmaktadır. İbn Teymiyye'nin Moğollara karşı verdiği fetvaların adeta bugün "tağut" olarak görülen rejimlere dönük verilmişçesine okunması, böyle bir anlayışın sonucudur. İbn Teymiyye'nin düşünceleri kendi dönemine/bölgesine ait gerçekliklerle ve o dönemin/ bölgenin koşulları bağlamında okunması gereken bir durumken, günümüzde İbn Teymiyye'nin ilmî gücünden/şöhretinden istifade etmek isteyen yapılar, bu tarihsel ve konjonktürel tüm bağlamı ihmal ederek davranış ve tutumları için onun durduğu noktayı meşruiyet zemini olarak görmektedirler. Problem tam da burada başlamaktadır; zira bu durum, İbn Teymiyye'nin görüşlerinin, yaşam tarzının ve mücadelecî kişiliğinin bir bütün olarak anlaşılmasını engellemektedir.

Geleceği geçmişte arayan ya da gelecek için çok gerçekçi bir vizyonu olmaksızın geçmişle ilgilenen IŞİD'in ortadan kalkmadan önce İslam/Müslümanlara, insanlığa ne kadar zarar verebileceği sorusu hala sıcaklığını korumaktadır. Askeri operasyonlarla onun fiziksel varlığı sınırlandırabilecek bir keyfiyet olsa da esas olarak onun uzamda işgal ettiği alanı doğru şeylerle doldurmadıkça; fikri kökenlerindeki problemler açıkça ortaya konulmadıkça; inşa edilen paradigmanın kusurları gösterilmedikçe Irak'ta ve Suriye'de veya daha uzak bölgelerdeki çekiciliğini yok etmek mümkün olamayacaktır.

Teklifler

1. IŞİD radikal İslamcı gruplar tarihinde kendine özgü din anlayışı, şiddeti kullanırken uyguladığı yöntem ve tekniklerle model olma potansiyeli çok yüksek olan bir harekettir. Onun Avrupa selefiğinden Afrika'da Boko-Haram gibi örgütlere varıncaya kadar din-şiddet perspektifini paylaşan yapılara ilham kaynağı olması, onların kendilerini meşruiyet için sürekli IŞİD ile birlikte anmaları, IŞİD'in lokal değil, küresel bir fenomen olarak görülüp buna göre mücadele tarzı belirlemesi gereğini gösteren en önemli husustur. Bu mücadelenin sadece silahla, yani güvenlik eksenli olması sonuçsuz kalmıştır, kalmaya devam edecektir.
2. Yapılması gereken en önemli şey, "senin terörün-benim terörüm" ayrımına gidilmeden IŞİD'in küresel bir problem olarak görülmesi, siyasi, fikri, lojistik hemen her alana dair onun çabasını boşa çıkaracak çalışmaların yapılmasıdır. Bu bağlamda IŞİD ve benzeri yapıların fikri lojistiği olan Suud sellefiğliğinin kedinin gözden geçirmesi için ikna edilmesi, bunun için de özellikle Mısır ve Türkiye gibi ülkelere din-şiddet ilişkisinin teolojik kaynaklarına dair eleştirel çalışmaların yapılacağı çeşitli enstitülerin kurulması faydalı olacaktır. Bu kurumlarda Ortadoğu'yu etkilemek için Arapça; Batılı toplumları etkilemek için de İngilizce yayınların yapılması IŞİD ile mücadelede etkili olacaktır.
3. IŞİD ile mücadelede en önemli katkı, Ortadoğu'da etkin olan Batılı devletlerin, hususen Amerika'nın, bölgede elde ettikleri teolojik alanla ya da onların din anlayışlarının ipuçlarını verecek istihbari bilgilerin diğer ülkelerle paylaşılmasıdır. Günümüzde özellikle Amerika'da radikal grupların her açıdan araştırılması istihbaratların araştırmacılarına sağladıkları bilgiler sayesinde gerçekleşmektedir. Bu konuda İslam ülkelerinde yapılan çalışmaların zayıf olmasının nedeni alana dair bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır

4. Batı toplumlarının İslamofobik eğilimlerle meseleye bakmaktan vaz geçmeleri, müslümanları terörle özdeşleştirerek onları bulundukları topluma entegre olmalarına engel olacak nefret tohumlarının ekilmesinden uzak durmaları; Şii-Sünni kutuplaşmasını canlı tutarak müslümanları birbirilerine kırdırmaktan uzak durmaları önem arz etmektedir.
5. Avrupa’da IŞİD’e katılanların kimliklerine bakıldığında İslam ülkelerinden Avrupa’ya göç eden ancak oradaki hayattan dışlanan müslüman gençlerin olduğu görülmektedir. Ayrıca Batılı bir alenin çocuğu olsa da toplumda tatmin duygunsu kaybeden gençlerin IŞİD’in cihad, cennet, huri vb kavramları kullanarak ölümsüzlük vadiyle saflarına katıldıkları da görülmektedir. Bu insanların önemli bir kısmının eğitim seviyesinin yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bir başka deyişle IŞİD’e katılımları eğitimsizlikle irtibatlandıran teorilerin geride kaldığını söylemek gerekir. Bu noktada İslam’ın radikal grupların anladığı şekilde şiddet ile bir ilişkisinin olmadığını gösteren ilmi eserlere, sempozyumlara, konferans ve panellere ihtiyaç vardır. Ayrıca müstakil ya da toplu olarak IŞİD tarafından istismar edilen kavramların Ku’ran ve Sünnet merkezli doğru tanımlarının, doğru bilgilendirilmelerin yapılması gerekir. İlaveten IŞİD tarafından sıklıkla atıf yapılan ayet ve hadislerin bağlamalarını ortaya koyacak çalışmalar; yine sıklıkla referans gösterilen özellikle İbn Teymiyye’nin fetva görüşlerine dair müstakil çalışmaların yapılması da önem arz etmektedir.
6. IŞİD, dinamik bir olgu olduğu için araştırmaların sürekli ve belirli periyotlarla güncellenmesi gerekir. Zira bu yapıların en önemli özelliği kısa sürede alt gruplara ayrılmalarıdır. Örneğin bir dönem IŞİD’in resmi sözcülüğüne yapan bir isim, küçük bir tartışma nedeniyle her an konumu kaybederek muhalif kategorisine sokulabilmektedir.
7. IŞİD ile ilgili araştırmalarda- bizi de zorlayan- en önemli problem, onun din ve dünya görüşünü nesnel bir düzlemde takip edebileceğimiz eserlerinin olmayışdır. Bu konuda en somut kaynaklar, IŞİD’in dergileridir. *Dabiq* ve *Kostantniyye* bu konuda önemli örnekler olsa da şu anda aktif dergileri de yoktur. Daha çok IŞİD liderlerinin ses kayıtları örgüt içerisinde dolaştırılmaktadır. Bunların da dışarıya yansımaları sınırlı olmaktadır. Üstelik bu kayıtlara devletlerin güvenlik stratejileri nedeniyle sık sık erişim engeli konulmaktadır.
8. IŞİD dini radikalizm tarihinde İnterneti en aktif kullanan örgüttür. Ancak bu sitelere devletler haklı olarak erişim engeli koydukları için içeriklere ulaşp oradaki bilgileri

almak pek mümkün olmamaktadır. Kurulacak resmi kurumlar aracılığı ile elde edilecek bilgiler alan uzmanları tarafından işlenerek yayınlanmalıdır.

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

KAYNAKÇA

- “A Selection Of Military Operations By The Islamic State” *Dabiq*, 12 (Sefer 1437), 24-29.
- “A Selection Of Military Operations Conducted By The Islamic State” *Dabiq*, 11(Zilkade 1436), 28-30.
- “A Selection Of Military Operations Conducted By The Islamic State” *Dabiq*, 13 (Rebiülahir 1437), 14-20.
- “Allah Yoluna Engel Olandan daha Zalim kim Olabiliri?”. *Kostantiniyye*, 2 (Şevval 1436), 12-16.
- “Demokrasi Tutuştu”. *Kostantiniyye*, 1 (Şaban 1436), 8-11.
- “From The Pages Of History: Bâkıyah” *Dabiq*, 12 (Sefer 1437),17-19.
- “Gerek hafif ve gerekse ağır olarak savaşa çıkın!” *Kostantiniyye*, 2 (Şevval 1436), 20-34.
- “Harbi Kâfirin Tanımı”. *Kostantiniyye*, 7 (Zilkade 1437), 3-9.
- “Hicret Etmeyene İkraah Yoktur”, *Kostantiniyye*, 2 (Şevval 1436), 8-12.
- “Hicretin Ahkâmı”. *Kostantiniyye*, 7 (Zilkade 1437), 9-14.
- “Hilafet’le Savaşmak Riddet Midir?”. *Kostantiniyye*, 2 (Şevval 1436), 48.
- “Hilafetle savaşmak Riddet midir?”. *Konstantiniyye*, 2 (Şevval 2015), 34-49.
- “Islam is The Religion Of The Sword Not Pacifism”. *Dabiq*, 7 (Rebiülahir 1436), 20-25.
- “İslam Devleti Kürtlerle Neden Savaşmaktadır?”. *Kostantiniyye*, 2 (Şevval 1436), 16-20.
- “İstişhadi Operasyonların Caizliği ve Fazileti”. *Kostantiniyye*, 3 (Zilhccce 1436), 32-44.
- “Kıtal Cihadında Yer Almayan Bu Farzı Terk Etmiştir”. *Kostantiniyye*, 3 (Zilhccce 1436), 26-32.
- “Mürted Kardeşler”.*Kostantiniyye*, 6 (Receb 1437), 15-34.
- “Mürted Kime Denir?”. *Kostantiniyye*, 1 (Şaban 1436), 22-25.
- “Öldürürler ve Öldürülürler”. *Kostantiniyye*, 1 (Şaban 1436),12-22.
- “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-1”. *Kostantiniyye*, 5 (Rabiülahir 1437), 5-14.
- “Tağuti Sistemlere Askerliğin Hükmü-2”. *Kostantiniyye*, 6 (Recep 1437), 5-15.
- “Tawhîd And Our Duty to Our Parents”. *Dabiq*, 10 (Ramazan 1436), 14-18.
- “The Allies Of Al-Qā‘idah In Yemen ”*Dabiq*, 12 (Sefer 1437), 5-9.
- “The Evil Of Division And Taqlîd”, *Dabiq*, 11 (Zilkade 1436), 10-16.
- “The Râfidah From Ibn Saba’ to the Dajjâl”, 13 (Rebiülahir 1437): 32-46.
- “The Virtues of Ribat For The Cause of Allah”, *Dabiq*, 9 (Şaban 1436), 8-14.

- “Yaşayan da Açık Bir Delille Yaşasın” Şeyh Mücahid Ebu Muhammed El Adnani Eş Şami’nin konuşması”, *Kostantiniyye*, 7 (Zilkade 1437), 47-58.
- Abubaker, Sarkan Salman. “İŞİD’in İdeolojisi: Cihadi Selefilik”, *Lectio Socialis Research Article*, 4/ 2 (2020), 97-112.
- Alkan, Necati. *El Kaide’den İŞİD’e Din Şiddet ve Terörizm*. Ankara: Karınca Yay, 2016.
- Ammara, Muhammed. *el-Ferîdatü’l-Gâibe: Cuzûr ve Hayat, Dirâsât ve Nusûs* (Mısır: Nahdatu Mısır, 2009). İngilizcesi için bk. Johannes J.G. Jansen, *The Neglected Duty: The Creed of Sadat’s Assassins*. New York: RVP Press, 2013.
- Arıboğan, Deniz Ülke. *Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2003.
- Avcı, Engin, *Radikal İslamcı Terörizmin Meşru Gösterilmesi: Türkiye Hizbullahı Örneği*. Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Aydınalp, Halil. *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*. Ankara: Birleşik Yayınevi, 2011.
- Bannan, Talal Saleh. *Ibn-Taymiyyah’s Theory of Political Legitimacy*. Lincoln: The University of Nebraska, Doktora Tezi, 1988.
- Berk, Osman Tunahan, *Türkiye’de Dini Motifli Terör*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans 2010.
- Biçer, Ramazan. “İŞİD Düşünce Yapısının Teolojik Arkapları”, *Kelam Araştırmaları*, 13/1 (2015), 1-11.
- Bodur, H. Ezber, “Dini Motifli Terör Fenomeni ve İslam’ın Siyasal İstismarı”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3/5 (2005), 65-88.
- Bozdoğan, Betül Soysal. *DAİŞ: 3. Dünya Savaşı’nın Deşifresi*. İstanbul-Hayykitap, 2016.
- Burke, Jason. *El-Kaide: Terörün Gölgesi*, çev. Ebru Kılıç. İstanbul: Everest Yayınları, 2004.
- Büyükkara Mehmet Ali. “Günümüzde Selefilik ve İslâmî Hareketlere Olan Etkisi”. *Tarihte ve Günümüzde Selefilik* (Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.
- Büyükkara, Mehmet Ali. *Çağdaş İslami Akımlar*. İstanbul: Klasik, 2015.
- Caşın, Mesut Hakkı. *Uluslararası Terörizm*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2008.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000.
- Chomsky, Naom ve öte. *Terörizm Efsanesi*, çev. Bahadır Sina Şener (Ankara: Ayraç Yayınevi, 1999.
- Cirhinlioğlu, Zafer. *Terör ve Toplum*. İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2004.

- Cooper, Barry. *New Political Religions, or an Analysis of Modern Terrorism*. Columbia: University of Missouri Press, 2004.
- Çitlioğlu, Ercan, *Gri Tehdit, Terörizm* Ankara: Umit Yayıncılık, 2005.
- Demircan, Adnan. *Çağdaş İslami Hareketler ve Şiddet Sorunu*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2015.
- DİB DAIŞ'ın Temel Felsefesi ve Dini Referansları Raporu. Ankara: D.İ.B. Yayınları, 2015.
- Ebrari, Muhammed Cihad. "İŞ(İD) çerçeve Metni", *Sosyal ve Siyasal Araştırmalar Merkezi* (SAMER) 2015.
- Ebu Abdillāh el-Muhacir, *Mesail min Fıkhi'l-Cihad* (y.y., ty.
- Ebu Bekir en-Naci, *İdaretü't- Tevahhuş*. Merkezü Dirasat ve Buhusu'l-İslamiyye, 2004.
- Ebu Hamze el-Muhaciri, *ed-Devletü'n-Nebeviyye* (Müessesetü'l-Furkan 1429.
- Ebu Hemmam Bekr b. el-Esri, *Tabsîrül-Mahacc*, (el-Ğuraba li'l-Alam, 2013.
- Ebu Süleyman Abdillāh b. Muahmmmed. *Abdilvehhab, el-kelimâtü'n-Nâfi'a fi'l-Mükeffirâti'l-Vâkı'a*, 2000.
- Ebu Ubeyde eş-Şankiti, *Ebleğu'l-Meani*. 2014.
- Ebu'l-Hasan el-Ezdi, *el-Kistasu'l- Adl fi Cevazi Katli etfali ve Nisail'-Küffar Müakabeten bi'l-Misl*. Şebeketü Ensari'l-Mücahidin ty.
- Ebu'l-Hasan el-Ezdi, *el-Kistasu'l- Adl fi Cevazi Katli etfali ve Nisail'-Küffar Müakabeten bi'l-Misl*. Şebeketü Ensari'l-Mücahidin. y.y. ty.
- Erdin, Çiğdem. "Radikal Selefi Örgütlerin Sosyal Medya Kullanımı: İŞİD Örneği". *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/2 (2017), 124-130.
- Eren Hasan vd., *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.
- Ergil, Doğu, "Terörizmin Mantığı ve Hedefi". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 46/1-2 (1991), 171-181.
- Ergil, Doğu, "Uluslararası Terörizm", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 47/3, (1992), 139-143.
- Eymen Zevahir, *Fursan Taht Rayat'in-Nebi*. Sahab, 2001.
- Fığlalı, Ethem Ruhi. *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*. Ankara Selçuk. Yay, 1986.
- Gellner, Ernest, *Müslüman Toplum*, çev. M. Günay. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2012.
- Gilbert, Achcar, *The Clash of Barbarism: September 11 and the Making of the New World Disoreder*. New York: Monthly Review Press, 2002.
- Gürler - Özdemir, "El-Kaide'den Post-Kaide'ye", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 1/1 (2014), 113-154.
- Hiro, Dilip. *Holy Wars The Rise of Islamic Fundamentalism*. New York: Routledge, 2013.
- Hoffman, Bruce. *Inside Terrorism* (New York: Colombia University Press, 2006.

- Hudson, Rex A. *Who Becomes a Terrorist and Why: The 1999 Government Report on Profiling Terrorist*. Guilford. CT: The Lyons Prens, 2002.
- İbn Teymiyye, *Mecmûü 'l-fetâva*, thk. Abrurrahman Muhammed b. Kasım (Medine, 1995.
- İğde, Muhyettin. *Siyasi-İtikadi Bir Mezhep Olarak Hanbeliliğin Teşekkül Süreci*. İstanbul M.Ü İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV), 2016.
- İşcan, Mehmet Zeki. “Selefililiğin Temel Esasları ve Sosyo-Politik Arka Plan”, (*Tarihte ve Günümüzde Selefilik Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı* 2014.
- İşcan, Mehmet Zeki. *Gelenekten Geleceğe İslami Düşüncede Yenilik*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2015.
- İşcan, Mehmet Zeki. *Selefilik: İslami Köktencililiğin Tarihi Temelleri*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2017.
- Juergensmeyer Mark, *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*. California: University of California Press, 2000.
- Juergensmeyer, Mark. *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*. California: University of California Press, 2000.
- Karabağ, Metin Kasım. *Günümüz Radikal İslami Akımların Temelleri*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisans Tezi, 2012.
- Kartal, Atahan Birol. “Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye’de DAESH ve YPG Örneği”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 14/27, (2018), 39-77.
- Kaya, Osman. “Dini Radikalizm-Terör, Din İstismarı ve Terör Örgütlerine Katılımı Etkileyen Faktörler”, *Bartın Üniversitesi Uluslararası İslamofobi ve Terör Sempozyumu*. Bildiriler Kitabı, 2017.
- Kepel, Gilles. *Cihat: İslamcılığın Yükselişi ve Gerilemesi*, çev. Haldun Bayrı. İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2001.
- Kirman M. Ali, “ Küresel Bir Sorun Olarak Din ve Şiddet”. *Dinî Araştırmalar* 7/20 (2004), 315-332.
- Kutlu Sönmez. *Çağdaş İslami Akımlar ve Sorunları*. Ankara: Fecr Yayınları, 2008.
- Lerner, K. and Lerner, Brenda (Edt), “Introduction to Religious Terrorism”. *Terrorism: Essential Primary Sources* (Detroit: Thomson Gale, 2006.
- Luizard, Pierre Jean. *İŞİD Tuzağı*, Çev. Yasemin Özden Charles. İstanbul: İletişim Yay 2016.
- Marshall, Gordon. *Sosyoloji sözlüğü*, çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.

- Merari, Ariel. “Ayaklanma Stratejisi Olarak Terörizm”. *Terörizmin Tarihi*. ed. Arnaud Blin, Gerard Chaliand. İstanbul: Nora Kitap, 2016.
- Michot, Yahya. “İbn Taymiyya’s “New Mardin Fatwa”. Is Genetically Modified Islam (gmi) Carcinogenic?” *The Muslim World* 101/2,130-181.
- Modern Toplumsal Düşünce Sözlüğü*, editör William Outhwaite; Türkçe çeviriyi yayına hazırlayan Melih Pekdemir.İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.
- Muhammed Ebu Zehra. *İslam’da Siyasi, İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi*. çev. S. Kaya. İstanbul: Harf Yayınları, 2006.
- Müellifati Şeyh Muhammed b. Abdilvehhab: Er-Resailü’ş- Şahsiyye*. y.y.. t.y.
- Napoleoni, Loretta. *İslam ve Modern Cihat*. Çev. F. Çeçen-A.F. Çeçen. İstanbul: Altınbilek, 2001.
- Osman b. Abdurrahman et-Temimi. ‘İlâmü’l-Enâm bi Mîlâdi Devleti’l-İslam, Müessetü’l-Furkan, ty.
- Özel, Ahmet. “Klasik İslâm Devletler Hukukunda Ülke Kavramı ve Günümüzdeki Durum: İbn Teymiyye’nin Mardin Fetvası ile Benzeri Diğer Bazı Fetvalar”. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/43 (2012), 41-64.
- Özel, Ahmet. *İslam ve Terör: Fikhî Yaklaşım*. İstanbul: Küre Yayınları, 2007.
- Sandıklı, Atilla. “Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği, Bilge Adamlar Kurulu Raporu”. Rapor No: 67, BİLGESAM Yayınları, 2015.
- Semercioğlu, Harun. “Uluslararası Terörizmde Küresel İşbirliği: Bir Ütopya”. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 34/2 (2016), 97-117.
- Sevinç, Bayram. *Terör Endüstrisi: Din ve Şiddet*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019.
- Shayegan, Daryush. *Melez Bilişim*. İstanbul: Metis Yayınları, 2013.
- Subaşı, Necdet, “Fundamentalizm, İslâm ve Hayat”. *İslâmî Araştırmalar* 8/3-4 (1995), 250-262.
- Süleyman b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilvehhab, *Teysirü'l-azizi'l-hamid fî şerhi Kitâbi't-tevhid*. thk. Üsame b. Ataya Osman el-Utaybi Riyad: Daru’s-Semî‘, 2007.
- Şahin, Hanifi. “Dabîq Dergisi Bağlamında IŞİD’in Şiîlik Algısı”, *Turkish Journal of Shiite Studies* 1/2 (2019), 183-214.
- Şemsettin Samî. *Kamûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1996.
- Tarhan, Nevzat. “Şiddetin Psikososyopolitik Boyutu”, *Şiddet Karşısında İslam*, ed. Bünyamin Erul. Ankara: D.İ.B. Yayınları, 2015.

Taştekin, Fehim. *Karanlık Çöktüğünde İŞİD: Din Adına Şiddetin Dünü ve Bugünü*. İstanbul: Doğan Kitap 2016.”The Evil Of Division And Taqlid”, *Dabiq*, 11 (Zilkade 1436), 10-16.

Türkiye ve Terörizm Rapor, Haz. Türkiye Barolar Birliği. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2006.

Weiss, Michel-Hassan Hasasan, *İŞİD: Terör Ordusunun İçyüzü*, çev. E. Arzu Kayhan, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2016.

Yörükân, Yusuf Ziya, “Vahhabilik”, *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6/51-67., 1953), 51-67.

Yurdaydın, Hüseyin Gazi. *İslam Tarihi Dersleri*. Ankara: AÜ. İlahiyat Fak. Yayınları, 1988.

Zeidan, David. “Typical Elements of Fundamentalist Islamic and Christian Theocentric Worldviews”, *Islam and Christian-Muslim Relations*, 13/2 (2002), 207.

İnternet Kaynakları

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>

https://www.cia.gov/library/abbottabad-compound/A4/A44A01C05D097BC6F34D6F072701C232_%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8_%D8%A7%D8%B9%D9%84%D8%A7%D9%86_%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%B9%D9%84%D9%89_%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%85%D8%B1%D9%8A%D9%83%D9%8A%D9%8A%D9%86_%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AD%D8%AA%D9%84%D9%8A%D9%86_%D9%84%D8%A8%D9%84%D8%A7%D8%AF_%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1%D9%85%D9%8A%D9%86.pdf

Erişim: (<https://pdf.alquds.co.uk/wp-content/uploads/2017/04/Alquds-1998-02-23.pdf>)

<https://ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2013/10/Zawahiris-Letter-to-Zarqawi-Original.pdf>

<https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/959177-bu-bayrak-maalesef-bir-tasarim-saheseridir>

<http://web.archive.org/web/20120809045507/http://alturayri.com/articles-224.htm>

<https://www.youm7.com/story/2020/5/12/%D9%84%D9%85%D8%A7%D8%B0%D8%A7-%D8%A7%D8%B1%D8%AA%D8%A8%D8%B7-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B1%D9%87%D8%A7%D8%A8-%D8%A8%D9%80-%D8%A7%D8%A8%D9%86-%D8%AA%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D9%85%D8%AA%D9%89-%D8%A8%D8%AF%D8%A3-%D8%A3%D8%AB%D8%B1%D9%87-%D9%85%D8%B9/4770560>

<https://www.youm7.com/story/2020/5/12/%D9%84%D9%85%D8%A7%D8%B0%D8%A7-%D8%A7%D8%B1%D8%AA%D8%A8%D8%B7-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B1%D9%87%D8%A7%D8%A8-%D8%A8%D9%80-%D8%A7%D8%A8%D9%86-%D8%AA%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D9%85%D8%AA%D9%89-%D8%A8%D8%AF%D8%A3-%D8%A3%D8%AB%D8%B1%D9%87-%D9%85%D8%B9/4770560>

<https://www.youm7.com/story/2020/5/12/%D9%84%D9%85%D8%A7%D8%B0%D8%A7-%D8%A7%D8%B1%D8%AA%D8%A8%D8%B7-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B1%D9%87%D8%A7%D8%A8-%D8%A8%D9%80-%D8%A7%D8%A8%D9%86-%D8%AA%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D9%85%D8%AA%D9%89-%D8%A8%D8%AF%D8%A3-%D8%A3%D8%AB%D8%B1%D9%87-%D9%85%D8%B9/4770560>

<https://www.youm7.com/story/2020/5/12/%D9%84%D9%85%D8%A7%D8%B0%D8%A7-%D8%A7%D8%B1%D8%AA%D8%A8%D8%B7-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B1%D9%87%D8%A7%D8%A8-%D8%A8%D9%80-%D8%A7%D8%A8%D9%86-%D8%AA%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D9%85%D8%AA%D9%89-%D8%A8%D8%AF%D8%A3-%D8%A3%D8%AB%D8%B1%D9%87-%D9%85%D8%B9/4770560>

<https://www.youm7.com/story/2020/5/12/%D9%84%D9%85%D8%A7%D8%B0%D8%A7-%D8%A7%D8%B1%D8%AA%D8%A8%D8%B7-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B1%D9%87%D8%A7%D8%A8-%D8%A8%D9%80-%D8%A7%D8%A8%D9%86-%D8%AA%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D9%85%D8%AA%D9%89-%D8%A8%D8%AF%D8%A3-%D8%A3%D8%AB%D8%B1%D9%87-%D9%85%D8%B9/4770560>

<https://www.dostor.org/3014736>

<http://www.takvahaber.net/dunya/islam-devleti-iste-bu-bizim-akidemiz-h10452.html>)

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ